KSIĘGARNIA
„CZYTAJ"
Łódź,
Telefon № 10-58

ליענט היינט אונזער נייעם ראמאן „ליבע און טויט"

זעה זייט 12

היינט 16 זייטען

Opłaţa poczowa uiszczton a ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 100 | Łódź, Piątek, 1 maja 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י"ד אייר תרצ"א | № 100

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224=71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל.

שויז אנגעקומען די לעצטע נייהייטן פון געמוסטערטע זיידען-שטאפן
זשארזשעטן, שיפאנען, טואל-דע-סוא, מעטעארען, ווי אויך פולארען, עטאמינעס און קונסט-זיידען
פון די בייעסטע מוסטערן און אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט

JEDWABNA — MANUFAKTURA **A. RABINOWICZ, Łódź, 10** PIOTRKOWSKA פיעטריקאווער — טעלעפאן 218=84 — 10

ביליגע רעקלאמע-פרייזען!

כשר **קריניצע** כשר

„POD WAWELEM" פענסיאנאט

ניי-רעמאנטירט, 3 מינוט גאנג צו די לאזיענסעס
עמפפעהלט שעהנע זוניגע צימערן
מיט ווערענדעס און א שעהנע פלאנע
דיעטישע קיך – וועגעטארישע קיך
אונטער דער לייטונג פון ערשטקלאסיגען פאכמאן.
פון 1 מאי ביז 15 יוני 12 זל. טעגליך / 5 מאל טעגליך צום שפייזע

אכטונג
קראנקע-ג ייערינס
ס'ווערט געברויכט קראוואטען - נייערינס אויף מאשין און אויך לערן-מעדלעך
סאכאטשעווסקי
טארגאווע 41 וואוינ. 33

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 72–134
נעמט אן פון 2–3 נאכמ.
און פון $7^1/_2$–9 אוונד.

ENGLISH
פאר אנפענגער און פארגעשריטענע. קאנווערסאציע, ליטעראטור
צו צוגענגליכע פרייזען
ערטיילט א פעהיגער פעדאגאג. — אפערטען אין אדמיניסטר. פאר „Mir"

XIII XIII

די חשוב'ע פריינד פון אונזערע אינסטיטוציעס
די הערשאפט יעקב און לאה שטערן
צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער זוהן
יוסף עזריאל
שיקען מיר א הערצליכען „מזל-טוב" און ווינשען די עלטערן, אז זיי זאלען איהם ערציהען אין פרידען.
די פערוואלטונגען
פון אינטערנאט און פערמע אין „העלענובעק",
„ מעדעל-אינטערנאט „פאמאץ" (עזרה),
„ בורסע פאר יונגלעך א.נ. פון שטיינשניידער ז"ל

גרויסע בעלוינונג

וועט בעקומען דער, וועלכער ס'וועט אנווייזען ווי ס'זענען געבוירען געווארען די 2 ברידער יצחק וועל איזידאר און דוד אסטראווסקי געבוירען צווישען 1888–1883 פון די עלטערן נחום ליב און פייגע זיסעל געבוירען שאפיר — אסטראווסקי. דער פאטער פון יצחק און דוד אסטראווסקי איז געבוירען געווארען אין 1859 אין Minsk—Mazowiecki די מוטער איז געבוירען אין 1851 אין Sejny' ziem. Suwalska און חתונה געהאט אין 1883 אין Minsk—Mazowiecki נאך דעם האבען זיי עמיגרירט נאך אויסלאנד. שריפטליכע אנטווארטען מיט גענויע אדרעס אנגאבע בעט מען צו ריכטען אין אייזענבערג'ס אנאנסען ביורא ווארשא נאלעווקי 13 פאר „W. S."

כשר **מודעה**

איך גיב צו וויסען לכל אנ"ש או אדמו"ר שליט"א מקיעלץ הה"צ
ר' ניסן יהודא לייב שליט"א
בהה"צ ר' דוד זצ"ל ממאקאווב האט זיך אומגעקעהרט פון קראקא און פלייבט דא ביז אי"ה יום ה' בהר בחקתי און וואוינט ביי מיר אין הויז צמענטארנא 1
מיט אכטונג **י. גאלדפארב**

ייִן כשר

א פלאש פון א ¼ ליטער ראזינען-וויין № 7
נאר 65 גראשען
א באטשינקע דעם זעלבען נומער 1.50 זל. ● א קווארט 2 זל.
צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אויך דעם
וויין „פראגרעס" № 7
ביי ה. בלאנקעט, גלובנא 69
מיט אכטונג
וויין- און מעהד-פאבריק פירמא „פראגרעס"
אלטער מארק 2, טעל 184-82
בעמערקונג: ביי אונז בעקומט מען רויט-וויין פריי פון צוקער.

צו דער פערלאבונג פון
פרל. לאלא איינענבוים
מיט ה' שלמה רעטקינסקי
ווינשען מיר זיי א הערצליכען מזל טוב
און א גליקליכע צוקונפט
פריינד דוד שווארץ און כלה.

צו דער פערלאבונג פון
ה' העניעק טשערכאווסקי
מיט פרל. פאלא פאפער
ווינשען א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.
פאמיליע נארוך
„ זילבערשטיין
„ ראטענבערג
„ ארום

זאל יעדער וויסען!
אז אין מיין
מעבעל-געשעפט
בעקומט מען מעבעל ענצעל און קאמפלעט צו קאנקורענץ-פרייזען ביליגער ווי איבעראל און מיר טוישען אויס אלט מעבעל אויף ניי צו צוגענגליכע פרייזען.
וואלטשאנסקא 11
וויינגאלד און וויינבלום.
געדענקט דעם אדרעס! קומט איבערצייגט אייך! 2611

וויכטיג פאר לעטניקעס און אויספלוג-געסט!
ווישניאווא-גורא
ווילא ב. קריגער
זונטאג, דעם 10-טען מאי 1931 ווערט געעפענט
די צוקערניע—מלעטשארניע
„עספלאנאדא"
מיר עמפפעהלען פריהשטיגע, וועגעטאריאנישע מיטאגען און אווענדברויטען, אויך לארעס און פערשידענע געטראנקען.
מיט אכטונג **א. עדעלשטיין** און **מ. סקאפיצקי.**

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ן הויצ-פרעזעס ה' אלי' היימאן צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין ברודער
אברהם שלמה נ"ע
אין דער וויכטיגער ארבייט און שאפען פאר דער קאסע זאל דאס איהם טרייסט געבען.
די פערוואלטונג פון דער פעטריקאווער און סילעווער גמילת-חסדים-קאסע אין לאדז,
נאוואטקא 22

דעם טיפסטען בייליד דריקען מיר אויס אונזער חשוב'ן גבאי און פערוואלטונגס-מיטגליד ה' דוד היימאן צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין ברודער
אברהם שלמה נ"ע
זאל געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.
די גבאים און מתפללים פון דער פיעטריקאווער און סילעווער חברה „גמילת חסדים" בלאדז,
נאוואטקא 22

דאנקזאגונג

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק דעם פריינד ה'
אפרים פיעטרושקא
פאר זיין ווערטע בעמיהונג ביים אדורכפיהרען די סעפאראציע מיט'ן געוועזענעם שותף אויף א פרידליכען אופן.
מיט אכטונג **ל. גרינשפאן**
אינה. פון פעלץ-געשעפט
פיעטרקאווער 66

האנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק
אפטיילונג אין לאדז, וואולטשאנסקא 19

שבת, דעם 2 מאי ה. י. 7 אווענד קומט פאר אין גרויסען פעראיינס-זאל אין צוזאמענהאנג מיט דער שווערער עקאנאמישער לאגע פון די שוסטער

א גרויסער מיטינג

צרויסטרעטען וועלען די ח"ח: י. מאנדעלמאן, י. בעאטום, ש. זעמבראווסקי (ווארשע) און אנדערע
איינגאנג לויט איינלאדונגען. איינגאנג לויט איינלאדונגען

די פערוואלטונג

—דאס בעקאנטע— מענער-היט-געשעפט „SPLENDID" 11-טער ליסטאפאד 31 קאנסטאנטינער

עמפפעהלט צום איצטיגן פריהלינג-און זומער-סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון

מענער-היטען

פון די נייעסטע פאסאנען פון אין- און אויסלענדישע פירמעס

ספארט-היטלעך

די פרייזען זענען צוליב'ן קריזיס בעדייטענד פערקלענערט.
בעמערקונג: מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון עלעגאנטסטע

GRAZER WAGGON- und MASCHINEN-FABRIKS-ACTIENGESELLSCHAFT vormals JOH. WEITZER

GRAZ, (224) tel. Nr. 253, 42-06, 34-52

גראצער צווייטאקט-דיסעל-מאטארען
פון P. S. 150 – 8
פירטאקט-דיסעל-מאטארען
פון P. S. 3000 – 25
גענעראל-פערטרעטער פאר פוילען:
ALFRED EISINGER, Kraków, ul. Studencka 2
Skrzynka pocztowa 310.

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego № 121, tel. 218-20

פיהרט אויס שנעל, פינקטליך
און צו זעהר מעסיגע פרייזען.
זעמטל. אבגיסען פון גרויען אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען.
זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעם פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערם און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס ווי א פענשטער-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאפ און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גוטענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסאר'ען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דייטשן פראפעסאר

דאקטאר בראכבורטשוננג בעוואוסטגע זיכער דעם שווערסטען און געפערליכסטען בראך. אויך פאר הויקערס לאמונגען מיט הייל-גארסעטען און אפעראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קונסטליכע גומענע פיס און הענר, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
ספרעכשטונדע פון 9 ביז 1 מיטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד.

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WÓLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אומ-בעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזי-טעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש. פראפ. ד"ר. י. מא-רישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע,

דאנקזאגונג.

דעם געעהרטען ספעציאל. ה' י. ראפאפארט, דיר. פון ארטאפעדי-שען אנשטאלט אין לאדז, וואולטשאנסקא 29, פראנט 2 שטאק, דריק איך אויס עפענטליך מיין הארציגסטע דאנקבארקייט פאר זיין אגלעגע' יר דעם ספע-ציעלען ארטאפעדישען הייל-גארסעט פון זיין מעטאדע, וועלכע האט מיך אויס-געהיילט גענצליך. ס'האט מיר געדראהט צו פלאצן דער רוקען צוליב'ן הויקער און יעצט בין איך געזונד און בין טעטיג צו דער ארבייט
Dr. M. Morgenroth, sędzia apelacyjny

זונטאג, ד. 3-טען מאי 1931, אזייגער 4 נאכמיטאג, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל אויף פאלודניאווע 52, די

יובילעאום-פייערונג

פון 1 יעהריגען עקזיסטענץ פון דעם „ערשטען יודישען לוין-ווערבערייי-קאאפעראטיוו „פראגרעס", געגרינדעט דורך דער איניציאטיוו פון דער גע-זעלשאפט „ארט" אין לאדז.
אלע געזעלשאפטליכע, קולטורעלע,ווירט-שאפטליכע, פראפעסיאנעלע און אנדערע יודישע אינסטיטוציעס, ווי אויך אלע פריינד פון פראדוק-טיווען איבערבוי פון יודישען עקאנאמישען לעבען אויף געזונטע ווירטשאפטליכע יסודות. ווערן דער-מיט איינגעלאדען אנטייל צו נעמען אין דער אויבענדערמאנטער פייערונג.

די פערוואלטונג
פון ערשטען יודישען לוין-ווערבערייי-קאאפעראטיוו „פראגרעס" אין לאדז

בעקאנטמאכונג.

דאס פערסאנאל פון פריזיר-אנשטאלט האלבערשטאט, פאלודניאווע 5 מאכט בעקאנט, אז מיט'ן 1-טען מאי ד. י. ווערען זיי בעשעפטיגט אין אנשטאלט

פון ה' צעדראווסקי, פאלודניאווע 4

מיר עמפפעהלען זיך ווייטער דער ג' קונדשאפט און צוגענגליכע פרייזען.
צייכנען מיט אכטונג

דאס פערסאנאל.

אנ'ערשטקלאסיגער

פאטאגראפ'שער אנשטאלט

מיט אלע איינריכטונגען, ווי אויך א מעבלירטע צימער און קוך איז אבריייזהאלבער פריי זווירדיג איבערצוגעבען.
אפערטען אונטער „Fotograf" אבצוגעבען אין אדמיניסטר. פון דער צייטונג.
2557

ווייכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואלענע רעשטלעך
פאפעלין, באטיסט, לייווענד, מושלין, נאנסוג א. אז. וו.
אויף מעטער און אויף וואג
צו קאנקורענץ-פרייזען

מ. לאנדסבערג

צעגעלניאנא 23 (פריהער 59)
פראנט, 1. שט. געדענקט דעם אדרעס!

האנטווערקער-פאריין אין דער פוילישער רעפובליק
אפטיילונג אין לאדזש. וואולטשאנסקא 19.

לויט'ן בעשלוס פון דער פערוואלטונג ווערן די מיטגלידער פון פאריין אויפגעפאדערט אין טאג פון

1. מאי צו ווארפן די ארבעט

און צו דעמאנסטרירן אונטער דער פאריינס-פאן, צוזאמען מיט'ן בונד, פ.פ.ס. און דייטשע סאציאליסטן.
הויפט-זאמלפונקט 10 א זייגער פרי אויף שייבלערס מארק.
די פערוואלטונג.
2601

אויטאגענישע שווייסונגען
מעטאל-בעארבייטונגען
שלאסעריי-ארבייטען
מאשינען-טיילען
פיהרט אויס ביליג

J. REDER, Łódź
קאנסטאנטינער 11/13
(רוג זאכאדניא

עס ווערען געזוכט

פון װאפארט

4 ערשטקלאסיגע געזעלען

און א ראק-נייערין צו דאמען-בעשטעלטע ארבייט
צו מעלדען זיך ביי

מאטעל צימערמאן, פיעטריקאווער 46

דער שוועגערעראפענער פאמיליע זאגאיסקי צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכען מאן און פאטער

ב"ע פייוועל

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
פאמיליע ווארשאווסקי
איגנאץ פאמעראנץ און פרוי

סטעמפלען
אלער ארט
צו ביליגע פרייזען
ווערן אויסגעפירט
אין די דרוקעריי
17 פאלודניאווא 17

שוין ערשינען דער אפריל

פון דער לאדזער צייטשריפט פאר ווירט-שאפטליכע, געזעלש. און קולטורעלע פראגען

„אילוסטרירטער פוילישער מאנטשעסטער"

אונטער דער רעדאקציע פון אלי בארוכין
מיט ארטיקלען פון:

פראפעס ראבערט גייער, ד"ר ה. לודוויג, קאנסיל מאקס קאהן, נ. שפעט, פראפ. ד"ר מ. באלאבאן, אסקאר בערמאן, סטאראסטע אלעקסי רזשעווסקי, אלי בארוכין, אליא ערענבורג, מאג. יוזעף ליטווין א"א
דער נומער איז ד' יי ך אילוסטרירט. פרייז 50 גר.
צו בעקומען ביי אלע צייטונגס-פערקויפער.

ראטעוועט די האר!

ווער געפינט זיך ליסע-קעס, קעגען צוריקבעקומען א שעה-נעם וואוקס פון די האר, בענוצט נאר BALSAM צו האר-וואקסען, וואס פערהיט נעגען אויספאל'ען, פערניכטעט שו-פען, בעווייזנט דאס פיטען פון קאפ און ערוועקט צום לעבען די אפ עשטארבענע הארצלען פון די האר. פרייז פון א פלאקאן 3 זל. צו בעקומען אין מ"ר-אפטעקשנע
H. HERMALIN, PIOTRKOWSKA 11

זומערשפרענקלעך

געלע פלעקער, אפגעברוינטקייט, בלעטערלעך, לי-שאיעס, וואגנרעס און אנדערע פערשידענע אונ-ריינקייטען פון געזיכט, בעזייטיגט אין משך פון עטליכע טעג אונטער גאראנטי פאר די ווירקונג דער קרעם „ADA". פרייז פון א סלאיק 2 זל. צו בעקומען אין אפטייקען, סקלאד-אפטעטשנעס און פערפומעריעס.
2194

ביליג און גוט!

אין דער בעקאנטער פראצאווניע פון

בינדעס

ווערען אנגענומען פערשידענע בינדעס שלייפען און ספארט-בינדעס צו ביליגע פרייזען. עס ווערען אויך איבערגעארבייט און גע-וואשען פון אלטע קראוואטען אויף נייע, עס איז אויך צו בעקומען נייע קראוואטען צו ביליגע פרייזען.

ש. הערשקאוויטש

וואלבארסקא 31, לינקע אפיצ. 2-טער שטאק

DR.

FELIKS BORNSTEIN

(אקושעראין פרויען-קראנקהייטען)
נעהמט אן יעדען טאג פון 3–7 נאכמיטאג.
צוליב דער ענדערונג פון די נעמען פון די גאסען איז יעצט די אדרעס Śródmiejska 29 (נעבען גדאנסקא, פריהער צעגעלניאנא 4), טעל. 134-90.

מאשינען-לעכער

ווערן אנגענומען אויסצונייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

Dr. med.
Gustawa ZAND-TENENBAUMOWA
פרויען-קראנקהייטען און אקושעריע
האט זיך איבערגעצויגען
אויף פעטריקאווער 109
טעלעפאן 220-25 נעמט אן פון 12–1 5–3

Dr. Med. A. S. Tenenbaum
אינערליכע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף פיעטריקאווער 109
טעלעפאן 220-25
נעהמט אן פון 6 ביז 7½ נאכמיטאג.

ערב ענדערונגען אין דער רעגירונג?

בעראטונגען צווישן מלוכה-פרעזידענט און מארשאל פילסודסקי אין בעלוועדער

ווארשא, 30 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) נעכטען ביי טאג זענען דער מלוכה-פרעזידענט מאשטשיצקי, ווי אויך דער פרעמיער-מיניסטער סלאוועק געקומען אין בעלוועדער און דארט, אין משך פון העכער א שעה צייט, אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט'ן מארשאל פילסודסקי.

די דאזיגע קאנפערענץ זאל זיין אנ'אנהויב פון א גאנצער רייהע אנדערע קאנפערענצען, וועלכע דער מארשאל פילסודסקי דארף דורכפיהרען נאכ'ן שליסען די אויסערגעוועהנליכע סיים-סעסיע.

וועגען וואס עס איז פארגעקומען די דאזיגע קאנפערענץ – איז נאך ביז איצט נישט בעוואוסט. מ'רעכענט אבער, אז דערביי איז ארומגערעדט געווארען הויפטזעכליך די אלגעמיינע פאליטישע לאגע. וועגען דעם, צי דערביי איז אויך בעריהרט געווארען די פראגע וועגען עווענטועלע ענדערונגען אין דער רעגירונג – איז נאך ביז איצט קיין אפיציעלע מעלדונג נישטא.

דינסטאג האט דער מארשאלעק פילסודסקי אויפגענומען אין בעלוועדער דעם אויסערן מיניסטער זאלעסקי און וויצע-מיניסטער בעק.

ווארשא, 30 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) אין די פאליטישע קרייזען האט מ'ן נאך די נעכטיגע קאנפערענצען פון מארשאל פילסודסקי שטארק גערעדט וועגען דעם נאהענטען טערמין פון דער קאבינעט-רעקאנסטרוקציע. צום מעהרסטען ווערט אנגערופען דער נאמען פון מינ. מאטושעווסקי אלס פרעמיער. מינ. פריסטאר זאל אפטרעטען פון זיין איצטיגען אמט אלס האנדעלס-און אינדוסטריע-מיניסטער לטובת דעם געוועז. מינ. קוויאטקאווסקי. לויט די דאזיגע ווערסיעס זאל אויך דער איצטיגער אינערן-מיניסטער סקלאדקאווסקי אוועק פון זיין אמט.

די אלע השערות און קלאנגען גילטען אבער דערווייל נישט מעהר, ווי דאס וואס זיי זענען.

ווארשא, 30 (טעלעפאניש) אין די פאליטישע קרייזען גיט מען איבער, אז אויף דער בעראטונג, וואס איז פארגעקומען צווישען מלוכה-פרעזידענט, מארשאל פילסודסקי און פרעמיער סלאוועק איז ארומגערעדט געווארען די פראגע וועגען ענדערונגען אין דער רעגירונג.

מ'האלט זיך ביי דער מיינונג, אז מארשאל פילסודסקי זאל זיך ווידער שטעלען אן דער שפיץ פון דער רעגירונג.

דאס שרעקליכע אומגליק מיט'ן פערברענטען צוג

קאירא, 30 (ספ. טעל.) עס קומען אן אלץ נייע פרטים וועגען דער שרעקליכער בהן-קאטאסטראפע, וואס איז געשעהן מיט אנ'עקספרעס-צוג אויפ'ן וועג פון קאירא קיין אלעקסאנדריע. ווי ס'ווייזט זיך ארויס, האט זיך אין די לעצטע דריי וואגאנען געפונען אנ'עקסקורסיע פון עגיפטער, וועלכע זענען געפאהרען קיין אלעקסאנדריע אויף א רעליגיעזע פייערליכקייט. זיי האבען בעקומען דריי אלטע הילצערנע וואגאנעס; דערמיט ערקלערט זיך די סבה פון דער שרפה.

די זאקס איבערגעבליבענע שווער-פארוואונדעטע פאסאזשירען דערצעהלען, אז די פאסאזשירען זענען ארומגעלאפען אין די ברענענדיגע וואגאנעס פשוט, ווי משוגענע. איינער נאך דעם אנדערען האבען זיי אנגעהויבען צו ברענען און ס'איז נישט געווען קיין שום רעטונג, ווייל שפרינגען פון צוג ביי א שנעלקייט פון 80 קילאמעטער האט אויך געהייסען – דער'הרג'עט ווערען.

פונדעסטוועגען זענען פיל מענשען, ארומגעכאפט מיט פלאמען, ארויסגעשפרונגען פון וואגאן, ווערענדיג צושמעטערט אונטער די רעדער.

צוויי פרויען זענען ארויסגעשפרונגען מיט די קינדער אויף די הענד. די פרויען זענען דערהרג'עט געווארען און די קינדער זענען געבליבען לעבען.

לויט די לעצטע ידיעות, בעטרעפט די צאהל פערברענטע אויף קויהל – 61 מאן און די צאהל שווער-פערוואונדעטע – 41.

פארטוגאליש מיליטער בעשיסט די אינזעל מאדערא

מאדריד, 30. (ספ. טעל.) אויף דער אינזעל מאדערא האט זיך די רעוואלוציע געוואלדיג פונאנדערגעפלאקערט (אויף דער דאזיגער אינזעל האט פערבראכט עטליכע חדשים דער מארשאל פילסודסקי און ער איז נישט לאנג פון דארט צוריקגעקומען)

נעכטען איז אהין אנגעקומען א פרישע אבטיילונג מיליטער, וואס די פארטוגאלישע רעגירונג האט געשיקט אהין צו דערשטיקען דעם [illegible] די קריגס-שיפען, וואס געפינען זיך אויפ'ן ים נאהענט צו די ברעגען פון דער אינזעל, האבען בעקומען א בעפעהל צו בעשיסען די הויפטשטאט פון די אויפשטענדער. אויף צו דערשטיקען דעם אויפשטאנד האט די פארטוגעזישע רעגירונג געשיקט דעם פלאט-מיניסטער.

די אויפשטענדער האבען זיך ביז איצט דערווייל נישט אונטערגעגעבען.

אין דער זעלבער צייט איז פארגעקומען אין דער הויפט-שטאט פון פארטוגאל א גרויסע דעמאנסטראציע פון סטודענטען, ארבייטער און אינטעליגענץ געגען דער רעגירונג און זיי האבען פונאנדערגעווארפען פראקלאמאציעס צו דער בעפעלקערונג, אז זי זאל זיך פעראייניגען צום אויפשטאנד.

דאס מיליטער האט געשאסען צו די דעמאנסטראנטען. עס זענען דא פיל פערוואונדעטע.

אין דער ווארשאווער ציטאדעל

איז געמאכט געווארען א סענסאציאנעלע ענטדעקונג

ווארשא, 30 (טעלעפאניש).

נעכטען פארנאכט האט מען ביים גראבען א גרוב אין דער ווארשאווער ציטאדעל געפונען אכט מענשליכע שקעלעטען.

געשעהן איז עס ביי פאלגענדע אומשטענדן:

עטליכע זעלנער האבען געגראבען מיט לאפאטעס א גרוב. פלוצלינג האט איינער אנגעטראפען מיט זיין לאפאטע אויף א הארטער זאך. ס'האט זיך ארויסגעוויזן, אז די לאפאטע האט אנגעטראפען אויף א מענשליכען שארבען.

ביים ווייטערדיגען גראבען האט מען ארויסגענומען נאך זיבען שארבענס.

בעת דער ערשטער עקספערטיזע איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז לויט אלע וואהרשיינליכקייטען, זאלען די שארבענס ליגען אין דער ערד פון ציטאדעל זעהר לאנג. קענטיג, אז די קעפ זענען מיט צעהנדליגער יאהרען צוריק אבגעהאקט געווארען ביי פערמשפטע רעוואלוציאנערען.

ס'איז כדאי צוצוגעבען, אז אויף דעמזעלבען ארט, וואו עס זענען נעכטען געפונען געווארען די שארבענס, איז אין יאהר 1925 אויף א געהיימניספולען אופן דערהרגעט געווארען די פראסטיטוטקע מאריא מיכאלאווסקא, וועלכע איז געפונען געווארען צושניטענערהייד אין א וואליזע אויפ'ן מזרח-וואקזאל. וועגען דעמדאזיגען צעשניטענעם קערפער האט מען זיינערצייט געשריבען אין די צייטונגען. דאס איז געווען דאס געהיימניס פונ'ם צעשניטענעם קערפער אין דער „וואליזע". אויף דעמזעלבען ארט אין ציטאדעל זענען אומגעקומען הונדערטער מענשען.

א ספעציעלע קאמיסיע פארשט די געהיימניספולע ענטדעקונג.

אליין זיך איבערגעגעבען אין די הענד פון פאליציי

דער רעטזעלהאפטער טויט אין א פאריזער האטעל

פאריז, 30. (ספ. טעל.) די לעצטע פאריזער מארד-סענסאציע, די געשיכטע מיט דער טויטער פרוי אין האטעל, האט אנגענומען א נייע ווענדונג.

נעכטען איז געקומען אין דער פאליציי און געלאזט זיך ארעסטירען דער געליבטער פון דער פרוי פיקאר, וועלכע איז געפונען געווארען א טויטע אין א האטעל אויף רי טרואיאן, דער געליבטער ה' לעפער איז ווי בעקאנט געווען פערשוואונדען זייט דעם 17-טען אפריל צוזאמען מיט זיין פרוי, און די פאליציי האט איהם ארומגעזוכט אומעטום.

לעפער האט דערצעהלט אזא מעשה:

ער האט זיך בעקענט פון א לענגערע צייט מיט דער פרוי פיקאר, דעם טראגישען טאג פון איהר טויט זענען זיי אוועק אין האטעל אויף רי טרואיאן נאך א גוטען מיטאג פאר 180 פראנק, וואס זיי האבען געהאט אפגעגעסען אין א רעסטאראן אויף מאנפארנאס.

קומענדיג אין האטעל האט ער אין א פערטעל שעה בעמערקט, אז די פרוי בעוועגט זיך נישט, לכתחילה האט ער געמיינט אז זי האט געחלשט, — און האט געפרובט זי אפמינטערען, באלד אבער האט ער דערזעהען אז זי איז טויט. ער האט זיך שטארק דערשראקען ארויפגעלעגט איהר אויפ'ן קאפ א ליילעך, און איז אנטלאפען, קומענדיג אהיים האט ער איינגערעדט זיין ווייב, זעהר א נערוועזע און קראנקע פרוי, זיי זאלען בעגעהן צוזאמען זעלבסטמארד. צו דעם צוועק זענען זיי אוועק פון דער היים זיי זענען אוועקגעפאהרען אין פאנטואז, — פון דארט אין דיעפ רואן א.א.וו. זיי האבען אומגעבלאנדזשעט פון שטאט צו שטאט, נישט קענענדיג זיך ענטשליסען צו בעגעהן זעלבסטמארד, קיין געלד האבען זיי מעהר נישט געהאט. זונטאג פריה האט ער אין רואן געקויפט א צייטונג און דערזעהען זיין בילד און דאס בילד פון זיין פרוי, דאס האט אויף איהם שטארק געווירקט ער האט בעשלאסען צו בעהמען זיך דאס לעבען און איז אוועק פריהער דורכרעדען זיך מיט א גלח. דער גלח האט איהם אבער אפגערעדט פון זעלבסטמארד און גע'עצהט געהען איבערגעבען זיך דער פאליציי. די פרוי האט ער איינגעארדענט אין א קליניק, איהם האט ער געגעבען זגעלד אויפ'ן וועג און אזוי ארום איז ער געקומען אין פאריז.

דער „זעלבסטמערדער" איז דערווייל אפגעפיהרט געווארען אין טורמע, ביז די יוסטיץ וועט פעסטשטעלען צי ער איז שולדיג אין דעם טויט פון דער פרוי פיקאר.

א״י-רעגירונג און דער 1-טער מאי

קאמוניסטישע פראפאגאנדע אין א״י צוליב'ן 1-טען מאי

ירושלים, 30 (ספ. טעל.) די יודישע ארבייטער-ארגאניזאציע „הסתדרות" אין ארץ-ישראל האט אנגענומען א בעשלוס נישט איינצוארדנען דעם ערשטען מאי קיין שום דעמאנסטראציעס אין די שטעט, א חוץ אין די קאלאניעס אין עמק.

דאך האט די רעגירונג פערשטארקט איהרע מיליטערישע פאטרולען אין ירושלים, תל-אביב, חיפה, כדי נישט צו דערלאזען צו קיין שום דעמאנסטראציע מצד די לינקע עלעמענטען. צום ערשטען מאל האט אויך היי-יאהר די רעגירונג געשיקט פאליציייאישע אגענטען אין עמק אריין צו קאנטראלירען די רעדעס, וואס וועלען דארט געהאלטען ווערען דעם ערשטען מאי.

ירושלים, 30 (ספ. טעל.) אין צוזאמענהאנג מיט'ן דערנעהנטערן זיך פון ערשטען מאי, פיהרען דא די קאמוניסטען א געוואלדיגע פראפאגאנדע, פערשפרייטענדיג אויפרופען וועגען דעם לעבען אין סאוויעט-רוסלאנד.

אין די אויפרופען ווערען די יודישע און אראבישע ארבייטער אויפגעפאדערט צו בעקעמפען דעם ענגלישען אימפעריאליזם און קאפיטאליזם.

קלאנג-קינא-טעאטער
Grand-Kino
היינט גרויסע פרעמיערע!!!
סענסאציע איבער סענסאציע!
נעמעטער קלאנג-פילם מיט'ן גניאלן קאמיקער
Buster KEATON
א. נ.
„אימפרעסאריא"
טויזענדער פרעהליכע פאסירונגען פון א מענש, וועלכער לאכט קיינמאל נישט.
אין דער הויפט-ראלע
Buster Keaton, Anita Page
רעזשי: **Fred Niblo** אויסערדעם:
דאס אונשיידבארע קאמיקער-פארל
Stan Laurel i Oliver Hardaz
(Flip i Flap)
אין דעם שעהנעם קראמישען פארם פון אונגנעהעהנליכען הומאר א. נ.
„מענער זאגען נישט קיין ליגען"
טראגיפארס פון פירשטען-פעררעם.
אנהויב פון די סעאנסען 4 נאכמ., לעצטער סעאנס 10.15 אווענד, שבת און זונטאג—12 בײטאג. פרייזען פון די פלעצער אויף די 1-טע סעאנסען פון 1 זל. אויף די פריהמארגען-פארשטעלונגען צו 75 גר. און 1 זל.

פאר אייער אפרייזע אויף ערהאלונג
קויפט איין אייער קאסמעטיק נאר אין דער ערשטער רענאמירטער קאנקורענץ-פערפומעריע פון דער פירמע
J. DRUKIER, 5 ZAWADZKA 5
TELEFON 175-92
וואס בעזיצט צום איצטיגען זומער-סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון די בייעסטע
פערפומען, טואלעט-זייפען, קרעמען, פודערען, קעלנישע בלומען-וואסערן א. אז. וו.
בעמערקונג: ביי יעדען איינקויף ווערט צוגעגעבען א קופאן אויף ווערטפולע פרעמיעס.
פאר אנגראסיסטען בעדייטענדער ראבאט
קיין פיליעס בעזיצען מיר נישט

מורא'דיגע ערד־ציטערניש אויף קאווקאז

ניין הונדערט טויטע מענשליכע קערפער; איינגעזונקענע דערפער

פון אונטער דער ערד הערט מען מענשליכע קרעכצען

מאסקווע, 30. (ספ. טעל.) עס זענען אנגעקומען איינצעלהייטן וועגן דער מורא'דיגער ערד־ציטערניש, וואס איז פארגעקומען אויף קאווקאז.

איינס א זייגער ביינאכט, ווען אלע מענשען זענען געווען פערזונקען אין טיפען שלאף, האט מען אויף דער טייל קאווקאז, וואס געפינט זיך ביי דער גרעניץ פון פערסיען און ארמעניע, דערהערט פון אונטער דער ערד ווי עפעס א ווייטע שיסעריי פון הארמאטען, מענשען האבען זיך אויפגעכאפט און צום טויט־דערשראקענע האבען זיי געוואלט ארויסלויפען אויף דער גאס, אבער אין דעם מאמענט האט זיך די ערד א שטארקען טרייסעל געטון און זיי זענען באקעטע בעגראבען געווארן אונטער די איינגעפאלענע הייזער.

די ערד־ציטערניש האט ארומגעכאפט די קאווקאזער שטעט עריוואן, נאכיטשעוואן, אגאלאן, גערוסי און דולפא און די געגענדען ארום די דאזיגע שטעט.

אין מאסקווא האט מען זיך דערוואוסט וועגען דעם שרעקליכען אומגליק באלד אין דער זעלבער נאכט, איינער פון די קאווקאזער טשערקעסען האט זיך געלאזט רייטען גאלאפ צו דער נאהענטער שטאט, וואו ער איז אנגעקומען אין 2 שעה ארום און א דאנק איהם האט מען באלד ארויסגעשיקט קיין מאסקווא א ראדיא־דעפעשע.

אין איצטיגע מאמענט האט מען שוין אנגעצעהלט 900 טויטע קערפער, וועלכע מען האט ארויסגעשלעפט פון אונטער די חורבות. אין פיל ערטער הערט מען נאך דאס שוואכע קרעכצען פון די פערשיטע קרבנות. עס זענען אויך אומגעקומען א סך בהמות, פערד און ציגען. עס זענען איינגעזונקען געווארען עטליכע קויהלען־גרובענס צוזאמען מיט די ארבייטער. איין דארף איז איינגאנצען פערשוואונדען געווארען אונטער דער ערד, אריינגעפאלענדיג אין א טיפען אפגרונד, וואס איז געווארען צוליב דער ערד־ציטערניש.

צעהנדליגער טויזענדער מענשען — מענער, פרויען און קינדער — וואנדערען אונטער'ן פרייען הימעל, זיי בלאנדזשען, ווי די צומישטע און האבען מורא, אז די ערד־ציטערניש זאל זיך נישט איבערחזרן.

אזא אימה'דיגע ערד־ציטערניש איז שוין לאנג נישט געווען.

מאסקווא, 30. (ספ. טעל.) די ערד־ציטערניש איז אויסגעבראכען מיט א גוואלדיגער קראפט, אזוי אז אין עריוואן, וואס ליגט ווייט פון ארט פון דער שרעקליכער ערד־ציטערניש זענען די ווענד פון די געמויערטע הייזער צושפאלטען געווארען.

די ערד־ציטערניש איז אויך פארגעקומען אין דער סאוויעטישער אזערביידזשאנער רעפובליק. עס קומען אויך אן שודערליכע ידיעות פון פרישע ערד־ציטער, די ערד־ציטערניש האט מען אויך גוט געשפירט אין טיפליס.

עס זענען אומגעקומען אונגעהויערע פיל בהמות, שאף און רינדער. ארום צוטראגט זיך דאס מורא'דיגע געבריל פון הונגעריגע לעבעדיגע בהמות וואס לויפען ארום זוכען עסען. די בעפעלקערונג איז אין טויט־פאניק און שרעק. עס פעהלט אויס שפייז און מעדיקאמענטען. מען האט מורא, עס זאלען נישט אויסברעכען קיין מגפות.

רעגענס און ווינטען וועלן זיין אין חודש מאי

די מעטעאראלאגישע סטאציע זאגט פאר, אז דער חודש מאי וועט אין פוילען זיין א קאלטער און עס וועלען פאלען רעגענס.

בלויז אין דער ערשטער וואך פון חודש מאי וועט זיין ווארים און די זון וועט שיינען, אבער דערנאך וועלען זיך אנהויבען רעגענס און קיהלע ווינטען, וואס וועלען אנהאלטען ביז סוף מאי.

לאדזער לעבען

אויסצאהלונג פון אונטער־שטיצונג פאר ארבייטסלאזע

(מ) דאנערשטאג דעם 30 אפריל האט זיך אנגעהויבען די אויסצאהלונג פאר ארבייטסלאזע פיזישע ארבייטער פון דריגענדע מלוכה־שטיצע אויף אפריל.

די אויסצאהלונג וועט פארקומען אין לאקאל פון אונטערשטיצונגס־אמט פאר ארבייטסלאזע אויף דער גאס פון 28 שיסער־פוילק 32 פון 9 פריה ביז 2 בייטאג.

פרייטאג ד. 1 מאי —

L Ł M N O P R

שבת, ד. 2 מאי —

S T U W Z Ż

אפיציעלע פעראָרדנונג, אז מעז מעג טעלעגראפירען אויף יודיש

אין לעצטען נומער „דז. אוסטאוו" איז פערעפענטליכט געווארען א פעראָרדנונג פון מיניסטער פון פאסט און טעלעגראף וועגען דער טעלעגראפישער אָרדינאַציע. צווישען אנדערע איז אין פאראגראף 59 אנגעוויזען, אז מען קען זיך בענוצען אין העברעאיש סיי אין לאנד און סיי אין אויסלאנד. וואס שייך אין יודיש, מוז מען אננעהמען טעלעגראמעס, אבער נאר אין פוילען. דאס איז דער ערשטער פאל ווען יודיש ווערט אפיציעל אנערקענט אין טעלעגראף־אמט. כאראקטעריסטיש, אז אין דער פעראָרדנונג ווערט נאך יודיש אלץ טיטולירט: „זשארגאן", בלויז אין קלאמערן איז צוגעגעבען „יודיש".

מען דארף אויך צוגעבען, אז די טעלעגראמעס, אין יודיש און העברעאיש מוזען געשריבען ווערען מיט לאטיינישע בוכשטאבען.

די יודישע בעפעלקערונג דארף איצט זעהן צו מאכען א געברויך פון דער דאזיגער פעראָרדנונג, און אין טעלעגראפישען פערקעהר מיט יודען בענוצען יודיש.

יודישע געזעלשאפט פאר לאנד־בעקאנטשאפט

די היגע אפטיילונג פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנד קענטשאפט ארגאניזירט פאלגענדע אויספלוגען:

מארגען שבת, ד. 2. מאי 4,30 נאכמ. — באטור וויסענשאפט מוזעאום (שענקעוויטש פארק), זונטאג ד. 10. מאי — טוריסטישער אויספלוג קיין לענטשיץ, 25—22 מאי — 1) ווילנע און אומגעגענד 2) ווארשא, פרושקאוו, קאזשימיעזש. איינצערמאציעס אין סעקרעטאריאט פיעטריקאווער 56 מאנטאג, מיטוואך און פרייטאג 10—8 אוונד.

פון אגזדראווויסקא"

(—) דאס איינשרייבען קראנקע פרויען אויף ארויסצופאהרען אויפ'ן 3. סעזאן אין „אוודראוויסקא" וועט פארקומען דינסטאג דעם 5. מאי 3 א זייגער נאכמיטאג אין קאנצעלאריע ציגעל גאס 21 מ'דארף מיטברענגען דעם פאס.

געשטארבען אין פארק

(2) אין שענקעוויטש פארק האט א פאליציאנט בעמערקט אן עלטערען מענש, וואס שלאפט אויף דער באנק, ווען ער האט איהם געפרובט אויפוועקען איז יענער אראפגעפאלען און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט אז ער איז טויט.

ראדיא־פראגראם

פרייטאג דעם 1. מאי.

11.58 צייט־סיגנאל. 12.05 גראמאפאן־פליטען 13.15 פראגראם, קינא און טעאטער־רעפערטואר, 14.50 לעקציע פראנצויזיש, 15.30 פארטראג פאר מאטורירטען א .ט. „די גרויסע עמיגראציע" פון פראפ. ה' מאשטשיצקי (טר. פון ווארשא), 15.50 פארטראג פאר מאטוריסטען א. ט. „וויספיאנסקי" פון ט. מאקאוויעצקי (טר. פון ווארשא), 16.10 קאמוניקאט פאר שיפער און פישער, 16.15 ארטיסטישער ווינקעל פון ווארשא, 16.30 גראמאפאן מוזיק פון ווארשא, 17.15 פארטראג פון קראקא, 17.45 קאנצערט פון מאנדאליניסטען ארקעסטער (טראנסמיסיע פון ווארשא), 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער און פראגראם אויפ'ן נעכסטען טאג, 19.25 גראמאפאן מוזיק, 19.40 ראדיא פרעסע זשורנאל פון ווארשא, 20.00 מוזיקאלישער שמיעס פון ווארשא, 20.15 סימפאנישער קאנצערט פון ווארשאווער פילהארמאניע־ארקעסטער (טראנסמיסיע פון ווארשא) נאכ'ן קאנצערט „פאט", וועטער, פאליציי און ספארט קאמוניקאטען, רעטראנסמיסיע פון אויסלענדישע סטאציעס.

שבת דעם 2. מאי.

11.58 צייט־סיגנאל. 12.05 גראמאפאן־פליטען, 13.15 פראגראם, קינא און טעאטער־רעפערטואר, 15.30 פארלעזונג, 15.50 פארלעזונגען פאר אטורריסטען: די בעפרייאונגס־טעטיגקייט אין פוילען און איהר ארגאניזאציע פאר'ן וועלט־קריג", ד"ר וו. פינסקי „דריי קאנסטיטוציעס" פולקאוויק איילע (טראנסמיסיע פון ווארשא), 16.10 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער, 16.15 ווינקעל פאר יונגע מוזיקאלישע טאלאנטען, 16.40 טעכניש פאסט־קעסטעל 17.00 גאטעסדינסט פון דער „אסטרא בראמא" אין ווילנע, 18.00 קינדער פראגראם, 19.00 פערשידענעס, 19.20 קאמוניקאט פון דער האנדעלס קאמער אין לאדז פראגראם אויף מארגען, 19.35 ראדיא זשורנאל, 20.00 אפערעטקע „די שענסטע פון די פרויען", 22.15 קאנצערט אודיציע, 22.35 פון פאט, מעטערעאלאגישער, פאליציי־ און ספארט־קאמוניקאטען, 23.00 וואונש־קאנצערט פון גראמאפאן־פליטען.

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויס מאנומענטאל קלאנג־מייסטערווערק פון דער פוילישער פראדוקציע אויפ'ן גרונד פון דער נאוועלע פון Henryk Sienkiewicz

יאנקא מוזיקאנט

אין די הויפטראלען M. Malicka, Conti, Dymsza-Krukowski און דער בעקאנטער מיט זיינע אויפטריטען אין לאדז ZABCZYNSKI

רעזשי: Ryszard Ordyński

מוזיק: Grzegorz Fitelberg

טעקסטען פון לידער פון K. Tom

אויסער'ן פראגראם:

פרעכטיגע קלאנג־צוגאבע

א. נ.: „שקעלעטען־טאנץ".

אנהויב און געוועהנליכע טעג 4.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום־טוב 1 בייטאג

פאפולערע פרייזען.

נאכוועהענישען פון דער פערפליייצונג אין ווילנע

ווילנע, 30 (טעלעפאניש) די שטאטישע עלעקטרישע סטאציע איז צוליב דער בעשעדיגונג, וואס זי האט בעקומען ביי דער פערפליייצונג פון דער ווילע, ווייטער נישט טעטיג.

די נעכטיגע פארשטעלונגען אין די שטאטישע טעאטערען זענען אפגערופען געווארען. אויך אלע קינאס זענען געווען געשלאסען. א סך הייזער זענען געווען בעלויכטען דורך גאז אבער מעהרסטענס — מיט ליכט.

די היינטיגע ווילנער צייטונגען זענען ערשינען אין א פערקלענערטען פארמאט.

הילף פאר די געליטענע פון דער פערפליייצונג אין ווילנע

הילף־אקציע פון ווילנער לאנדסלייט אין אמעריקא

ניו־יארק, 30 (י.ט.א. טעלעגראפיש) דא איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון ווילנער לאנדסלייט וועלכע האבען אויפ'ן ארט געזאמעלט 1000 דאלאר פאר די געליטענע פון דער פערפליייצונג אין ווילנע.

עס איז אויך געשאפען געווארען א קאמיטעט, וועלכער זאל אינטערנעמען א ברייטע הילף אקציע לטובת די געליטענע.

אונטערגעצונדען א דארף

פערברענט 20 בנינים — א קינד אומגעקומען אין די פלאמען

נעכטען ביינאכט האט אין דארף וואלא וועגנשיקאווא לאסקער קרייז אויסגעבראכען א שרפה אין דערווירטשאפט פון בלייטשיק. כהרף עין זענען אלע 23 הייזער ארומגעכאפט געווארען פון דער שרפה און דאס גאנצע דערפעל האט אויסגעזעהען ווי א ים פייער. באלד זענען פון דער גאנצער אומגעגענד אנגעקומען 17 פייערלעשער אפטיילונגען, אבער צוליב'ן פעהלען פון וואסער, האבען זיי גארנישט געקענט אויפטון. ביז פארטאג האט געדויערט די שרפה. ס'איז קוים געלונגען אפצוראטעווען 3 הייזער וואס זענען געווען געמויערט פון ציגעל, אויך זיי זענען טיילווייז אפגעברענט געווארען. ס'זענען פערברענט געווארען 20 הייזער, 23 שטאלען, א. א. וו. אין פייער זענען אומגעקומען 19 פערד, 11 בהמות, א פאר הונדערט היימישע חיות, עופות א. א. וו. און דער גאנצער אינווענטאר.

פיל מענשען האבען זיך קוים ארויסגעראטעוועט מיט'ן לעבען און זענען ארויס אין די נאכטוועש. 9 מענשען זענען שטארק אפגעבריהט געווארען. פיל — לייכט. פון איין הויז האט מען נישט בעוויזען ארויסצוכאפען א קליין קינד און עס איז פערברענט געווארען אויף קויהל. דער היזק בעטרעפט א האלבען מיליאן זלאטעס.

די אויספארשונג וועלכע איזפארגענומע געווארען האט פעסטגעשטעלט, אז אין דער פאמיליע בלאטשיק האט נישט געהערשט קיין שלום צוליב א ירושה און זיי האבען זיך תמיד שטארק ארומגעריסען. איינער פון זיי האט געדראהט אז ער וועט פערברענען בלאטשיקס פערמעגען. 3 פערזאן זענען ארעסטירט געווארען אלס פערדעכטיגע אין אונטערצינדען, מ'האט זיי איבערגעפיהרט אין טורמע.

צו א פליה ווארשא—ניו־יארק

גרייט זיך א ווארשאווער יודישער אינזשיניער

ווארשא, 30 (טעלעפאניש) מיט עטליכע חדשים צוריק האט זיך א יונגער יודישער אינזשיניער פון ווארשא, געווענדעט מיט א בריף צום ווינער ראטשילד מיט פאלגענדען פארשלאג:

ער האט בדעה צו פליהען פון ווארשא קיין ניו־יארק מיט אן אעראפלאן, וועלכען ער וויל אליין בויען. ער האט אבער נישט קיין מעגליכקייט זיך צו שאפען אין ווארשא אזא סומע, דעריבער בעט ער ראטשילד'ן ער זאל איהם בייהילפיג זיין מיט א געוויסער סומע, כדי ער זאל זיך קענען פערשאפען די נויטיגע מאטעריאלען. דערזעלבער אינזשיניער האט אויך געשריבען, אז ער וויל נישט סתם מאכען א פליה ווארשא — ניו־יארק, נאר ער האט דערביי א גרעסערען ציל: צו פראפאגאנדירען די ארץ־ישראל־אידעע און נאך מעהר פערייביגען דעם נאמען פון גרויסען ציוניסטישען פיהרער ד"ר הערצל. צו דעם צוועק וויל ער, אז דער אעראפלאן מיט וועלכען ער וויל אריבערפליהען דעם אטלאנטישען אקעאן, זאל טראגען דעם נאמען ד"ר הערצל.

דער ווינער ראטשילד האט זיך, נאכ'ן ערהאלטען דעם בריף, שטארק פעראינטערעסירט מיט דעם ענין און נאכדעם, ווי ער האט ספעציעל ארויסגערופען קיין ווין דעם דערמאהנטען יודישען אינזשיניער — האט ער מסכים־געווען צו אסיגנירען 6,000 דאלאר כדי צו קויפען די געהעריגע מכשירים.

ווי דער דערמאהנטער אינזשיניער פערזיכערט וועט ער אין פערלויף פון 2 חדשים שוין זיין גרייט צום פליה און עס איז מעהר ווי זיכער, אז סוף זומער וועט ער מיט'ן אעראפלאן „ד"ר הערצל" ארויספליהען פון מאקאטאווער פעלד קיין פאריז און פון דארט גלייך קיין ניו־יארק.

צאָהלרייך פערטראַטען אין דער שווערער אינדוסטריע זענען די יודישע אַרבייטער אין רוסלאַנד

יודישע לאַנדווירטשאַפטען שטעהען בעסער פאַר די נישט־יודישע, — אין דער לעדער־אינדוסטריע האָבען יודען איבערגעשטיגען די „פּיאַטילעטקע"

מאָסקווע, (יט"א) לויט די לעצטע אָפיציעלע בעריכטען, וואָס זענען איצט פערעפענטליכט געוואָרען, בעטרעפט די פּראָפעסיאָנעל־אַקטיווע אַרבייטענדע יודישע בעפעלקערונג אין ווייסרוסלאַנד, אוקראַינע, קרים און ביר־בידזשאַן 280,000 פּערזאָן. פון דער זעלבסטשטענדיגער יודישער בעפעלקערונג זענען פערהאַן 47 פּראָצענט לוין־אַרבייטער, אַ העלפט פון דער צאָהל איז בעשעפטיגט אין גרויסע פאַבריקען. די יודישע אַרבייטער זענען צאָהלרייך פערטרעטען אין בערג־בוי און אייזען־אינדוסטריע.

לויט די בעריכטען פון די רעגירונגס־זאַכקענער פיהרען אויס די יודישע קאָלאָניסטען זייער אַרבייט נישט ערגער פון די רוסישע פּויערים. וועלכע פערנעהמען זיך זייט דורות מיט לאַנדווירטשאַפט. אין פיל פּרטים דערגרייכען די יודישע קאָלאָניסטען אַפילו בעסערע רעזולטאַטען ווייל זיי האָבען מעהר פערשטענדניש פאַר די נייע אַרבייטער־מעטאָדען און מאַשינען־אָנווענדונג. אַכציג פּראָצענט פון די יודישע קאָלאָניסטען זענען קאָלעקטיוויזירט. עס זענען געשאַפען געוואָרען 4 יודישע אויטאָנאָמע ראַיאָנען, אויך ביר־בידזשאַן וועט פּראָקלאַמירט ווערען אַלס יודישער ראַיאָן, ווי באַלד עס וועט זיך דאָרט בעזעצען אַ גענוג צאָהלרייכע יודישע בעפעלקערונג.

אין דער לעדער־אינדוסטריע אין ווייסרוסלאַנד זענען הויפּטזעכליך בעשעפטיגט יודישע אַרבייטער. דער פינף־יעהריגער פּלאַן איז אין דער לעדער־אינדוסטריע רעאַליזירט געוואָרען. צום סוף פון פינף־יאָהר־פּלאַן האָט די פּראָדוקציע אין מינסק געזאָלט דערגרייכען טעגליך ביז 1.185 גרויסע לעדער און 5267 קליינע לעדער, היינט צו טאָג ווערט טעגליך פּראָדוצירט 150 גרויסע לעדער און 5151 קליינע לעדער. צום סוף פון פינף־יאָהר־פּלאַן האָבען די מינסקער פאַבריקען געזאָלט פּראָדוצירען 8.069 פּאָר שיך, טעגליך. איצט ווערען שוין אויסגעאַרבייט אין מינסק 8.796 פּאָר שיך טעגליך. אין די מינסקער לעדער־ און שיך־פאַבריקען זענען בעשעפטיגט 4,954 אַרבייטער. דער דורכשניטליכער אַרבייטסלוין בעטרעפט 101 רובעל מאָנאַטליך.

מיר וואַרטען אויף זיינע מעשים!

די האָפנונגען, וואָס זענען פערבונדען מיט דעם נייעם רומענישען פּרעמיער, פּראָפ. יאָרגא

פּרעמיער־מיניסטער פון רומעניען איז איצט פּראָפ. יאָרגאַ, אַ געלעהרטער מיט אַן אייראָפּעאישען נאָמען, אַ מאַן פון הויכער קולטור מיט גרויסע וויסענשאַפטליכע פערדינסטען פאַר זיין לאַנד. מען האָפט אַז אין רומעניען וועט איצט קומען אַ נייער פּאָליטישער קורס, אַז עס וועט אונטערגענומען ווערען אַן ערנסטער און ווירקזאַמער קאַמף געגען ווילדען אַנטיסעמיטיזם פון פּראָפ. קוזא א.אַ.וו.

אָבער, פרעגט ד"ר י. טהאָן אין אַן אַרטיקעל וועגען די פערהעלטענישען אין רומעניען „צי וועט ער דאָס בעוויזען צו טון!? צי וועט איהם לאַנגען כוחות, און קודם כל: צי וועט איהם לאַנגען ווילען, אמת'ער גוטער ווילען?

„מ'מוז מודה זיין פון רומעניען האָט מען שוין געהאַט אַזוי פיל ענטוישונגען אַז ס'איז שווער זיך צו דעצידירען אויף גלויבען. ה' מאַניו האָט אויך צוגעזאָגט צו מאַכען פון רומעניען אַ גן־עדן אויף דער ערד, אָבער ער האָט אַפילו נישט געשטערט דעם גהינום אין באַרשאַ, איבריגענס האָט ער דעם דאָזיגען פלעק אַפילו נישט אָפּגעווישט דורך בעשטראָפען די פּאַגראָמשטשיקעס, און קוזאַ האָט זיך ווייטער געקאָנט הוליען. אַזאַ ערפאַהרונג שאַפט סקעפּטישע שטימונג און הייסט וואַרטען אויף טאַטען.

„צי איז דאָ אַ גרונד צוצושרייבען אַ צו גרויסע בעדייטונג דעם אויסערגעוועהנליכען „אויפטו" פון ה' יאַרגאַ, דער נאָמינאַציע פון וויצע־מיניסטער פאַר די ענינים פון די מינדערהייטען אין דער פערזאָן פון דייטש ה' בראַנדזש? אויך דאָ איז דער ענטוזיאַזם לכל הפחות אַ פריהצייטיגער. דערווייל איז דאָס בלויז אַ זשעסט. אפשר אַ געשיקטער, אפשר אַפילו אַ דרייסטער, אָבער מען דאַרף ערשט וואַרטען דערויף, וואָס עס וועט געלונגען דעם נייעם מלוכה־מאַן אויפצוטון, כדי צו אורטיילען, צי אין פאַקטיש הינטער דעם זשעסט בעהאַלטען אַ גרויסער פּאָליטישער געדאַנק.

„יעדענפאַלס רופט אַרויס ה' יאַרגאַ גוטע געדאַנקען. אפשר וועט זיין רעגירען פאַקטיש ברענגען עפּעס שעפערישעס און גוטעס אויף דער וועלט. עס איז שוין די העכסטע צייט אַז אויפ'ן געביט פון רעגירען מיט מלוכות זאָל אויפגעטון ווערען עפּעס בעסערס און קלוגערס. אויב ה' יאַרגאַ וועט אָנהויבען אין רומעניען אַזאַ פּעריאָד וועט מען אַמאָל רעדען וועגען איהם מיט אָנערקענונג, חוץ וועגען אַנ'ערציהער אין ברייטען פערנעהם, מיר וואַרטען אויף זיינע מעשים".

יודישע עלטערן געפינען זייער 14-יעהריגע טאָכטער

וועלכע זיי האָבען געזוכט 12 יאָהר

שיקאַגאָ, (יט"א) נאָך ערפאָלגלאָזע זוכענישען אין משך פון צוועלף יאָהר האָט דאָס היגע יודישע פּאָר־פּאָלק בנימין אַקסעלראָד און זיין פרוי זיך ווידער פעראייניגט מיט זייער טאָכטער אַננאַ, וועלכע זיי האָבען פערלוירען אַלס אַ צוויי־יעהריג קינד, אַנטלויפענדיג פון דער ברענענדער שטאָט טעטיעוו, אין רוסלאַנד. ווען די באָלשעוויקעס זענען אַריינגעקומען אין דער שטאָט, שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אַ פּויערטע האָט געפונען דאָס קינד אויף אַ פעלד נעבען טעטיעוו. אָבער די פאַמיליע אַקסעלראָד האָט דערפון נישט געוואוסט און אין אַ קורצער צייט אַרום זענען זיי אָפּגעפאָהרען קיין רומעניען און שפּעטער קיין טשיקאַגאָ. די עלטערען האָבען די גאַנצע צייט אַרומגעזוכט זייער פערלוירענע טאָכטער זיי האָבען געשריבען צו פריינד און צו שכנים פון דער שטאָט טעטיעוו, בעטענדיג זיי צו טון אַלץ, וואָס איז מעגליך, כדי אויסצוגעפינען וואו זייער קינד איז.

אין פערגאַנגענעם יאָהר איז אַ פּויערטע געקומען קיין טעטיעוו און האָט דערצעהלט די שכנים, אַז זי האָט אויפגעהאָדעוועט אַ קינד, וועלכעס זי האָט געפונען אין 1919, עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דאָס קינד איז די פערלוירענע אַננאַ אַקסעלראָד, די פּאָליציי האָט אויסגעפאָרשט דעם ענין און האָט ווירקליך פעסטגעשטעלט, אַז דאָס קינד איז די טאָכטער פון די אַקסעלראָדס. דאַן איז בעשלאָסען געוואָרען דאָס קינד אָפּצושיקען צו איהרע עלטערען אין טשיקאַגאָ, וואו די פערלוירענע טאָכטער איז אָנגעקומען און זיך ווידער פעראייניגט מיט איהרע עלטערען.

50 יאָהר זייט דעם ערשטען פּאָגראָם אין רוסלאַנד

נאָך דער ערמאָרדונג פון אַלעקסאַנדער II זענען איינגעאָרדענט געוואָרן 160 פּאָגראָמען אויף יודען

וואַרשא, (יט"א) דעם 27. און 28. אַפּריל ה. י. איז געוואָרען 50 יאָהר זייט דעם ערשטען יודישען פּאָגראָם אין רוסלאַנד, וואָס איז פּאָרגעקומען אין יעליזאַוועטגראַד. דער פּאָגראָם אין יעליזאַוועטגראַד איז געווען דער אָנהויב פון אַ כוואַליע פּאָגראָמען אין גאַנץ דרום־רוסלאַנד. יודען זענען פּאָגראָמירט געוואָרען אין 160 ערטער. פיל יודען, פרויען און קינדער זענען ערמאָרדעט און פערוואונדעט געוואָרען. טויזענדער יודישע הייזער זענען צושטערט געוואָרען.

געשעהן איז דאָס נאָכדעם ווי דער צאַר אַלעקסאַנדער דער 2-טער איז אומגעבראַכט געוואָרען דורך טעראָריסטען און דעם טראָן האָט פערנומען זיין זוהן, אַלעקסאַנדער דער 3-טער.

עס זענען פאַרהאַן אונצעהליגע בעווייזען, אַז די פּאָגראָמען זענען פאָראויס צוגעגרייט און אָרגאַניזירט געוואָרען בייַ דער מיטווירקונג פון דער „שוואַרצער מאהה". דער פּאָליציי־שעף אין קיעוו האָט פאַר דעם פּאָגראָם אין דער דאָזיגער שטאָט געוואָרענט זיינע יודישע בעקאַנטע, אַז עס וועלען קומען עקסצעסען.

די דעמאָלדיגע פּאָגראָמען האָבען אַרויסגערופען עמפּערונג אין גאַנץ אייראָפּע. אין לאָנדאָן, ניו־יאָרק און אַנדערע שטעט זענען פאָרגעקומען פּראָטעסט־פערזאַמלונגען געגען די פּאָגראָמען אין רוסלאַנד. אַלס ענטפער זענען געקומען די בערי־המטע מאַי־געזעצען פון אַלעקסאַנדער דעם 3-טען, וועלכע האָבען די לאַגע פון די יודען אין רוסלאַנד געמאַכט אונערטרעגליך.

הונדערטער טויזענדער רוסישע יודען האָבען פון דעמאָלט אָן אָנגעהויבען צו עמיגרירען קיין אַמעריקאַ, ענגלאַנד, ארץ־ישראל און אַנדערע לענדער, וואָס עס האָט געהאַט אַן'אומגעהויער וויכטיגע קאָנסעקווענצען פאַר דער ענטוויקלונג פון דער יודישער געשיכטע. הויפּטזעכליך אָבער האָט זיך דעמאָלט פערשטאַרקט די יודישע עמיגראַציע קיין אַמעריקאַ, וואו די צאָהל פון דער יודישער בעפעלקערונג האָט אין יאָהר 1881 בעטראָפען נישט מעהר ווי 250.000 נפשות אויף דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג פון 45 מיליאָן. ווי בעקאַנט, לעבען היינט צו טאָג אין די פעראייניגטע שטאַטען 4 מיט אַ האַלב מיליאָן יודען אויף אַנ'אַלגעמיינער בעפעלקערונג פון 120 מיליאָן.

שרעקליכער גורל פון א סאָוועטישער עקספּעדיציע

א סטאַדע וועלף האָט אויפגעפרעסען פינף מענטשען

די סאָוועטישע פּרעסע דערצעהלט וועגען אַ שרעקליכען פּאַרפאַל וואָס איז געשעהן אין די מאָנגאָלישע סטעפּעס מיט אַ סאָוועטישער עקספּעדיציע וועלכע איז אַרויסגעשיקט געוואָרען כדי צו קעמפען מיט די גרויסע וועלף־סטאַדעס, וואָס טעראָריזירען די דערפער אין סיביר.

די עקספּעדיציע איז צוטיילט געוואָרען אויף עטליכע אָפּטיילונגען צו זעקס מאַן אין אַן אָפּטיילונג. יעדע אָפּטיילונג איז מיט אַ ספּעציעלען אויטאָמאָביל אָפּגעפאָהרען אין אַן אַנדער ריכטונג.

נישט ווייט פון דער שטאָט באַרגא האָט זיך איין אָפּטיילונג געטראָפען מיט אַ סטאַדע וועלף, וואָס האָט געציילט פערציג שטיק, אין שפּיץ פון דער סטאַדע וואָס האָט זיך דערנעהנטערט צום אויטאָמאָביל, איז געשטאַנען אַן אַלטע און ערפאַהרענע וועלפיכע, וועלכע האָט זיך אויסגעצייכענט מיט איהר גרויסען און ברייטען קערפּער.

איינער פון די יעגערס האָט געהייסען אָפּשטעלען דעם אויטאָמאָביל און האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפעהל צו שיסען. עס האָבען זיך געהערט עטליכע שאָסען און די אַלטע וועלפיכע איז אַנידערגעפאַלען אַ טויטע.

דאָס, וואָס ס'איז ווייטער געשעהן, דערצעהלט שוין דער שאָפער וועלכער ליגט איצט אין שפּיטאָל ער דערצעהלט, אַז אין משך פון אַ סעקונדע האָט זיך די גאַנצע סטאַדע וועלף פערזאַמעלט אַרום דער טויטער וועלפיכע, און דאַן האָבען זיי זיך אַוואַרף געטון אויפ'ן אויטאָמאָביל.

דער פיהרער פון דער עקספּעדיציע האָט געהייסען דעם שאָפער פאָהרען ווייטער אָבער די יעגערס האָבען נישט בעוויזען אָנצולאָדען די ביקסען ווי די וועלף זענען שוין געווען אין אויטאָמאָביל. זיי האָבען זיך געוואָרפען אויף די מענשען און האָבען זיי אַראָפּגעשלעפּט פון וואָגען.

די יעגערס האָבען פערצווייפעלט געקעמפט, אָבער אין עטליכע מינוט אַרום זענען פינף מיטגלידער פון דער עקספּעדיציע צעריסען געוואָרען אויף שטיקער דורך די וועלף.

דער שאָפער האָט נישט געקאָנט פאָהרען ווייטער. דער מאָטאָר האָט נישט פונקציאָנירט, ענדליך איז געלונגען צו ריהרען דעם אויטאָ פון אָרט.

עטליכע וועלף האָבען זיך געוואָרפען צום אָרט, וואו ס'איז געזעסען דער שאָפער, זיי האָבען איהם אומגעוואָרפען אויף דער ערד, דער שאָפער האָט געקעמפט מיט די לעצטע כוחות און דער אויטאָ האָט אָנגעהויבען לויפען מיט אַ ריזיגער שנעלקייט. דערווייל זענען די וועלף מיד געוואָרען און זענען אַראָפּ פון אויטאָ.

אויפ'ן שאָסעי האָט מען שפּעטער געפונען אָפּגעגריזשעטע ביינער פון די פינף מיטגלידער פון דער עקספּעדיציע.

ענטזאָגט זשאַבאָטינסקין אַנ'איינרייזע־וויזע קיין אונגאַרן?

ווין, (יט"א) די היגע אונגאַרישע געזאַנדשאַפט האָט זיך ענטזאָגט אַרויסצוגעבען דעם רעוויזיאָניסטען־פיהרער וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי אַן־איינרייזע־וויזע קיין אונגאַרן. דער אָפּזאָג ווערט מאָטיווירט דערמיט, וואָס זשאַבאָטינסקי איז אַ שטאַטסלאָזער, ער איז אָבער נישט געוועגדעט געגען ציוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע.

די אונגאַרישע געזאַנדשאַפט וועט מסכים זיין צו ערטיילען זשאַבאָטינסקין אַ וויזע, ווען בעקאַנטע יודישע פּערזענליכקייטען אין אונגאַרן, וועלען גאַראַנטירען, אַז זשאַבאָטינסקי האָט נישט בדעה צו פיהרען אין אונגאַרן אַ קאָמוניסטישע (!?) אַגיטאַציע

יודיש טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע", נאַראָטאָוויטשאַ 20
לייטונג: בעזמאַן. דירעקציע: משה ליפּמאַן.
ערעפנונג פון זומער־סעזאָן!
גאַסטשפּילען פון וואַרש. „סקאַלאַ"־טעאַטער
מיט'ן אנטייל פון בעריהמטען אַרטיסט און רעזשיסער, ליבלינג פון לאָדזער פּובליקום
משה ליפּמאַן
מיט'ן גוט־איינגעשפּילטען אַנסאַמבל, אין וועלכען ס'געפינען זיך די בעסטע כוחות פון די יודישע ביהנעס אין פּוילען.
פרויען: נאַטאַליא ליפּמאַן. באַרסקאַ־פישער, צבי ליטאַן, מ. קייזעראָוויטש, ליאַלאַ יאַקאָבאָוויטש. מענער: משה ליפּמאַן, שמחה וויינטרויב, סעם בראָנעצקי, יעקב פישער, בירנצווייג, אהרן אייזנבערג, מ. וויכער, ש. קראַנץ און הערמאַן פישער.
שבת, דעם 2-טען, זונטאָג, דעם 3-טען, מאָנטאָג, דעם 4-טען מאַי ד. י. 9 אָוונד
ווערט געשפּילט דער גרויסער וועלט־שלאָגער, וועלכער איז געשפּילט געוואָרען 60 מאָל נאָכאַנאַנד מיט דעם זעלבען אַנסאַמבל אין וואַרש. „סקאַלאַ"־טעאַטער
„ציגאַנקאַ"
ביהנע־שטיק אין 8 בילדער (3 אַקטן) פון פרידריך וואָלף, איבערזעצט און רעזשיס. משה ליפּמאַן
קינדער און יוגענד ביז 16 יאָהר — איינגאַנג פערבאָטען
שבת, דעם 2-טען מאַי, 4 נאָכמיטאָג מיט משה ליפּמאַן אין זיין קרוין־ראָל
„זשאַן און מאַדלענע"
אַרבייטער־דראַמע אין 5 אַקטען פון אָקטאַוו מירבא
אָוונט־פּרייזען פון 1 זל., בייטאָג — פון 80 גר.
בילעטען שוין צו בעקומען אין דער קאַסע פון טעאַטער פילהאַרמאָניע.
בעמערקונג: וואוילטעטיגע פאַרשטעלונגען ווערען פערקויפט צו מעסיגע פּרייזען.

נייעס! 26 שעה ברענען
גאַראַנטירען די ספּעציעלע פּרעפּאַרירטע
„POLO", פּרייז 40 גר.
פליינע ליכטלעך
צו בעקומען איבעראַל. גאַראַנטירטע קוואַליטעט.
נישט קאָסטשען! :—: זיכער אין ברענען!
Fabryka świec „POLO" — WARSZAWA — Czerniakowska 203
ווידערפערקויפער הויכע ראַבאַטען.

Dr. med. H. Karaś
אינערליכע און קינדער־קראַנקהייטען
נאָוואָלפּקי... זשעראָזשיער 16
נעמט אָן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אָוונט

די פראגע פון ברויט און פרנסה

פון די קריזען, וואָס זענען גוט בעקאַנט מיט דער יודישער עמיגראַציע אין דער ברייטער וועלט, גיט מען איבער, אַז מיטאַמאָל איז היי־יאָהר געפאַלען די צאָהל יודישע עמיגראַנטען, און אוי־ב מען פלעגט אין די פאַריגע יאָהרען אַנציילען ביז פערציג טויזענד יודען, וואָס פלעגען פון יאָהר צו יאָהר אויסוואַנדערען פון די לענדער אין מזרח־אייראָפּא און זוכען בייע היימען אין די וויטעסטע מקומות — וועט מען היי־יאָהר אַנציילען אפשר קוים אַ העלפט.

בעדייט דאָס, אַז ביי די יודען אין מזרח־אייראָפּא איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען די נויטווענדיגקייט אויסצוואַנדערען? עס איז אָבער קלאָר און בעוואוסט פאַר יעדען איינעם, אַז נישט נאָר מאַסען יודען אין די לענדער האָבען ווייטער נישט קיין שום עקאָנאָמישען באָדען אונטער זיך און מוזען נעה־מען דעם וואַנדער־שטעקען אין האַנד, נאָר זייער צאָהל האָט זיך אין לויפענדען יאָהר אומגעהויער פיל פערגרעסערט און שטעלט שוין פאַר מיט זיך א ריי־זיגע אַרמיי פון רואינירטע און פרנסה־לאָזע.

אַלזאָ, נישט די נויטווענדיגקייט אויסצוואַנ־דערען איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען, נאָר די מעג־ליכקייט צו עמיגרירען, עס איז שוין פשוט באַלד נישטאָ וואוהין צו עמיגרירען. אַלע וויטע לענדער האָבען זיך אַרומגעגרעניצט מיט הויכע שטאַרקע באַ־ריערען פון די פערשידענסטע עמיגראַציע־געזעצען, און אין פיל פון די וויטע אימיגראַציע־לענדער הערשט אַליין אַ שאַרפער קריזיס, און אויסערדעם וואָס מען קען שוין באַלד נישט אויסגעפינען וואו־הין צו עמיגרירען, איז אויך שוין נישטאָ מיט וואָס זיך אַוועקצולאָזען אין וויטען וועג אַריין. עס האָבען זיך שוין אויסגעשעפּט די לעצטע מיטלען און אַזוי איז עס געקומען צווישען זעהר אַ גרויסען טייל פון די יודען אין די לענדער פון מזרח־אייראָפּא צו דעם טרויעריגען, אָפּשרעקענדען צו־שטאַנד, אַז אויך פון דעם איינציג פערבליבענעם אויסוועג צו עמיגרירען מוז מען זיך אָפּזאָגען. עס וואַקסט אומגעהויער די נויט, עס פערגרעסערט זיך דער חורבן פון יודישע פרנסות, עס רוקט זיך איב־גאַנצען אַוועק דער באָדען פון אונטער די פיס. עס פערשטאַרקט זיך דער יאוש די פערצווייפלונג— און אָהן אַן אויסוועג.

און וואָס טוט מען דערצו? פאַרוואָס בעהמט מען נישט ערגיץ אַרויף אויפ׳ן גרינעם טיש די דאָזיגע אָפּשרעקענדע פראַגען וועגען די אומגעהוי־ערע וואַקסענדע מאַסען פון רואינירטע, גרייט־ליידענ־דע, אינגאַנצען פרנסה־לאָזע יודען אין די לענדער פון מזרח־אייראָפּא? פאַרוואָס שטעלט מען נישט אַוועק אָט די ברענענדע פראַגע פאַר דער ברייטער וועלט?

אומגעקערט, אין די בעטרעפענדע לענדער אַליין איז מען פערטון, פערקאָכט מיט אייגענער קליינלי־כער קליינלעכער־פּאָליטיק, גיט למשל, אַ קוק, וואָס עס טוט זיך אָט ביי אונז אין פוילען פאַר די וואַה־לען צו די קהילות, ווי מען האָט זיך עס דאָרט פער־קאָכט די אַרבעל צו אַ בלינדען, שרעקליכען, אומ־ברענגענדען ברידער־קאַמף! עס וועט זיין אַזאַ מל־חמה, וואָס די וועלט האָט עס נאָך נישט געזעהען! אַזאַ וואָרט איז דאָרט איצט געפאַלען די טעג אויף אַ צוזאַמענ־שטער פערזאַמלונג., און עס שטייען אויף פּאַרטייען און פּאַרטייעלעך, אַלע יודישע שטעט און שטעטלעך זענען ממש פערוואַנדעלט אין שלאַכט־פעלדער, עס צופלאַקערט זיך אַ אומבעשרייבליכע שנאה. און אויף דעם גיט מען לויטער אַוועק די אויפמערקזאַמקייט, די מיה, דאָס לעצטע ביסעל כוחות, בעת דאָרט פאַר די אויגען שטעהט אַזאַ האַרבע פראַגע ווי — ברויט, פרנסה, און אַזוי געהט עס אויך לויטער אויס אין איבעריגען יו־דישען לעבען אין אַ טייל אַנדערע לענדער פון מזרח־אייראָפּע, און אפשר זענען זיי שוין מיד גע־וואָרען פון טראַכטען וועגען זייער גורל, און קאָ־נען שוין גאָרנישט טראַכטען, נישט זעהענדיג על פי רוב קיין שום אויסוועג.

ווער וועט אַרויסטראַגען פאַר דער ברייטער וועלט די גרויסע אָפּשרעקענדע נויט, וואָס איז אומגעהויער געוואַקסען אין דער לעצטער צייט אין די לענדער מיט די אַלטע געדיכטע יודישע קבוצים? און וואָס הויבט מען אָן סוף־כל־סוף צו טון, בכדי צו לינדערען כאָטש אַביסעל אָט די מוראדיגע יודי־שע נויט?

דאָס איז די האַרבע, די ברענענדע פראַגע, וועל־כע וועט מוזען, פריהער ווי שפּעטער, אַוועקגע־שטעלט ווערען אין איהר גאַנצען פערנעהם.

א. א.

אנטיסעמיטישע טעטיגקייט אין רומעניען ווערט אויפגעלעבט

בוקאַרעשט, (יט״א) אין צוזאַמענהאַנג מיט די פּרוואַטעטע פּאַרלאַמענט־וואַהלען לאָזט זיך בעמערקען אַ בעלעבונג פון דער אַנטיסעמיטישער אַגיטאַציע צווישען דער דאָרפישער בעפעלקערונג. אין בעסאַראַביע נישט ווייט פון גאַלאַץ, האָבען גרויסע מאַסען פויערים בעגריסט אויף דעם וואָקזאַל דעם בעקאַנטען אַנטיסעמיט אַדוו. לעפּטער, וועלכער איז פרייגעשפּראָכען געוואָרען אין פּראָצעס פון דער „אייזערנער גוואַרדיע“. די פויערים האָבען מאַרשירט דורך דער שטאָט, זינגענדיג אַנטיסעמיטישע לידער.

די קוזיסטישע פּרעסע ווייזט אַרויס אַ בעלעבטע טעטיגקייט הויפּטזעכליך אין בוקאָווינא, מאַראַמאַרש און בעסאַראַביען, די קוזיסטען אין מאַראַמאַרש אַרבייטען אויס אַ מעמאָריאַל צום קעניג קאַראָל, ער זאָל נישט פערלירען קיין צייט „מיט פּאָליטיקער און יודען, און אַרויסראַמען דאָס לאַנד פון די הענד פון פּראַצענטניקעס“.

דער פאליטישער מאמענט

די באַהן-ליניע חיפה—באַגדאַד און די פּאָליטיק פון ענגלאַנד אין די אַראַבישע לענדער

דער נאָהענטער מזרח ווערט געהאַלטען אין אייראָפּא פאַר אַ צווייטראַנגיגער פראַגע, אין פער גלייך מיט אַזעלכע פּראָבלעמען פון דער אייראָפּעאי־אישער פּאָליטיק, ווי די פראַנצויזיש־דייטשע בעצי־הונגען, די אונטערהאַנדלונגען וועגען ענטוואָפנונג, שפּאַנישע רעוואָלוציע, א.אַז.וו. ווערען די געשעהע־נישען, וואָס ענטוויקלען זיך אין פּאַלעסטינע, אַראַ־ביע און מעסאָפּאָטאַמיען און פּערסיען געהאַלטען פאַר אַ קליינע און נישט אינטערעסאַנטע, אָבער די דאָ־זיגע פערשטעלונג איז אַ פאַלשע און דאָס, וואָס עס קומט פאָר אין די לענדער פון נאָהענטען מזרח, פערדינט די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט פון די פּאָ־ליטיקער.

מיט אַ צוואַנציג יאָהר צוריק איז די פראַגע וועגען דער באַגדאַדער אייזענבאַהן־ליניע געשטאַנען אין צענטער פון דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק, עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען דער בעריהמטער ליניע בערלין—באַגדאַד דורך וועלכער דייטשלאַנד האָט געוואָלט בעקומען די עקאָנאָמישע השפּעה אויף די מערק פון נאָהענטען מזרח און אַרויסשטויסען פון דאָרט דעם הויפּט־קאָנקורענט ענגלאַנד. צווישען די סיבות, וועלכע האָבען געבראַכט צו דעם וועלט־קריג, בעזונדערס די סיבות, וואָס האָבען בעוואוי־גען ענגלאַנד אַריינצוטרעטען אין קריג געגען דייטשלאַנד, האָט אַלס איינע פון די וויכטיגסטע מאָמענטען געשפּילט די באַגדאַדער באַהן־ליניע.

דער אויסגאַנג פון קריג האָט צושטערט די דייטשע פּלענער, די באַגדאַדער ליניע איז נישט פער־ענדיגט געוואָרען און דייטשלאַנד האָט געמוזט אַוועק וואַרפען די האָפענונגען וועגען קאָנקורענץ מיט ענגלאַנד, איבריגענס האָבען די געשעהענישען פון נאָך דעם קריג צונישט געמאַכט אויך די פּלענער פון די פערבינדעטע. זיי איז נישט געלונגען פּולקאָם צו צוטיילען צווישען זיך די ירושה פון טערקיי. ווייל אונערוואַרטעט פאַר אַלעמען איז טערקיי אויפגע־שטאַנען תחית המתים און האָט ערקלערט, אַז זי וויל נישט בלויז זיין אַ ווערקצייג אין די הענדלפון פרעמדע מלוכות.

איצט בעוויזט זיך ווידער אויף דער סצענע פון דער פּאָליטיק אין נאָהענטען מזרח — און מיט דער צייט אויך פון דער וועלט־פּאָליטיק — אַ נייער וואַריאַנט פון דער באַגדאַדער ליניע, דאָס מאָל שוין נישט אין אַ דייטשער, נאָר אין אַן ענגליש ער אויסגאַבע: די ליניע חיפה—באַגדאַד. די דאָזיגע ליניע בעשטימט און ערקלערט די גאַנצע פּאָליטיק פון ענגלאַנד אין נאָהענטען מזרח, איהר בעדייטונג בעשטעהט דערין, וואָס זי דאַרף זיין דער גרויסער טראַנס־קאָנטינענטאַלער וועג קיין אינדיען, אַ האַנ־דעלס־וועג און אַ מיליטערישער.

די ענגלענדער האָבען לחלוטין נישט בדעה אַוועקצוגעהען פון אינדיען און דער בעסטער בע־וויז דערצו איז, דאָס, וואָס זיי זוכען אַלץ נייע וועגען, וועלכע דאַרפען פערבינדען זאינדיע זמיט דער מעטראָפּאָליע, און דער וויכטיגסטער וועג דאַרף זיין די באַגדאַדער באַהן־ליניע. דער וועג איז בע־דייטענד בעקוועמער ווי דער וועג דורך דעם סועץ־קאַנאַל און אויסער דעם גיבען זיך די ענגלענדער אָפּ אַ קלאָרען בעגריף וועגען דעם, אַז פריהער אָ־דער שפּעטער וועלען זיי פערלירען די אויסשליס־ליכע קאָנטראָלע איבער דעם קאַנאַל און איבער ע־גיפּטען, זיי גרייטע זדעריבער בעצייטענס צו אַן אַנ־דערע פערבינדונג מיט אינדיען.

אָבער דערמיט שעפּט זיך נישט אויס די בעדייטונג פון דער ליניע, דער הויך־קאָמיסאַר פון ארץ־ישראל סער טשענסעלאָר האָט אָפיציעל ער־קלערט, אַז פון באַגדאַד וועט די ליניע ווייטער גע־פיהרט ווערען קיין טעהעראַן (פּערסיען); דאַן וועט חיפה ווערען דאָס טויער צו די גרויסע מערק פון אַזיען און דער וועג איבער חיפה וועט ווערען דער בעקוועמסטער און דער ביליגסטער קיין פּערסיען און אין די לענדער, וואָס ליגען נעבען פּערסיען.

די דאָזיגע ערקלערונג איז אויסערגעוועהנליך סענסאַציאָנעל, ווייל אין איהר ליגט דער שליסעל צו דער גאַנצער פּאָליטיק פון ענגלאַנד אויף דעם נאָהענטען מזרח. עס האַנדעלט זיך וועגען דעם, וואָס אין דער לעצטער צייט איז די עקאָנאָמישע ווירקונג פון רוסלאַנד אין פּערסיען אויסערגעוועהנליך געשטיגען, די סאָוויעטען פערפלייצען אויך פּערסיען מיט זייערע ביליגע סחורות און שטויסען פון דאָרט אַרויס די ענגלישע סחורות. די סאָוויעטען טוען דערביי נאָך אָט וואָס: זיי פערקויפען נישט אין פּערסיען פאַר מזומן, נאָר זיי טוישען אויס זייערע סחורות אויף פּערסישע אַרטיקלען, די פּערסען זע־נען אַזוי אַרום ווי געצוואונגען אָפּצונעהמען פיל סחורה ביי די סאָוויעטען.

אויב די ענגלענדער וועט געלונגען צו דערפיה־רען די באַגדאַדער ליניע ביז טעהעראַן, דאַן וועלען אַ שטראָם טון ביליגע אייראָפּעאישע אויסאַר־בייטונגען קיין פּערסיען און דערמיט וועט בעדראָהט ווערען דער רוסישער עקספּאָרט. און דער עקאָנאָמי־שער קאַמף קאָן ברענגען אויך צו פּאָליטישע קאָנ־פליקטען.

ווייטער דאַרף די באַגדאַדער באַהן־ליניע מיט העלפען ביי דער שנעלער און ערפּאָלגרייכער עקס־פּלואַטאַציע פון די מאָסולער נאַפט־קוואַלען, נישט אומזיסט פיהרט דורך דער שעל־טרעסט, פּאַראַלעל מיט דער באַהן־ליניע אויך נאַפט־רעהרען צווישען מאָסול און חיפה, חיפה ווערט אַזוי אַרום אַן ערשט־קלאַסיגער נאַפט־האַפען אויף דעם מיטעללענדישען ים, עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואָס גראַד אין חיפה אָרדנען איין די ענגלענדער אַן אַזוינע ציאַנס־באַזע און אַ האַפען פאַר קריגס־שיפען.

די נייע ליניע געהט אינגאַנצען אַדורך איבער אַראַבישע טעריטאָריעס, זי קאָן אויסגעבויט ווערען און פונקציאָנירען מיט ערפאָלג נאָר ביים בעדינג, אַז אויף די דאָזיגע טעריטאָריעס וועט הערשען רוה און אָרדנונג. די ענגלישע רעגירונג איז טאַקע בע־זאָרגט מיט איינשטעלען רוה און אָרדנונג אין די דערמאָנטע לענדער, אָבער דעריבער ווילען די ענגלי־שע פּאָליטיקער, אַז די אָרדנונג זאָל זיי נישט קיין סך קאָסטען, אונטערוואַרפען די אַראַבישע לענדער איהר דירעקטער פערוואַלטונג און האַלטען דאָרט טייערע אַדמיניסטראַציעס און גאַרניזאָנען האַלט ענג לאַנד פאַר אומעגליך צוליב אַדעם מצב פון איהרע פינאַנצען. ענגלאַנד געהט דעריבער גערן איין אויף דער שאַפונג פון כלומרשט אומאָפּהענגיגע אַראַבישע מלוכות (דער אָפּזאָג פון מאַנדאַט איבער איראַק), כדי די דאָזיגע מלוכות זאָלען לעבען זעלבסטשטענ־דיג אויף אייגענעם חשבון און זאָלען דערביי ערפיל־לען אַלעס, וואָס ענגלאַנד פערלאַנגט.

די אויספיהרונג פון דער דאָזיגער הויפּט־דירעק־טיוו געהט גאַנץ ערפאָלגרייך פאָראויס, און די ענג־לישע בעאַמטע זענען שוין צוגעטראָטען צו פער־ווירקליכען דעם אַלטען פּראָיעקט פון „קאָנפעדע־ראַציע“ וועגען שאַפען אַ פּאַנאַראַבישע פעדעראַציע פון איראַק, טראַנסיאָרדאַניע און העדזשאַס.

עס פערשטעהט זיך, אַז די ענגלענדער מוזען זיך דערביי רעכענען מיט די שטימונגען פון די אַראַבער און זיי ענטקעגענגעהן. דער דאָזיגער פאַקט ערקלערט די ציוניסטישע פּאָליטיק פון ענגלאַנד. וועלכע האָט געפונען איהר אויסדרוק אין דעם בע־ריהמטען ווייס־בוך פון פאַריגען יאָהר. די אַראַבישע סימפּאַטיעס זענען פאַר די ענגלישע פּאָליטיקער פיל וויכטיגער פאַר די יודישע. די באַגדאַדער באַהן־ליניע שאַפט פאַר ארץ־ישראל ברייטע עקאָנאָמישע פּערספּעקטיווען, וועלכע וואָלטען ביי אַנדערע בעדי־נגונגען נישט געקאָנט געשאַפען ווערען. אָבער דער־ביי ווערט געשטעלט אין אַ סכנה די עצם שטרעבונג פון די יודען וועגען שאַפען אַ יודישע מלוכה אין פּאַלעסטינא.

פ. ב.

דער אמת'ער פרצוף פון קריג

צו דער אויפפיהרונג פון רעמאַרק-פילם אין לאָדז

ענדליך איז אויך צו אונז קיין לאָדז דער־גאַנגען דער פילם, וועלכער האָט מיט אַ קורצער צייט צוריק אויפגערודערט די וועלט אַ דאַנק דער וויסטער העצע, וועלכע עס האָבען אַרום איהם אויפ־געהויבען די נאַציאָנאַליסטען אין דייטשלאַנד און אין אַנדערע לענדער: דער פילם „אויפ׳ן מערב־פראָנט קיין שום נייעס“, לויט דעם בעריהמטען בוך פון רעמאַרק׳ן, דער פילם איז צו אונז געקומען אין דער פערבעסערטער אויסגאַבע פון דער פוילישער צענזור וועלכע האָט אין איהם געשטראָכען אַ גאַנצע רייה סצענעס וואָס קאָנען שאַפען דעם איינדרוק אַז די „וואַיענקע“ איז גאָרנישט אַזאַ שעהנע זאַך, ווי דאָס ווערט געזונגען אין אַ זעלנערישען לידעל. אָבער אויך דאָס, וואָס איז געבליבען פון דעם בילד זאָגט מיט דער איינדרוקספולסטער שפּראַך אַז דאָס בילד איז, ערשטענס, דאָס מעכטיגסטע קריגס־בילד וועלכעס די פילם־פּראָדוקציע האָט ווען עס איז אַרויסגעגעבען, און דער עיקר, אַז דאָס בילד איז, פּונקט ווי דאָס בוך פון רעמאַרק׳ן, דאָס ערליכ־סטע און אויפריכטיגסטע וואָרט וועגען קריג, וואָס איז דורך עמיצען אַמאָל געזאָגט געוואָרען.

מאַראַט, דער העלד פון דער פראַנצויזישער רע־וואָלוציע האָט געוואָלט אָפּהיטען זיין יונגערען ברו־דער פון בעגעגענישען מיט גאַסען־מיידלעך, ער האָט איהם דעריבער געפיהרט אין אַ שפּיטאָל פאַר סיפי־ליטיקער. מאַראַט האָט פערשטאַנען אַז קיין שום דרשות וועגען מאָראַל וועלען אַזוי נישט ווירקען, ווי דאָס ווירקליכע בילד פון דער שרעקליכער קראַנק הייט.

רעמאַרק האָט געטון דאָסזעלבע, און נאָך איהם דער רעזשיסער פון דעם גראַנדיעזען בילד. רעמאַרק שרייבט נישט וועגען קריג, ער לאָזט זיך נישט אַריין אין קיין שום פּרעדיגען, ביי איהם איז נישטאָ קיין וואָרט וועגען דעם וואוילטאָט פון שלום. ער ווייזט דעם קריג. אָט איז ער דער קריג. אָט דאָס האָב איך אַריבערגעטראָגען, און אויב דער קריג וועט בלייבען, וועט איהר דאָסזעלבע אַריבערטראָגען, אייערע קינדער, אייניקלעך און אור־אייניקלעך.

דאָס בוך פון רעמאַרק׳ן און פּונקט אַזוי דער פילם לויט דעם בוך, נעהמט נישט אַרום ברייט דעם קריג. דאָ פיגורירט נישט קיין איין גענעראַל, קיין איין שטאַב. מיר האָבען דאָ נישט קיין איינציגע קריגס־פּלענער און געהיימנישפולע מיליטערישע בע־וועגונגען, מיר האָבען דאָ דאָס טאָג־טעגליכע, דאָס קליינע פון דעם קריג, וואָס ווערט אָבער אומגעהויער גרויס דורך זיין טראַגישקייט, פּונקט ווי אַ בליק וואָלט בעלויכטען די קליינע אָרימע מענשען, זייערע טאַטען, זייערע ליידען און פּיינען.

רעמאַרק האָט פון דעם גאַנצען גראַנדיעזען קריג אַרויסגענומען בלויז אַ צוויי־דריי אָקאָפּען, אַ פּאָר איינפאַכע זעלנער אויף דעם גראַנדיעזען שאַך־ברעט פון קריג און דערמיט האָט ער אונז געגעבען דאָס, וואָס עס האָט נישט געקאָנט געבען אין משך פון יאָהרען די סאַמע געניאַלסטע בעריכטען פון קריג: דעם ווילדען שרעקליכען אומזין, די משוגעת׳דיגע אונמענשליכע אימה פון קריג.

אַרום דעם רעמאַרק־פילם איז אויפגעהויבען געוואָרען אַ מוראדיגער טומעל, אין וועלכען עס האָט זיך בעטייליגט די גאַנצע וועלט, דיזעלבע וועלט, וועלכע האָט מיט אַזאַ ענטוזיאַזם אויפגענומען רע־מאַרקס בוך. אין וואָס האָט זיך אייגענטליך געהאַנ־דעלט? צי האָט דער פילם דען מיט עפּעס געענדערט דאָס בוך!? אויב מען רעדט וועגען עמיצענס בע־ליידיגטע נאַציאָנאַלע געפיהלען, דאַן פאַרוואָס האָט דאָס נישט בעמערקט קיין איין דייטש אין בוך, וואָס איז דאָך סוף כל סוף שטאַרקער פאַר דעם פילם, ווייל אין דעם בוך איז לגמרי נישטאָ די טענדענץ־רעאַליסקייט, וועלכע איז געווען אונפערמיידליך אין פילם, אין דער אמת׳ען קאָן קיין רייד נישט זיין וועגען וועלכען עס איז בעליידיגטען נאַציאָנאַלען געפיהל. גראַד פערקעהרט די דייטשע זעלנער ווע־רען פאַרגעשטעלט אין פילם אין די סאַמע סימפּאַ־טישסטע פאַרבען, און איבריגענס האָט דען רעמאַרק געשריבען ספּעציעל וועגען דייטשע זעלנער? ער האָט פּונקט אַזוי געמיינט דעם דייטשען סאָלדאַט ווי דעם פראַנצויזישען, ענגלישען, איטאַליענישען א.אַ.וו. ער האָט געשריבען וועגען מענש פון אָקאָפּ אין אַ זעלנערישען מונדיר.

הענקען אַנדערש הייסט אומגעהויער הערבידרי־גען דאָס בוך פון רעמאַרק׳ן, דאָס בוך וואָלט נישט פערשפּרייט געוואָרען אין מיליאָנען עקזעמפּלאַרען אין דער גאַנצער וועלט. עס וואָלט נישט געלייענט געוואָרען מיט אַזאַ לײַדענשאַפטליכען ווערטאַג, מיט אַזאַ טיפען עמפּערונגס־געפיהל סיי דורך פראַנצוי־זען, סיי דורך דייטשען און ענגלענדער, ווען עס וואָלט נישט געווען אַלמענשליך, דאָס בוך איז אַזוי טיף געטראָפען אין אַלעמענס הערצער, ווייל יעדער איינציגער האָט דערין דערקענט זיין אייגענעם צער און שרעק.

פון די פריהסטע יאָהרען ענטוויקעלט מען ביי קינדער אַ געפיהל פון ענטציקונג פאַר דעם קריג. די גאַנצע וועלט־געשיכטע אַזוי ווי זי ווערט ביז איצט אונטערגעטראָגען אין די שולען, איז נישט מעהר ווי אַ כראָנאָלאָגיע פון מלחמות, פון קריגע־רישע זשעסטען און קריגערישע ווערטער. וועגען די גרויסע גייסטער פון דער מענשהייט ווייסט מען בע־דייטענד ווייניגער.

רעמאַרק און דער רעמאַרק־פילם ווייזען דעם קריג אָהן די פייערליכע טרומייטען, אָהן ווערטער און זשעסטען, אָהן פלאַטערנדע פאָהנען, אָהן העלדען אויף פערד, נאָר דעם קריג אין זיין גאַנצער שוי־דערליכער נאַקעטקייט, וואו איז אַהינגעקומען די פּאָעזיע און די ראָמאַנטיק פון קריג? קיין שום זאַך נישט—אַ חוץ פער׳עיפּוש׳טע מיט מייז און לייז פולע נאָרעס, אין וועלכע עס לעבען לעבעדיגע מענ־שען, וואָס זענען געצוואונגען צו טון די ווילדסטע טירישסטע און אכזריות׳דיגסטע מעשים, וועלכע זע־נען אָפט נאָהענט צו משוגעת און ווילדען שרעק, וואָס עס ווילט זיך שרייען, וואַיען, וואַלגערען זיך אויף דער ערד פון יאוש, וואָס האָט קיין גרעניץ נישט.

אויפ׳ן קריג געהט אַוועק אַ מענ־ פון קריג קעהרט זיך אום אַ צוקאַליעטשעט ווען, אויב נישט פיזיש, איז מיט אַ צוטראָטענער נשמה, און וועלכער אַלצדינג האָט זיך איבערגעקעהרט, וואו עס איז מעהר קיין פּלאַץ נישטאָ פאַר דער פריהער־דיגער וועלט.

אין אַ רייה לענדער און שטעט האָט מען דעם רעמאַרק־פילם אינגאַנצען פערבאָטען, דאָס איז אַ שאָד. ס׳איז קיין אומגליק נישט, וואָס דעם פילם וועלען נישט זעהען עטליכע מיליאָן דערוואַקסענע ערגער איז, וואָס דעם פילם וועלען נישט זעהן יוגענדליכע און קינדער, ווייל די יוגענד, די יוגנט פון דער גאַנצער וועלט דאַרף דאָס בילד זעהן, געדענקען עס דערנאָך אויפ׳ן גאַנצען לעבען, זיך צ־וואַפען זיך, מיט שרעק, מיט האַס און עקל, צו דער שחיטה, וואָס ווערט אָנגערופען קריג, און אַרויסגעבען אין דער צוקונפט אַ נייער דור, וואָס זאָל זיין פריי פון קאַשמאַר פון יאָהרטויזענדער פון דאָרשט נאָך בלוט פון מענשען.

ה. פ. ה.

אין דער יודישער וועלט

פון מ. אַלטמאַן

די יודישע וועלט וועלכע איז צעשפּרענקעלט איבער׳ן גאַנצען ערד־קוגעל האָט אַלע קלימאַטען פון דעם באַלען מיט אַלע זייטע ווינטען און קאַפּריזען, מען קען הייגט זאָגען מיט אָהן שום מורא פאַר גוזמא, אַז עס איז נישט פערהאַן דאָס מעהר ווייניג ציווילזירטע ווינקעלע אויף דער ערד, וואו עס זאָל נישט זיין אַ סטאַבילער יודישער ישוב אָדער אַ ישוב אין פאָרמירונג.

מען קאָן אָבער אויך זאָגען מיט אַזוי פיל זיכערקייט, אַז עס איז נישט פערהאַן קיין איין יודישער ישוב, וועלכער זאָל נישט האָבען צו ליידען קיין ספּעציעלע יודישע נויטען, אָדער וואו די אַלגעמיינע נויטען זאָלען זיך מיט אַ בעזונדער שאַרפקייט נישט לאָזען פיהלען אין זיין יודישען טייל.

עס זענען אָבער פערשידען די נויטען פון די צעוואָרפענע יודישע קיבוצים, ווי פערשידען עס זענען די לענדער אין וועלכע עס קומט זיי אויס צו לעבען. אויב אין אַלגעמיין קען מען זאָגען, אַז די שוואַכע זייט, די מעהר אַטאַקירבאַרע, איז דאָס וואָס דער יודישער קיבוץ איז אין זיין גרעסטען רוב אַ פערמיטלען־עלעמענט, אַלזאָ דער, וואָס איז אַממייסטען אויסגעשטעלט צו ליידען פון יעדער חין עקאָנאָמישען און פּאָליטישען קריזיס, מוז מען אָבער באַלד צוגעבען, אַז נישט אין אַלע לענדער פון יודישען קאָמפּאַקט־ישוב איז די פאָרם פון דער יודען־נויט. עס דיפערירט פון לאַנד צו לאַנד און אַפילו אין איין לאַנד פון קאַנט צו קאַנט.

ווייל פערשידען זענען די רעזיסטענץ־מעגליכקייטען פון יודישען ישוב נישט נאָר פון לאַנד צו לאַנד נאָר אַפילו פון קאַנט צו קאַנט אין דערזעלבער מלוכה.

בעטראַכט מען די יודישע וועלט פונ׳ם קוקפונקט פון יודישער מאַסען־נויט, קומט די בכורה זעלבסטפערשטענדליך, די ישובים פון מזרח־אייראָפּע, כאָטש מיר קענען שוין נישט זיין שטאַרק זיכער, אויב נומעריש וואָלט מען הייגט צו טאָג נישט געהאַט צו פערצייכענען אין די רייכע פעראייניגטע שטאַטען אַ גרעסערע צאָהל יודען נויטליידענדע. ווען מיר זאָלען אָננעהמען פאַר ריכטיג די ידיעות וואָס האָבען זיך לעצטענס בעקומען פון „גאָלדענע גאָלדינע“ (ווי דער פּאָעט משה־לייב האַלפּערין האָט סימבאָליש געקרוינט אַמעריקא), פערמאָגט הייגט ניו־יאָרק אַליין אַנ׳ערך פינף הונדערט טויזענד יודען־אַרבייטסלאָזע. ווען מען זאָל אַפילו אָננעהמען, אַז אַ העלפט פון דער צאָהל האָט אָפּשפּאָרונגען פון די גוטע צייטען און אַז די אָפּשפּאָרונגען זענען נישט פערצעהרט געוואָרען פון די גרויסע באַנק־קראַכען, פערמאָגט דעמאָלט איין ניו־יאָרק אַנ׳אַרמעע נויטליידענדע יודען פון וועלכע צוויי הונדערט פופציג טויזענד מאַן.

אָבער לויט׳ן כאַראַקטער פונ׳ם קריזיס, מוז מען אויפ׳ן ערשטען פּלאַן, אַזוי צו זאָגען אין מזרח פון דער נויט, שטעלען די מזרח־אייראָפּעאישע קיבוצים.

דאָ איז די לאַגע אַ קאָמפּליצירטע. ווייל חוץ דעם, וואָס דעם יודישען קיבוץ קומט אויס צו ליידען פונ׳ם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישען קריזיס, ווערט ער סיסטעמאַטיש געיאָגט אין אָפּגרונד אַריין מצד דער הערשענדער געזעלשאַפט און איהרע רעגירונגען.

דער סיסטעמאַטישער אַנגריף אויף אַלע יודישע פּרנסות, די שטייער־שרויף ווערגט ספּעציעל דעם יודען.

עס איז אַ פאַקט, אַז איבער העלפט פונ׳ם רעגירונגס־בודזשעט אין אייניגע לענדער ווערט געדעקט דורך דער יודישער בעפעלקערונג, דאָס הייסט אַ בעפעלקערונג, וואָס איז אין איהר רוב בוכשטעבליך אויסגעוויזען אויף אַ הונגער־לעבען.

אָבער חוץ דעם געהט אַ סיסטעמאַטישער אַנגריף אויף יודישע פּרנסות, נאָכטוענדיג אין אַנ׳אייגענאַרטיגען אופן סאָוויעט־רוסלאַנד, געהט פּוילען, למשל, אויפ׳ן וועג פון עטאַטיזירען אַ גרויסע צאָהל אונטערנעהמונגען, פון וואָס עס ליידען אויסשליסליך יודען: ווייל בשעת דער פּאָליאַק ווערט עטאַטיזירט אינאייגעם מיט דער אונטערנעהמונג ווייל ער בעקומט זיין סאַטיספאַקציע אין דער פאָרם פון אַ רעגירונגס־פּאָסטען, בלייבט דער יוד פון יענער זייט באַרטען, אַנ׳אַרויסגעוואָרפענער און אַ — שטייער־צאָהלער דערצו.

דער אַנגריף אויף יודישע פּרנסות איז צום אָנהויב געווען געווענדעט הויפּטזעכליך אויפ׳ן פערמיטלער, דעם סוחר און קרעמער.

איצט געהט דער אַנגריף אויפ׳ן יודישען בעל־מלאכה. די עקזאַמענס פון די צעכען האָבען אַלס ציל אַרויסצורייסען די מלאכה פון יודישע הענד און אונטערגראָבען דעם לעצטען צווייג וועלכער האָט דאָך געקענט אַרויסווייזען מעהר רעזיסטענץ ווי די אַנדערע צווייגען.

די לאַגע פון רומענישען יודענטום איז אויך אַזוי טרויעריג ווי פונ׳ם פּוילישען. אָבער די לאַגע וואַריאירט, ווי עס איז פערשידען די אַלגעמיינע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע סיטואַציע.

רומעניען איז אַנ׳אַגראַר־לאַנד, בשעת פּוילען איז עס נאָר געוויסערמאַסען. דער דאָזיגער פאַקט איז פון גרויס וויכטיגקייט און גיט צו אַ בעזונדער בעפאַרבונג דער אַנטי־יודען - פּאָליטיק פון די רומענישע רעגירער. די אומגעהויערע שטייערען אויף יודען זענען נישט בכוח צו העקען די גרויסע לעכער פון רומענישען ביודזשעט, און זיך לאָזען אויפ׳ן וועג פון עטאַטיזם, ד.ה. מאָנאָפּאָליזירען די אונטערנעהמונגען, הייסט אַרייגעהן אין קאָנפליקט מיט אייגענע רומענישע אונטערנעהמער און מיט׳ן פרעמדען קאַפּיטאַל, וועלכער איז אַזוי נויטיג (די אינדוסטריע, וואָס רומעניען פערמאָגט שטעהט איין אויף נייגציג פּראָצענט אין נישט־יודישע הענד), דעריבער קומט דאָרטען צו צום סיסטעם פון עקאָנאָמישען פּרעס אויך דער פּאָגראָמען־סיסטעם, מיט וועלכען מען וויל אויסלאַדען די אַלגעמיינע אומצופרידענהייט, וויפיל מען זאָל נישט וועלען פערדעדען דער וועלט די צייהן, עס איז אַ פאַקט: די רעגירונגען האָבען אַ האַנד אין די עקסצעסען.

צום גרויסען בעדויערען זענען די רומענישע יודען אַזוי צעשפּליטערט אַז דאָס אייגציגע וואָס בינדט זיי הייגט איז די אַלגעמיינע שנאה פון די רעגירער צו אַלע יודען. 3

עס איז פערשטענדליך, גלויב איך, אַז דאָרטען וואו עס איז נישטאָ קיין נאַציאָנאַלער פעסטער בעוואוסטזיין, קען אויך נישט זיין קיין ראַציאָנעלע רעזיסטענץ.

עס איז מיר שוין אַמאָל אויסגעקומען צו בענוצען דאָס נישט אָנגענעהמע וואָרט דעמאָראַליזאַציע צום בעצייכענען דעם מצב, עס איז נישט קיין וואונדער, וואָס די רעזיסטענץ־פעהיגקייט פון דעם רומענישען יודענטום איז אַזוי שוואַך, איך דערקלעהר מיר די אָפטע עקסצעסען אין בוקאָווינא, אָפטער ווי ערגיץ אַנדערש, ווייל דווקא דאָס בוקאָווינער יודענטום איז דאָס בעסטע אָרגאַניזירטע. דער שונא וויל שלאָגען אין דעם שטאַרקסטען ווינקעל, אָבער אויך דאָרטען האָט די צעפּלוטונג און קאָררופּציע געמאַכט אַ חורבן.

אין קורצע שטריכען קען מען זאָגען, אַז די לאַגע אין רומעניען איז אַזעלכע, אַז עס זענען נישט אויסגעשלאָסען עקסצעסען אין אַ גאָר גרויסען מאַסשטאַב.

די אַרבייטערשאַפט איז אין אַזאַ געדריקטער לאַגע, אַז פריהער אָדער שפּעטער וועט עס מוזען קומען צו אַנ׳אויסברוך (דערמאָהנט אייך די אַנגעמעלטיגע ידיעה וועגען דער מאַניפעסטאַציע פון די באַהן־אַרבייטער) און די אויסברוכען וועלען אונטערדריקט ווערען מיט פייער און שווערד. עס וואַקסט די אומצופרידענקייט פון פויערטום וואָס ליגט מיט זיינע פּראָדוקטען און קען זיי נישט פערקויפען. ווייל אויך דער אינלענדישער קאָנסום האָט זיך פערקלענערט, און צו דערצו איז דער מסחר אין פולער סטאַגנאַציע, פון וואָס עס ליידט אין אַ גרויסער מאָס דאָס פויערטום וועלכעס פלעגט פערדינען אין די ווינטער־חדשים ביי די טראַנספּאָרטען פון סחורות און תבואות. די פויערים זענען פערשולדיגט אין די בענק (וועלכע געהערען צו דער ליבעראַלער פּאַרטיי, ד.ה. צו איהרע פיהרער), און די בענק פּרעסען אויס אַזעלכע ציגזען, אַז דער פויער מוז זיך רעוואָלטירען.

און נישט פעהיגע אויף צו לעזען די שווערע לאַגע אויף אַ וועג פון פערנונפטיגע רעפאָרמען, וועלען די רעגירער שטויסען צום אַלטען מיטעל — עקסצעסען, וועלכע, הלוואי איך זאָל בלייבען אַ ליגנער, קענען אָננעהמען גאָר גרויסע פּראָפּאָרצען.

דאָס רומענישע יודענטום איז אַ סטאַדע שאָף אין אַנגעזיכט פון אַ טשאַטע וועלף.

ווער עס האָט מעהר חוצפה און ווייניגער געוויסען, בעהמט זיך פּאַשען די שאָף, דאָס מיינט: זיי שערען. עס פעהלט לחלוטין אַ פאָלקס־אינטעליגענץ.

אָטאָ דער שוואַרצער פלעק אויף דער מאַפּע פון מזרח - אייראָפּעאישען יודענטום, פערדונקעלט אַזוי צו זאָגען די איבעריגע אויך נישט ליכטיגע ערטער.

אין פערגלייך מיט איהם זענען די היטלער־מעשים קינדערשע שפּילעכלעך.

צי קען מען, צי מעג מען אַזוי לאָזען די זאַכען, און בלייבען נאָר אַ צוקוקער?

עס איז אַ פראַגע וועלכע מוז אינטערעסירען יעדען נאַציאָנאַל־דענקענדען און פיהלענדען יודען. די קאַטאַסטראָפע פון איין יודישען קיבוץ האָט שטענדיג אַ געוויסען איינפלוס אויף אויפ׳ן אַלגעמיינעם אָרגאַניזם, יעדער מפּלה אויף איין סעקטאָר פון יודישען פראָנט וואו ס׳זאָל נישט זיין רופט זיך אָפּ אויפ׳ן גאַנצען פראָנט, אין זיינע ווייטסטע ווינקעלען, יעדער פערנונפטיגער יוד מוז זיך דעריבער פערטראַכטען. צום גרויסען בעדויערען איז עס אַריין ביי אונז אין טראַדיציע אויסצובייטען אויף קליין־געלד יעדען וויכטיגען ענין.

מיר דערמאָהנען אונז נאָר בשעת עס איז שוין נאָך אַלעמען.

וואָס איז אַזוינס אַ יוד?

אַ ניי־ענטדעקטער בריף פון לעוו טאָלסטאָי וועגען יודען

וועגען טאָלסטאָי׳ס בעציהונג צו יודען און דער יודען־פראַגע עקזיסטירט עד היום א הלוקי דעות, לעצטענס האָט דעם ה׳ א. יאָסיפאָוו (אַ מיטאַרבייטער פון דער העברעאישער צייטונג אין ארץ־ישראל „דואר היום“ אין סאָפיע) זיך איינגעגעבען צו בעקומען פון דער שריפטשטעלערין דבורה גאַבײ טאָלסטאָי׳ס אַ בריף, וואָס זי האָט געפונען אין ארכיוו פון איהר פערשטאָרבענעם פאָטער, דעם בולגאַרישען פּאָליטיקער און עסקן פ. גאַבײ.

וואָס איז אַזוינס אַ יוד?

צי איז די דאָזיגע פראַגע נישט קיין קאָמישע? ווער חייסט דאָס נישט, וואָס איז אַזוינס אַ יוד? ווער פון די לעזער, וועלכער האָט אויף זיין לעבען קיין יוד אין די אויגען נישט געזעהען, וועלכער האָט קיין שום בעגריף נישט וועגען דעם גורל און דער אָפּשטאַמונג פון דעם אויסטערלישען פאָלק וואָלט עס נישט געקאָנט ענטפערען אויף דער פראַגע מיט די ווערטער פון אונזערע הייגטיגע פּובליציסטען:

— דער יוד? — דאָס איז דער „זשיד“, די פּיאַווקע, וואָס זויגט־אויס די זאַפט פון לאַנד, פון איהרע איינוואוינער; דאָס איז דער „[illegible]“, וואָס פאַכטעט גיטער בלויז פאַר זיין אייגענעם נוצען און נישט פאַר דער טובה פון די גוט־בעזיצער; וואָס פיהרט געשעפטען נאָר כדי צו ציהען מעהר פערדינסטען, נישט קומערענדיג זיך וועגען אינטערעס פון די קאָנסומענטען א.אַ.וו.

מיר וועלען די פראַגע פּרובי׳ען אַנדערש פאָרמולירען, לאָמיר זאָגען אין אַזאַ פאָרם:

וואָס איז דאָס פאַר אַ געשעפענס, וועמען עס האָבען געפּייניגט, געשאָכטען, געהאָנגען, געטריבען, געיאָגט, געפּלאָגט, גערויבט, געבורענט און געבראָטען אַלע הערשער, אַלע נאַציאָנאַליטעטען און פעלקער, אַלע צוזאַמען און יעדער בעזונדער, אָנהויבענדיג פון פּרעה דעם קעניג פון מצרים ביז דעם רומענישען מיניסטעריום פון בראַטיאַנו; אָנהויבענדיג פון די אַלטע פערפאָלגער פון יהודה און ענדיגענדיג מיט די יודען־פרעסער, מיט די מאָדערנע פּובליציסטען; אָנהויבענדיג פון די הומאַניטעטס פאַרשטעהער און אינקוויזיטאָרען פון טאָרקוועמאַדאָס פאָרמאַציע, און ענדיגענדיג מיט פּאָליציאַנטען און קליינע בעאַמטע פון אַלע רעגירונגען.

וואָס איז דאָס פאַר אַ געשעפענס, וועלכער עקזיסטירט טראָץ דעם אַלעם האָט זיינע פאַרשטעהער כמעט אין אַלע קולטורעלע לענדער פון דער וועלט, איז פערטראָטען אין דער פּאָליטיק, אין די פינאַנצען, געריכט, אינערליכע אָנפיהרערשאַפט, מיליטער און אין אַלע צווייגען פון וויסענשאַפט און קונסט? וואָס איז אַזוינס דער יוד, וועלכער הויבט זיך אויף נאָך אַלע שחיטות און פּייניגונגען. מיט אַ פרישען אימפּעט צו אַ נייער טעטיגקייט און איז געוואָרען דער לעבעדיגער פאַרוואורף פאַר זיינע פערפאָלגער און פערהאַסער? וואָס איז אַזוינס דער יוד. וועלכער האָט באַקדעם ווי ער האָט פערלוירען זיין פּאָליטישע זעלבסטשטענדיגקייט בעוויזען צו שאַפען קולטורעלע ווערטען, די דאָזיגע ווערטען צו קאָנסערווירען און נישט האָבענדיג קיין געוועהר און מיליטער, דאָך געצוואונגען זיינע פערפאָלגער צו אָנערקענען זיין פּאָליטישע גלייכבערעכטיגונג?

וואָס איז דאָס אַזוינס דער יוד, וועלכער איז (ווי מען זאָגט) אַזוי פערבונדען מיט געלד, יאָגט זיך אַזוי נאָך אַ פערדינסט, און דאָך, וואָסערע גליקען זיינע פערפאָלגער זאָלען איהם נישט צוזאָגען, זענען זיי נישט בכוח אויף איהם צו ווירקען, זיינע גלויבונגען און אייגענאַרטיגען לעבענס־שטייגער צו ענדערען?...

דער יוד איז דער פּראָמעטעאוס, וואָס האָט אַראָפּגעבראַכט דאָס אייביגע פייער פון הימעל, און עס צוגענגליך געמאַכט פאַר דער גאַנצער וועלט. דער יוד, וועלכער איז אַ לאַנגע צייט געווען דער וועכטער פון דעם דאָזיגען געטליכען געדאַנק, איז דער קוואַל פון אמונה, פון וועלכען עס האָבען געצויגען זייער יניקה אַלע אַנדערע רעליגיעס, ווען נישט דער יוד, וואָלטען אַלע פעלקער ביז הייגטיגען טאָג געגלייבט געצען־דינער, דער יוד איז פון גאָט אויסגעוועהלט געוואָרען אָפּצוהיטען זיין תורה, און די דאָזיגע הייליגע מיסיע האָט ער דערפיהלט, נישט געקוקט אויף פייער און שווערד פון די געצען־דינער, אויף צו להכעיס די פּייניגונגען און אויטאָ־דאַ־פע׳ס פון דער קאַטוילישער אינקוויזיציע; דער יוד איז דער פּיאָנער פון דער פרייהייט. נאָך אין יענע ווייט־פערגאַנגענע צייטען, ווען מענשען זענען געווען איינגעטיילט אין הערשער און קנעכט, האָט משה, דער געזעצגעבער, פערבאָטען צו האַלטען אין קנעכטשאַפט מעהר ווי זעקס יאָהר. נאָך זעקס יאָהר האָט דער שקלאַף געמוזט בעפרייט ווערען אָהן שום אויסלייז־געלד, און האָט דער שקלאַף נישט געוואָלט געניסען פון דער פרייהייט, האָט משה געהייסען איהם אויסבויערען דעם אויער: „אוזן ששמע על הר סיני׳ וכו׳.

דער יוד איז דער סימבאָל פון אַבסאָלוטער גלייכהייט. דער תלמוד דערוויזט פון פערשידענע קוועלען אין תנ״ך, אַז אַ מענש טאָר נישט זאָגען: „מיין פאָטער איז געווען חשובער פון דיין פאָטער“.. אויף אַנ׳אַנדער אָרט ווייזט ווידער אָן דער תלמוד, אַז אין תנ״ך ווערט נישט גערעדט וועגען דער, אָדער יענער אומה, וועגען דעם פאָלק, קלאַס אָדער אַנ׳אַנדערען, נאָר וועגען דעם „מענשען“ בכלל.

דער יוד איז דער פּיאָנער פון קולטור, ווייל נאָך מיט טויזענד יאָהר פאַר׳ן נוצרי, ווען די גאַנצע וועלט איז געווען דורכגעדרונגען מיט פינסטערניש איז אין ארץ־ישראל דאָס לערנען פון שול־קינדער שוין געווען אַ חוב, אַ פיל שטאַרקערער ווי אין דער איצטיגער קולטורעלער אייראָפּא. אַ ממזר וואָס האָט לויט דער תורה נישט געטאָרט אַרייבקומען אין דער געזעלשאַפט, שטעהט לויט׳ן תלמוד, העכער פון אַ כהן אַנ׳עם־הארץ, אויב דער ערשטער איז אַ תלמיד־חכם און דער צווייטער אַנ׳עם־הארץ.

אין דער גרויזאַמסטער באַרבאַרישסטער תקופה וואָס דאָס מענשליכע לעבען האָט קיין שום ווערט נישט געהאַט, אין יענער צייט האָט רבי עקיבא — די גרעסטע צווישען די חכמי התלמוד — זיך נישט געוואַקלט אַרויסצוזאָגען עפענטליך געגען טויט־שטראָף. אַ סנהדרין — ווערט געזאָגט אין תלמוד — וואָס האָט איין מאָל אין זיבעציג יאָהר אַרויסגעטראָגען אַ טויט־אורטייל, האָט געהייסען אַ מערדערישער בית־דין.

דער יוד איז אין זיינע בירגערליכע און רעליגיעזע בעציהונגען דער סימבאָל פון [illegible]: „איהר זאָלט ליב האָבען דעם פרעמדען — זאָגט משה — ווייל פרעמדע זענט איהר געווען אין לאַנד מצרים“.

און די דאָזיגע ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען אין אַ צייט, ווען די הויפּט־ראָל פון די אומות העולם איז געווען איינע: די יצחייטע צו פערקנעכטען. אַזעלכע ווערטער זעהען אויס קאָמיש: די מצריים האָבען זיך נוקם געווען אָן די יודען, וואָס האָבען ביי זיי געאַרבייט, האָבען זיי געצוואונגען צו טון די שווערסטע אַרבייט, און מיט דער ביטש אין האַנד אַכטונג געגעבען אַז די אַרבייט זאָל אויסגעפיהרט ווערען. די מצרים האָבען פעראָרדענט אַריינצוּוואַרפען אין וואַסער יעדעס ניי־געבוירענע יודישע יונגעלע, דעם דאָזיגען גורל האָט אויך משה נישט אויסגעמידען, און דאָך [illegible] ער ליב האָבען די פרעמדע, גלייך ווי יודען זענען די מצרים שולדיג געווען אַ דאַנק פאַר דער אַכזריותדיגער בעהאַנדלונג.

אָבער דווקא דער דאָזיגער שטריך ווייזט אונז משה׳ס מאָראַלישע וועלט־אַנשויאונג, וואָס האָט געוואָלט אַרויסרייסען פונ׳ם יודישען האַרץ יעדע שפּור פון נקמה, און אַנשטאָט דעם איינפלאַנצען דאָס געפיהל פון דאַנקבאַרקייט צו די מצרים פאַר זייער אויפנעהמען די בני־ישראל, הגם זיי האָבען דערנאָך מיט זיי געאַרבייט שווערע אַרבייט.

וואָס אַנבעלאַנגט נשמה־כאַפּע[illegible] אין דעם יודען דער בעגעהר אַריינ[illegible]יען אינ׳ם יודענטום פרעמדע עלעמענטען נישט בלויז פרעמד, נאָר נאָך מעהר: דער תלמוד הייסט ערק[illegible]ען יעדען איינציגען, וואָס וויל אַריינטרעטען אין יודענטום אַלע שוו[illegible]ייטען מיט וועלכע די יודישע רעליגיע איז פערבונדען.

מיט אַזאַ בעציהונג קאָן זיך קיין איינער פון די שעפער פון די נייע רעליגיעזע טעאָריעס נישט בערימען.

דער יוד איז דער סימבאָל פון אייביגקייט, פון יענער אייביגקייט, וואו פייער, שווערד און פערפאָלגונגען (דאָ קומט אַ וואָרט וואָס איז שווער איבערצולייענען) האָבען איהם פון דער וועלט נישט געקאָנט אומברענגען, עינוים און שחיטות אין משך פון טויזענדער יאָהרען האָבען איהם נישט געקאָנט פערטיליגען, נאָר ער אַליין האָט דער ערשטער זוכה געווען צו ענטדעקען די געטליכע אידעע, האָט איבער איהר אַ לאַנגע צייט געוואַכט און שפּעטער זיך פאַר אַלע פעלקער פון דער וועלט צוגענגליך געמאַכט.

דער יוד איז געווען, איז און וועט זיין דער קעמפער און אייביגער פערשפּרייטער פון פרייהייט, גלייכהייט, קולטור און גלויבענס־טאָלעראַנץ.

ל. טאָלסטאָי.

די גרעסטע יודישע ביבליאטעק

נאטיצען — פון ד"ר ז. קאדיש

מיט עטליכע חדשים צוריק איז געפייערט געווארען א גרויסער חנוכת־הבית אין ניו־יארק, די ריזיגע יודישע ביבליאטעק פון דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר האט זיך אריבערגעקליבען אין איהר נייער, פרעכטיגער געביידע, וואס איז איצט אויסגעבויט געווארען.

מען בעצייכענט געוועהנליך די דאזיגע ביבליאטעק אלס די ביבליאטעק פון דעם יודישען טעאלאגישען סעמינאר. עס וואלט אבער געווען פיל ריכטיגער צו טון פונקט פערקעהרט: צו רופען דעם רבנים־סעמינאר נאך דער ביבליאטעק, נישט די ביבליאטעק נאך דעם רבנים־סעמינאר.

ווארים דער יודיש־טעאלאגישער סעמינאר, אדער שעכטער'ס סעמינאר, ווי יודען רופען איהם געוועהנליך, איז נישט מעהר ווי א לאקאלער אנשטאלט, מיט א בעדייטונג נאר פאר געוויסע יודישע קרייזען. עס קאנען האבען אנ'אינטערעס אין איהם נאר די אמעריקאנער יודען, וואס נויטיגען זיך אין דעם טיפ רבנים און לעהרער, וועלכע ווערען אי איהם ערצויגען. די ביבליאטעק אבער, איז א נאציאנאלע יודישע אינסטיטוציע וועלכע פערדינט די אויפמערקזאמקייט און דעם אינטערעס פון אלע יודען, צו וועלכער ריכטונג זיי זאלען נישט געהערען.

יעדער יוד, גאנץ גלייך, צי ער איז אנ'ארטאדאקס אדער א ראדיקאל, צי ער איז א יודישיסט, אדער א העברעאיסט, מוז צוגעבען, אז די יודישע ניו־יארק איז אין די לעצטע יאהרען א סך רייכער געווארען גייסטיג דערמיט, וואס עס איז אין איהר אויפגעבויט געווארען אזא אינסטיטוציע ווי די ביבליאטעק פון שעכטער'ס סעמינאר.

ווארים די דאזיגע ביבליאטעק איז אין איהר ארט די גרעסטע אין דער וועלט, די גרעסטע זאמלונג פון יודישע ספרים, וואס געפינט זיך וואו נישט איז אין א לאנד, זי פערמאגט שוין ארום הונדערט טויזענד געדרוקטע ספרים און אנ'ערך זעקס טויזענד מאנוסקריפטען.

אט די ריזיגע יודישע ביכער־זאמלונג האט לעצטען הערבסט בעקומען א פאסיגע דירה אין דער נייער פרעכטיגער געביידע, וואס איז אויסגעבויט געווארען פאר דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר אויף בראדוועי און 122־טע סטריט. עס איז א זעקס־שטאקיגער בנין מיט א טורם פון זעכצעהן שטאק, אין וועלכען עס ווערען געהאלטען די ביכער פון דער ביבליאטעק, דאס איז א געביידע, ווי עס פאסט פאר אזא גרויסע אינסטיטוציע: פאר א יודישער ביבליאטעק, וועלכע איז די גרעסטע אין דער וועלט.

* * *

פערשטעהט זיך, אז אזא אינסטיטוציע, אזא ריזיגע ביבליאטעק קאן נישט אויפגעבויט ווערען מיט איינמאל, פון היינט אויף מארגען. עס זענען פערגאנגען עטליכע צעהנדליג יאהר ביז דאס איז געשעהן, ביז א לאקאלע ביבליאטעקל פון א רבנים־סעמינאר איז זיך אזוי צוגעוואקסען, אז זי איז געווארען די גרעסטע זאמלונג פון יודישע ספרים, וואס אי דא אויף דער וועלט.

פון קויפען איינצעלנע ביכער קאן אזא ריזיגע ביבליאטעק איבערהויפט קיינמאל נישט אויפגעבויט ווערען. דאס קאן בעשעהען נאר דורכ'ן צונויפזאמלען א סך קאלעקציעס ביכער, דורכ'ן פעראייניגען א סך קלענערע ביבליאטעקען, א סך ספעציעלע זאמלונגען אין איין גרויסער ביבליאטעק.

א סך ביבליאטעקען, א סך פריוואטע קאלעקציעס פון ביכער אין יודישער וויסענשאפט, האט די ביבליאטעק פון שעכטערס סעמינאר שוין איינגעשלונגען אין זיך. אנהויבענדיג גאנץ קליין, האט זי אריינגענומען אין זיך אלץ מעהר און מעהר פריוואטע ביבליאטעקען, פון געלעהרטע, ביז זי איז געווארען אזוי גרויס און אזוי רייך אין אוצרות פון יודישע ספרים, מאנוסקריפטען, דאקומענטען און היסטארישע אנטיקען, אז כמעט קיין יודישער געלערנטער קאן איצט אהן איהר זיך נישט בעגעהן.

ווארום נישט בלויז גלאט אזוי א סך יודישע ספרים פערמאגט די דאזיגע ביבליאטעק, ספרים, וואס מען קריגט אומעטום, נאר זי האט אזעלכע ספרים, וואס מימוז פאהרען טויזענטער מיילען צו קריגען פון זיי אנ'עקזעמפלאר, דערצו נאך פערמאגט זי דאקומענטען פון יודישער געשיכטע, וואס מ'קען איבערהויפט אין ערגיץ נישט קריגען.

מיט דרייסיג יאהר צוריק האט די ביבליאטעק פערמאגט נישט מעהר ווי פינף טויזענד ביכער. אויך די דאזיגע קליינע ביבליאטעקל האט ענטהאלטען אין זיך פריוואטע קאלעקציעס פון צוויי יודישע געלערנטע: פון דר. שבתי מאראאיש, דעם ערשטען פרעזידענט פון דעם סעמינאר, און דר. דוד קאסעל פון בערלין. זי האט אבער באלד אנגעהויבען וואקסען דורך נייע קאלעקציעס, וואס זי האט אריינגעשלינגען אין זיך. און דער דאזיגער וואוקס האט זיך נישט אפגעשטעלט, ווארום דער יודישער טעאלאגישער סעמינאר ווערט געשטיצט פון רייכע יודען, "יאהודים" ווי מיר רופען זיי, וועלכע האבען, א חוץ געלד, אויך אנ'אינטערעס אין יודישער קולטור. אט די יודען וועלכע מיר האלטען פאר אסימילאטארען, האבען עס געבויט די גרעסטע און רייכסטע יודישע ביבליאטעק אויף דער וועלט.

דער ערשטער, וועלכער האט רייכער געמאכט די ביבליאטעק איז געווען ריכטער מאיר סולצבערגער, פון פילאדעלפיע, סולצבערגער האט יאהרען און יאהרען געזאמעלט יודישע ספרים מיט'ן צוועק צו מאכען דערפון אנ'אנהויב פאר א בעדייטענדער יודישער ביבליאטעק ערגעץ־וואו אין אנ'אינסטיטוציע פון העכערער יודישער בילדונג.

אין יאהר 1903 האט סולצבערגער אוועקגעשאנקען דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר א קאלעקציע יודישע ביכער וואס איז בעשטאנען פון דריי טויזענד עלטערע ספרים און פיר הונדערט מאנוסקריפטען, ספרים, וואס זענען נישט ערשינען אין דרוק.

שפעטער האט סולצבערגער נאך צוגעלעגט צו דעם די פריוואטע ביבליאטעק פון דעם יודישען געלערטען האלבערשטאם (פון עסטרייך) וועלכע איז בעשטאנען פון פינף טויזענד ביכער און צוויי הונדערט מאנוסקריפטען, א חוץ דעם, האט נאך סולצבערגער, געשאנקען דעם סעמינאר א קאלעקציע פון יודיש־שפאנישע ביכער און צוויי קאלעקציעס פון יודיש־אראבישע מאנוסקריפטען, וואס דער בעקאנטער העברעאישער שרייבער און רייזענדער אפרים דיינארד האט צונויפגעזאמעלט אויף זיינע רייזעס איבער די מזרח־לענדער.

נאך פיל גרעסער און רייכער איז די ביבליאטעק געווארען דורך די צוויי פריוואטע ביבליאטעקען וועלכע דזשייקאב שיף האט פאר איהר אפגעקויפט, איין ביבליאטעק איז פון דעם בעריהמטען יודישען געלעהרטען פראפעסאר משה שטיינשניידער, דער פאטער פון יודישער ביבליאגראפיע, ווי ער ווערט גערופען, און די אנדערע איז פון דעם בעריהמטען דייטשען ביבעל־פארשער עמיל קאוטש.

די קאלעקציע ביכער פון פראפעסאר קאוטש איז אפגעקויפט געווארען נאך זיין טויט. שטיינשניידערס ביבליאטעק אבער איז אפגעקויפט געווארען פון איהם נאך ביי זיין לעבען. דער דאזיגער וועלט־בעריהמטער יודישער געלערטער האט, בעמליך, אויף די עלטערע יאהרען נישט געהאט פון וואס צו לעבען, האט דער אמעריקאנער יודישער געלערטער דר. דזשארדוש קאהוט, שטיינשניידערס א תלמיד, בעוואויגען דזשייקאב שיף'ן אפצוקויפען שטיינשניידערס ביבליאטעק פאר דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר, מיט דעם תנאי, אז שטיינשניידער זאל האלטען די ביכער כל זמן ער לעבט, און ערשט נאך זיין טויט זאלען זיי אריבערגעשיקט ווערען קיין ניו־יארק. אזוי ארום האט שטיינשניידער געהאט פון וואס צו לעבען אויף זיינע עלטערע יאהרען, און די ביבליאטעק פון דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר האט בעקומען זיין רייכע קאלעקציע ביכער.

* * *

אויך די פריוואטע ביבליאטעק פון פראפעסאר שעכטער, דעם פארשטארבענעם פרעזידענט פון דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר, איז נאך זיין טויט, אין יאהר 1916, אוועקגעשאנקען געווארען פון זיין פאמיליע צו דער סעמינאר־ביבליאטעק, שעכטער האט פערמאגט א סך זעלטענע שטיקער פון דער "גניזה", דעם בוידים "שמות" פון דער אלטער שוהל אין קאירא, אט די אלע שטיקער פון דער "גניזה" געהערען איצט צו דער ביבליאטעק פון דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר. די מערקווירדיגסטע זיך צווישען זיי איז א בריף אויף אראביש מיט העברעאישע אותיות, אונטערגעחתמ'עט מיט דעם רמב"ם'ס נאמען, געשריבען מיט זיין אייגענער האנד.

אבער די גרעסטע און רייכסטע יודישע ביבליאטעק איז די סעמינאר־ביבליאטעק ערשט געווארען אין יאהר 1923, ווען זי האט בעקומען די גרעסטע און מערקווירדיגסטע קאלעקציע פון יודישע ספרים, וואס האט זיך געפונען וואו־נישט־איז ביי א פריוואטען מאן. דאס איז די ביבליאטעק פון עלקאן אדלער.

עלקאן אדלער, א ברודער פון דעם פערשטארבענעם יודישען טשיף־ראבאי פון ענגלאנד, דר. הערמאן אדלער, איז אנ'ענגליש־יודישער געלערטער שריפטשטעלער און רייזענדער. וועלכער האט אויף זיינע רייזעס איבער פערשידענע נאהענטע און ווייטע לענדער זיך צעהנדליגער יאהרען פערנומען מיט איין זאך: מיט צונויפזאמלען אלערליי זעלטענע יודישע ספרים און דאקומענטען, געדרוקטע און געשריבענע. זיין קאלעקציע יודישע ספרים איז בעריהמט אין דער וועלט, און פעליקס ווארבורג, מארטימער שיף און לואיס מארשאל האבען זי אפגעקויפט פאר דעם סעמינאר־ביבליאטעק אין ניו־יארק.

* * *

אום אויפצובויען אזא ריזיגע אינסטיטוציע, א יודישע ביבליאטעק, וועלכע איז די גרעסטע אין דער וועלט, איז א חוץ רייכע געלד־מיטלען, נויטיג נאך עפעס. דאס איז א גרויסער ביבליאטעקאר, און דאס האט די ביבליאטעק פון דעם יודיש־טעאלאגישען סעמינאר אין דער פערזאן פון פראפעסאר אלעקסאנדער מארקס.

פראפעסאר מארקס איז איינער פון די בעדייטענדסטע יודישע געלערטע אין אונזער צייט. איינער פון די גרעסטע קענער פון יודישער געשיכטע און ליטעראטור. ער ווערט בעצייכענט אלס שטיינשניידערס גרעסטער תלמיד, וועלכער לעבט איצט אויף דער וועלט.

אט דער גרויסער דייטש־יודישער געלערטער איז אין אנהויב פון אונזער יאהרהונדערט געבראכט געווארען אהער פון דעם טעאלאגישען סעמינאר אלס פראפעסאר פון יודישער געשיכטע, און אויך אלס ביבליאטעקאר, און איהם האט מען עס צו פערדאנקען, וואס די סעמינאר־ביבליאטעק איז זיך אזוי צוואקסען, אז זי איז געווארען אן'אלגעמיינע נאציאנאל־יודישע אינסטיטוציע וועלכע פערשטעלט מיט איהר גרויס און איהר בעדייטונג דעם סעמינאר צוליב וועלכען זי איז למתחילה געגריגדעט געווארען.

איך קען דא אין ראם פון א צייטונגס־ארטיקעל נישט שרייבען באריכות נישט וועגען פראפעסאר מארקס און נישט וועגען די רייכע אוצרות פון יודישער קולטור, וואס די סעמינאר־ביבליאטעק פערמאגט. איך וועל נאר זאגען, צום שלוס, אז די יודישע געמיינדע פון ניו־יארק די גרעסטע יודישע קהלה, וועלכע האט ווען עקזיסטירט אין דער גאנצער געשיכטע פון דעם יודישען פאלק, האט איצט די גרעסטע יודישע ביבליאטעק.

עפּילעפּסיע — די שווערע קרענק

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר ד. קאגאן

די פאליגע קראנקהייט, די אזוי גערופענע שווערע קרענק") איז זעהר אנ'אלטע קראנקהייט און נאך מיט טויזענדער יאהרען צוריק האט די מענשהייט שוין געוואוסט פון איהר, שוין אין די גאר אלטע גרויע צייטען. ווען מענשען האבען געגלויבט באמונה שלמה, אין שדים, רוחות, גלגולים, און מכשפים, זענען מענשען פון דער עפילעפסיע בעפאלען געווארען.

עס איז פערהאן א סברא. אז שאול המלך, וועלכער איז גייסטיג געווען נישט גאנץ נארמאל, האט געליטען פון דער פאליגער קראנקהייט, און די ערשטע אטאקע האט ער בעקומען, ווען ער איז געווען צווישען די מתנבאים, ווען דער פסוק זאגט עדות, אויף איהם, אז "ותצלח עליו הרוח ויתנבא בתוכם" (שמואל א' י' י').

פראפעסאר לאמבראזא וויל האבען אין זיין בעריהמטען בוך "געניוס און אירטום" (געניאליטעט און משוגעת) אז כמעט אלע נביאים האבען ארויסגעזאגט זייערע נביאות'ן אין א צייט ווען זיי האבען זיך געפונען כמו אין אנ'עפילעפטישען צושטאנד.

איך וויל דערמיט, זעלבסטפערשטענדליך, נישט בעהויפטען, אז די נביאים זענען געווען עפילעפטיקער, חלילה, איך וויל נאר אנווייזען, אז אזא בר־סמכא, ווי פראפעסאר לאמבראזא, שליסט נישט אויס די מעגליכקייט, אז די נביאים זאלען געווען האבען געזאגט זייערע נביאות'ן אין דער צייט פון געוויסע אבנארמאלע אנפאלען.

דא זעה איך פאראויס, א פראגע: ווי איז דאס מעגליך, אז נביאישע גרויסקייט און געניאליטעט זאלען קאנען געהן האנד אין האנד מיט אבנארמאליטעט? דערויף מוז איך ענטפערען, אז די געשיכטע ווייס צו דערצעהלען, פון א סך גרויסע און געניאלע מענשען, וועלכע האבען ביי זייער לעבען געליטען פון גייסטיגער אבנארמאליטעט, עפילעפסיע אויך אריינגערעכענט. אלעקסאנדער מוקדון צב"ש איז געווען איינער פון די געניאלסטע קריגס־פיהרער, וועלכע די וועלט האט פערמאגט, און איינער פון די גרעסטע עראבערער פון אלע צייטען, און דאך האט ער געליטען פון דער פאליגער קראנקהייט. דער רוימישער אימפעראטאר יוליוס צעזאר איז געווען געניאל אויף אלע געביטען: אי אלס קריגס־פיהרער, אי אלס שרייבער, אי אלס היסטאריקער און די דאזיגע אלע פעהיגקייטען זענען ביי איהם געגאנגען געארעמט מיט עפילעפסיע.

דער גרינדער פון דער מאכמעדאנישער רעליגיע מאכמעד, פלעגט ווי בעקאנט, זעהר אפט בעקומען עפילעפטישע אנפאלען און א סך פון זיינע "נביאות'ן" האט ער ארויסגעזאגט אין אזא צושטאנד דער רוסישער קיסר, פעטער דער גרויסער, דער בעריהמטער איבערבויער פון גאנץ רוסלאנד און איהר רעפארמאטאר, האט זיין גאנץ לעבען געליטען פון דער פאליגער קראנקהייט.

היינט ווער ווייסט נישט, אז דער גרויסער און געניאלער וועלט־איבערקערער, נאפאלעאן באנאפארטע, איז געווען אנ'עפילעפטיקער? ווער מען איז דאס נישט בעקאנט, אז דער גרויסער רוסישער שריפטשטעלער, דאסטאיעווסקי איז זיין גאנץ לעבען געווען א קרבן פון עפילעפסיע, און אז זיינע בעריהמטע ווערק ווי די "ברידער קאראמאזאוו" און "אידיאט" האט ער געשריבען אין א האלבען אדער אינגאנצען עפילעפטישען צושטאנד?

עס איז אויך קיין סוד נישט, אז דער רוסישער שריפטשטעלער גאגאל, וועלכער ווערט נאך יעצט געלעזען מיט גרויס פערגעניגען, איז געווען גייסטיג נישט גאנץ נארמאל, און האט פערענדיגט דערמיט, וואס קירצליך פאר זיין טויט איז ער אראפ פון זינען, דאס זעלבע קען אויך געזאגט ווערען וועגען דעם בעריהמטען פראנצויזישען שריפטשטעלער גיאי־דע־מאפאסאן, וועלכער האט פערענדיגט אין א משוגעים־הויז.

ערשט אט דא נישט לאנג האב איך, ערגיץ געלייענט אנ'ארטיקעל, אז דער גרויסער און געניאלער רוסישער שריפטשטעלער און פילאזאף, טאלסטאי, איז אויך נישט געווען גאנץ פריי פון עפילעפטישע אנפאלען אין א געוויסען זין.

איך וואלט דא 'נאך געקאנט אויסרעכענען א גאנץ צעטעל פון גרויסע און געניאלע מענשען ווי זשאן זשאק רוסא, ביטשע, הייגריך הייגע א. א. וו. א. א. וו. ביי וועמען גאונות איז געגאנגען געארימט מיט געוויסע גייסטיגע אבנארמאליטעטען. איך מיין אבער אז די אויבען געבראכטע ביישפילען זענען גענוג אום צו איבערצייגען דעם לעזער, אז געניאליטעט און גאונות קאנען זיין זעהר נאהענטע מחותנים מיט גייסטיגער אבנארמאליטעט און מיט עפילעפסיע.

אין דער צייט, ווען די מענשהייט האט געזעהען רוחות, שדים, מכשפים, אונב גלגולים, אויף יעדער שריט און טריט, האט מען אויף די עפילעפטיקער געקוקט ווי אויף פערכאפטע פון רוחות, און שדים, און מען האט זיי געקורירט לויט דער מאדע פון דער צייט; אי זאיין יאהר־הונדערט האט מען "אפגעשפראכען" כדי דעם גלגול אדער דעם דבוק פון קראנקען צ ופערטרייבען; אין צווייטען יאהרהונדערט האט מען אנגעווענדעט קמיעות טאליסמאנען און אלערליי סגולות כדי דעם גלגול צו פערכשופן און דעם דבוק מאכען מיט א קאפ קירצער; אין די שפעטערע און מעהר פארטגעשריטענע צייטען האט מען שוין אנגעהויבען אנצווענדען פערשידענע גראזען און קרייטעכצער אלס רפואה פאר דער פאליגער קראנקהייט.

בדרך כלל קאן מען זאגען, אז די אלע אפשפרעכונגען, קמיעות און קרייטעכצער צוזאמענגענומען האבען זעהר וועניג ארויסגעהאלפען אויסצוצוגעפינען דעם "תמצית" פון דער קראנקהייט, אויב עס איז ערלויבט זיך אזוי אויסצודריקען, און פון וואנען זי בעהמזיך, ווארום אפילו אין אונזערע נייעסטע צייטען, נאך אזויפיל יאהרהונדערטער פון שטודירען און גריבלען זיך ווי אזוי צו בעקעמפען פערשידענע קראנקהייטען ווייסט מען נאך אויך נישט איגגאנצען וועגען דעם אורשפרונג פון עפילעפסיע.

וואס מיר ווייסען יא אין די נייעסטע צייטען פאר זיכער — איז, אז די עפילעפסיע איז א נערוועזע קראנקהייט, וועלכע ווערט פערורזאכט פון פערשידענע סיבות און אז זי איז בשום אופן נישט קיין איבערנאטירליכע זאך. יא, מיר ווייסען פאר זיכער אז שדים, רוחות, גלגולים און מכשפים קעהרע זיך מיט עפילעפסיע אן אזוי פיל ווי אברהם אבינו להבדיל, מיט דעם כינעזישען באגדיכאן.

די מעדיצינישע וויסענשאפט איז בנוגע עפילעפסיע הינטערשטעליג נאר אין דעם היגזיכט, וואס מען האט נאך נישט אויסגעפונען קיין אוניווערסאלען מיטעל, וועלכער וואלט געקאנט העלפען אין אלע פאלען פון עפילעפסיע און וואס נישט קוקענדיג דערויף, וואס מען ווייסט שוין זעהר א סך אורזאכען פון דער פאליגער קראנקהייט, איז דאך אין אייניגע פאלען זעהר שווער זיך צו דערגרונטעווען די סיבה פון איהר.

אין געוויסע פאלען פון עפילעפסיע געפינט מען ביי די קראנקע א טומאר, א געשוואולסט, הייסט עס, וועלכער דריקט אויף געוויסע טיילען פונ'ם מארך און רייצט געוויסע צענטרען און געהירען און דער דרוק מיט דער רייצונג צוזאמען רופען ארויס קאנוואולסיעס ביים קראנקען בשעת דער אטאקע.

אין אנדערע פאלען געפינט מען ביי די עפילעפטיקער א געשעדיגטע שטעלע אין שארבען, וועלכע האט געקאנט צושטאנדקומען דורך א פאל, א קלאפ, א שניט אדער אנ'אנדער אומגליקס־פאל מיט'ן שעדל, די געשעדיגטע שטעלע אין שארבען דריקט מיט איהרע רענדער אדער שפיצען אויפ'ן געהירען און רופט ארויס די אטאקע און די קאנוואולסיעס.

אגב אורחא מוז דא געזאגט ווערען, אז די צוויי אויבען־דערמאנטע טיפען פון עפילעפסיע, וועלכע טראגען דעם נאמען פון "דרוק עפילעפסיע", זענען זעהר צוגענגליך, צום כירורגישען מעסער: געפינט מען אויס די שטעלע וואו דער "הונד ליגט בעגראבען", און מען מאכט אנ'אפעראציע, אין שארבען, אויסשניידענדיג די געשעדיגטע שטעלע אין שעדל אדער דעם טומאר אין געהירן, וועלכע האלטען אין איין דריקען אויפ'ן מארך — אזוי הערען די אטאקעס מיט די קאנוואולסיעס אויף.

דער אר״י הקדוש
דער טעאָרעטיקער און בעגרינ־דער פון דער פּראַקטישער קבלה

פון מ. יאשטשעוויטשער

עס איז נאָך ביז הייגט נישט בעוואוסט ווער ווע מען עס האָט „ענטדעקט", צי דער אר״י זיין תלמיד ר׳ חיים וויטאַל, צי דער תלמיד זיין רבי׳ן. די תלמידים פון ר׳ חיים וויטאַל בעהויפּטען אַז דער אר״י הקדוש האָט אַרויסגעלייענט ביי זיין רבי׳ן, אַז זיין נשמה שטאַמט פון דער העכסטער מדרגה, פון די הויכע הימלען און איז געקומען אויף דער וועלט נאָר כדי צו פערזיכערן דאָס אָנקומען פון דער יודישער גאולה, וואָס ער, דער אר״י האָט אָנגעהויבען צו פערווירקליכען. ר׳ חיים וויטאַל אַליין, אָבער זאָגט אין זיינע כתבים: זינט מיין רבי דער אשכנזי (אר״י איז געבוירען געוואָרען ביי אַ פאַמי־ליע פון אשכנזים) איז געקומען פון דרום (פון מצרים) קיין צפת מיט מיר לערנען. האָב איך ערשט פערשטאַנען, וואָס עס הייסט סודות התורה און נאָר דורך מיר האָט ער בעקומען זיין גרויסען פרסים אויף דער וועלט.

ביידע בעלי־הסוד האָבען זיך בעגעגענט אויפ׳ן ברעג פון ים כנרת, אין אַ קליין פישער־שיפעל זע־נען זיי געשוואומען אַנטקעגען דעם אַלטען צפת׳ער בית־המדרש, דער אר״י האָט געגעבען זיין תלמיד טרינקען פון „מרים׳ס ברונעם", וואָס געפינט זיך לויט דער תלמודישער אַגדה אין ים פון טבריה און האָט מיט איהם געלערענט טיפע סודות פון דער תורה.

פון דעמאָלט אָן איז ר׳ חיים וויטאַל געוואָרען אַ תלמיד ותיק פון אר״י, זייערע נפשות האָבען זיך צונויפגעהעפט, צוזאַמען זענען זיי געגאַנגען בעזו־כען די קברים פון די צדיקים, בעזונדערס דעם קבר פון ר׳ שמעון בן יוחאי, דער אר״י האָט געגעבען זיין תלמיד אַ כוח צו פערטרייבען די רוחות און דיבוקים פון מענשליכען ישוב.

ר׳ חיים וויטאַל האָט געמאַכט אַ פרסום זיין רבי׳ן, געגען זיין, דעם רבינס ווילען. „אַזאַ ליכט איז פערהאַן אויף דער וועלט, פאַרוואָס זאָל די וועלט פון איהם נישט וויסען?" — האָט איינמאָל דער תל־מיד געפרעגט ביים רבי׳ן. דער רבי האָט געבעטען ביים תלמיד איהם נישט מגלה זיין. נאָר דער תלמיד האָט נישט געקענט האַלטען דעם סוד און האָט דערצעהלט וועגען דעם זיין רבי׳ן פאַר עטליכע פון זיינע חברים, די דאָזיגע האָבען זיך תיכף ארום איהם פערזאַמעלט, זיי זענען געווען אַ קבוצה פון צעהן חברים. דער אר״י רופט זיי אָן: עשרת הצדי־קים, קדושי עליון. ער האָט מיט זיי געלערענט סתרי תורה, וואָס אליהו הנביא האָט פאַר איהם ענטפּלעקט נאָך זייענדיג אין מצרים, ער האָט אויף זיי „שפיע געווען די שפע פון „חכמה עליונה", וואָס ער האָט איצט איינגעזאַפּט, געפינענדיג זיך אין דעם אייר פון ארץ־ישראל, ער האָט זיי דערקלערט סודות פון ביאת המשיח, תחית המתים א.אַ.וו.

די דאָזיגע גרופּע פון קבלה׳סטען, וועלכע דער אר״י האָט אַרויסגעבראַכט „אונטער זיינע פליג לען" זענען געווען פאָלגענדע: ר׳ וויטאַל, ר׳ משה קורדעווירער, ר׳ משה אלקיבץ — מחבר פון פייער־ליכען הימן „לכה דודי". מיט וועלכען מען איז מקבל פנים די „שבת מלכתא" אין אַלע יודישע שולען, ר׳ משה אלשיך, ר׳ אליה די ווידאַש, — מחבר פון „ראשית חכמה", ר׳ יוסף קאַרו — מחבר פון „שלחן ערוך", ר׳ יצחק הכהן, לר׳ משה באַר־טולא, ר׳ ישראל סרוק און ר׳ יוסף הלוי. אָט דער דאָזיגער מנין „קדושי עליון" ווי דער אר״י האָט זיי גערופען — האָבען זיך צו איהם בעהעפט כדי צו לערנען ביי איהם סתרי תורה און רזין עילאין...

דער אר״י מיט זיין פייערליכער תשוקה צו דעם למוד הקבלה — האָט זיי מגלה געווען וואונדערליכע סודות און חדושים. דאָס רוב חידושים זענען גע־ווען אין ספר הזוהר.

איינמאָל האָט דער אר״י געלערענט מיט זיינע תלמידים אין זוהר פרשת פנחס ווען עס איז גע־קומען צו דעם ענין פון די „אותות ומופתים", וואָס גאָט האָט געוויזען משה׳ן דורך דעם „בשיא", האָט ער נישט געוואָלט זיי אויפדעקען די טיפע סו־דות פון דער זאַך. ער האָט געזאָגט: משה רבינו און ר׳ שמעון בן יוחאי האָבען פערהוילען, ווי קען איך ענטפּלעקען? די תלמידים האָבען געווייבט און איהם שטאַרק געבעטען, ער זאָל פון זיי גאָר נישט פערהוילען, ער האָט פאַר זיי ענטפּלעקט אַלע סודות, נאָר ווען ער האָט געענדיגט לערנען, האָט ער זיך אויפגעשטעלט, און אויסגעשריגען: „ברוך דיין האמת!"

— וואָס איז דאָס? — האָבען די תלמידים אויס גערופען דערשראָקען.

— איצט איז נגזר געוואָרען מן השמים אַז מיין זוהן משה זאָל שטאַרבען אין משך פון זיבען טעג האָט ער אויסגעשריגען אין גרויס פערצווייפלונג. 3

און כך היה, פון דעמאָלט אָן האָבען די תלמידים זיך געשראָקען צו קומען צו איהם לערנען, נאָר ער האָט זיי בערוהיגט און האָט זיי געזאָגט: אויב עס וועט אַפילו אויסקומען אַלעמען צו שטאַרבען און איך אויך מיט אייך, וועל איך אַפילו אויף אַ רגע נישט מבטל זיין פון לערנען די גרויסע סודות פון אונזער הייליגער תורה, די תלמידים האָבען איהם געקושט זיינע העגד און פון זייערע אויגען האָט געפלאָסען טרעהרען...

די פאָלגענדע אגדה בעווייזט זיין גרויסען חשק צום למוד התורה:

דער אר״י האָט זיך נוהג געווען, אַלע ערב שבת זיך מתיחד צו זיין פאַר זיינע חברים און תל־מידים אויף זיינע עבירות אין משך פון דער וואָך. עיהרענדיג אַנ׳אונטימען „שמועס" פלעגט ער מיט זיי פערגעהען ביז צום קבר פון רשב״י אין מירון. דאָרטען האָט ער זיינע תלמידים פונאַנדערגעזעצט יעדען אויף זיין אָרט, וואָס פּאַסט פאַר איהם לויט זיין מדרגה און „ניצוץ" פון דעם אָדער יענעם צדיק. ער אַליין האָט זיך געזעצט אויפ׳ן קבר פון רשב״י און זיין תלמיד ר׳ חיים וויטאַל האָט ער אוועקגעזעצט אויפ׳ן קבר פון רשב״י׳ס זוהן ר׳ אליעזר, דער אר״י האָט זיך צוגעבויגען צום קבר און האָט פערזיכערט, אַז די נשמה פון גרויסען תנא, גע־רעדט מיט איהם אַזוי ווי אַ מענש רעדט מיט׳ן צווייטען ,רשב״י פלעגט דעמאָלט לערנען מיט׳ן אר״י טיפע סודות, וואָס ער האָט געהערט אין דער ישיבה של מעלה...

דער אר״י האָט אויסגעפונען אַלע קברים פון די תנאים און אמוראים און אַנדערע צדיקי עולם וואָס זענען מקובר געוואָרען אין ארץ ישראל. ער האָט זיי ענטדעקט דורך דעם „ליכט", וואָס ער האָט געזעהען איבער זייערע קברים. דער אר״י אַליין האָט זיך געהאַלטען פאַר משיח בן יוסף.

איינמאָל, איז ער געגאַנגען מיט זיינע תלמידים בעזוכען די קברים פון שמעיה יאבטליון האָט ער פלוצלונג געזאָגט צו זיינע תלמידים: ד אַהאָט מען מיר מגלה געווען איך זאָל אייך הייסען מתפלל זיין אויף משיח בן יוסף ער זאָל נישט שטאַרבען. די תלמידים האָבען איהם נישט פערשטאַנען. דער אר״י איז נאָך דעטליכע טעג נפטר געוואָרען.

שבת איז דער אר״י געגאַנגען אָנגעטון אין אַ ווייסען בגד צונויפגעוויקעלט אין פירען. אין די פאַל־דען פון בגד איז געווען דער „שם" פון ד יד׳ אותיות, מיט גרויס חשק האָט דער אר״י געלערענט דעם „זוהר", אין וועלכען ער האָט געוואָלט געפינען אַ בעשייד אויף אַלע שווערע שאלות, וואָס האָבען בע־שעפטיגען זיין גרויסען מח. ער האָט אויסגעבויט אויפ׳ן „זוהר" אַנ׳אייגענאַרטיגע שיטה, וועלכע איז געווען די הערשענדע אין זיין תקופה.

פון שטערען פון יעדען מענשען האָט ער „גע־לייענט" און געוואוסט דעם שורש פון זיין נשמה אויפ׳ן עולם העליון, וויפיל „גילגולים" ער האָט שוין איבערגעלעבט און וויפיל מאָל וועט נאָך זיין נשמה מגולגל ווערען.

אין וואַסער פו ןטייך, אין שטורם פון די בוי־מער אין רוישען פון די בלעטער, אין געזאַנג פון ד יפייגעל, אין פלאַם פייער. האָט ער געהערט דעם קול פון די נשמות, וואָס קומען זיך פאַר איהם קלאָגען, מיט די בקשות און תחנונים, ער זאָל זיי מתקן זיין.

ער איז געשטאַנען אין אַ שטענדיגע פער־בינדונג מיט די נשמות פון די פערצייטיגע צדיקים, תנאים, אמוראים און אַפילו נביאים. בעזונדערס איז ער געווען פערבונדען מיט ר׳ שמעון בן יוחאי, וועמענס אַ „ניצוץ" ער האָט זיך גערעכענט.

אַ סך מקובלים פון זיין צייט האָבען נישט זוכה געווען צ וגעפינען חן אי ןזיינע אויגען. זעהר וועניג פון די דאָזיגע — האָט ער געזאָגט — זענען ווערט זייער נאָמען.

ווי געזאָגט, האָט ר׳ חיים וויטאַל מפרסם גע־ווען זיין רבין. אין זיין ספר „שבחים" דערצעהלט ער פון דער מדרגה פון זיין רבין, וואָס איז געווען כמעט גלייך צו אַ מלאך. „ער האָט געהאַט די ממשלה איבער אַלע נשמות, וואָס זענען שוין גע־ווען אויף דער וועלט, די וועלכע געפינען זיך אין לעבעדיגע גופים און די, וועלכע וועלען נאָך קומען". ער האָט געהאַט די אויפגאַבע צו ברענגען די יודישע גאולה, אָבער דער דור איז נישט געווען ראוי דער־צו. זיינע תלמידים האָבען געזאָגט: הלוואי וואָלט ער געלעבט נאָך פינף יאָהר, וואָלט משיח געווים געקומען.

איינמאָל, דערצעהלט די אגדה, איז דער אר״י אַרויסגעגאַנגען מיט זיינע תלמידים אויסער דער שטאָט צפת. עס איז געווען ערב שבת בין השמשות זיי זענען געווען אָנגעטון אין ווייסע קיטלען צו בעגעגענען די „שבת מלכתא". אין מיטען קבלת שבת, ווען דער אר״י איז געווען אין מצב פון הכר־סטען רעליגיעזען עקסטאַז און די תלמידים האָבען התלהבותדיג געזונגען די מזמורים, האָט דער אר״י גע פרעגט זיינע תלמידים: מיר וואָלטען אפשר א „פליה געטון" קיין ירושלים און דאָרטען האַלטען שבת? די תלמידים האָבען איהם מיט וואונדער אָנגעקוקט, אַ טייל האָבען געוואונקעלט, האָבען אָבער געוואָלט „פליהען". אַ טייל האָבען געענטפערט, זיי וועלען געהען פרעגען זייערע ווייבער. דעמאָלט האָט דער אר״י אין פערצווייפלונג פערבראָכען מיט די העגד און אויסגעשריען: וועה איז צו אונז, אַז מיר האָבען קיין זכות נישט אויסגעלייזט צו ווערען. איך האָב געזעהען, אַז משיח איז אין יענער שעה געשטאַנען ב יידי טויערען פון ירושלים און געוואַרט אויף אונזער אָנקומען.

די גאולה איז נישט געקומען, די פּעסט איז אויסגעבראָכען אין צפת. דער אר״י איז קראַנק גע־וואָרען מיט דער מחלה, פון וועלכע ער איז נסתלק געוואָרען.

פאַר זיין הסתלקות, האָט ער געזאָגט זיין נאָהענטסטען תלמיד ר׳ חיים וויטאַל, אַז נאָך זיין טויט וועט ער פאַר זיינע תלמידים נתגלה ווערען און וועט מיט זיי פאָרטזעצען דעם למוד הקבלה.

אין „שבחי ר׳ חיים וויטאַל" געפינען מי[ר] די פאָלגענדע כאַראַקטעריסטישע דערצעהלונג פון מחבר „פאַר דער פטירה פון מיין רבין, איז ביי איהם אין חדר געווען דער בעוואוסטער מקובל ר׳ יצחק הכהן. איך בין גראָדע אויף אַ ווייליע אַרויסגעגאַנגען. דער דאָזיגער האָט געווייגט פאַר איהם און געזאָגט: „די האָפנונג, וואָס מיר אַלע האָבען געהאַפט ביי דיין לעבען צו זעהען גרויסע ישועות אויף דער וועלט און אויך דאָס קומען פון משיח. דאָס אַלץ איז נישט מקוים געוואָרען. האָט דער אר״י איהם גע־ענטפערט: אויב איך וואָלט געפונען אַפילו נאָר איין איינציגע צדיק גמור צווישען אייך, וואָלט איך נישט געשטאָרבען. אַזוי ירעדענדיג האָט ער געפרעגט אויף מיר, וואו בין איך אַרויסגעגאַנגען? „גראָד איצט, ווען מען האָט איהם גזיטיג איז ער נישט" ער האָט זיך זעהר מצער געווען. ר׳ יצחק הכהן, וועלכער האָט פערשטאַנען פון זיינע רייד, אַז ער האָט געוואָלט מיר איבערגעבען עפּעס אַ דבר סתר האָט איהם געפרעגט: וואָס זאָלען מיר טון פון איצט און ווייטער? האָט ער געענטפערט: זאָג די תלמידים פון מיין נאָמען, אַז פון היינט אָן און ווייטער זאָלען זיי זיין זעהר פאָרזיכטיג מיט דעם למוד הקבלה, ווייל נישט פערשטעהענדיג גוט די חכמה, קען ער אַראָפּפיהרען פון וועג. דעריבער זאָלס איהר מאַכען מיין תלמיד ר׳ חיים וויטאַל פאַר אייער ראש. ער וועט מיט אייך עוסק זיין אין דער טיפער חכמה און אויב איהר וועט האָבען די זכיה וועל איך קומען און מיט אייך לערנען און אייך דערקלערען די שווערע ענינים אין דער חכמה. האָט איהם ר׳ יצחק געפרעגט: וו יוועט עס דער קומען פון יענער עולם. דער סוד — האָט דער אר״י געענטפערט — קען איך איצט נישט דערקלערען. צי איך וועל קו־מען בחלום, צי במראה, צי בנבואה, אָדער אפשר נאָר בהקיץ... פלוצלונג האָט דער חולה אויסגע־רופען: „גיכער! גיך אַנטלויף פון דער שטוב! ד וביסט אַ כהן און דו טאָרסט דאָ נישט זיין מעהר אַפילו איין רגע". ר׳ יצחק האָט קוים בעוויזען אַרויסצוטרעטען די שוועל פון שטוב און דער אר״י האָט אויסגעהויכט זיין נשמה.

דער אר״י איז נפטר געוואָרען אין יאָהר 1572 האָט געלעבט 38 יאָהר און נקבר געוואָרען אין צפת.

אנטירעליגיעזע מוזעאומס
פון לעבען אין סאוויעט־רוסלאנד

2 *)

פון א. מיראוו

אין דעם מוזעאום געפינען זיך בילדער פון דעם ווי פּאָפּעס קומען צו די טויט־פערמשפּטע רעוואָלוציאָנערן, וועלכע טרייבען זיי אַוועק פון זיך. דאָר טען זענען דאָ פאָהנען מיט הייליגע בילדער פון דעם בעריהמטען פאָגראָם־פערבאַנד „סאָיוז רוסקאַ־וואַ נאַראָדו", אויפרופען פון גייסטליכע געגען די „פעררעטער פון פאָטערלאַנד", אַרבייטער־טוער און סאָציאַליסטען, אין אַ גרויסער צאָהל געפינען זיך דאָרטען די „נישט פוילבאַרע רעשטען", פון די הייליגע, וועלכע האָבען יאָהרען הונדערטער געדינט פאַר בעלי מופתים, אַלע „רעשטען" — ווי בעקאַנט — זענען געעפענט געוואָרען בפני עם ועדה — אין פון די אַרונות האָט מען אַרויסגענומען גאַנץ גע־וועהנליכע מענשליכע ביינער אָדער שמאַטעס, אין וועלכע ס׳זענען געווען איינגעוויקעלט העלצער, וואָס האָט געזאָלט אונטער אַ צודעק מאַכען אַנ׳איינ־דרוק פון אַ גאַנצען מענשען, וואָס האָט נישט אָנגע־הויבען צו פוילען, איצט שטעהען די „הייליגע רעש־טען" („מאָשטשי") אָפען און דערצעהלען וועגען דעם שווינדעל, וואָס מאַנאַכען און פּאָפּעס האָבען אַרום זיי געטריבען צווישען די פינסטערע מאַסען. גאַנצע צימערען זענען פערנומען מיט געשיכטע פון רעליגיע זעהר פיל קאָלעקציעס פון פערשידענע „גע־טער" „ביי אַלערליי הייידנישע פעלקער, פּאָרטרעטען און אויסגעלאָסענע פויבסטען, ב[...], אַלץ ווערט אויף אַ געהעריגען אופן דערקלערט און דערצעהלט, די צוהערער קאַטשען זיך אַמאָל פון געלעכטער פון די מעשיות מיט די הייליגע און בעהמען אויף מיט בעגייסטערונג די דערצעהלונגען פון די פיהרער.

דער צענטראַל־אָרגאַן פון די אַנטי־רעליגיעזע פראָפּאַגאַנדע איז דער חודש־זשורנאַל „בעזבאָזשניק" (אַטעאיסט), זיין רעדאַקטאָר איז אַגב אַ יוד. אויסער דעם זענען דאָ נאָך וואָכען־בלעטער, וועלכע פער־נעהמען זיך ספּעציעל מיט אַנטי־רעליגיעזע פּראָפּאַ־גאַנדע. פון פאַל צו פאַל ווערען אַרויסגעגעבען פלוג בלעטלעך וועגען ספּעציעלע פראַגען בעזונדערס פאַר גרויסע יום־טובים, די רעליגיע ווערט געשלאָגען

דורך גאַסען־צוגען קאַריקאַטורען, אינסצעני[...] עס, בעזונדערס פון שיכורע פּאָפּען וואָס יאָגען זיך נאָך דאָרפישע מיידלעך און ווייבלעך. פון פּאָפּעס וואָס געהען נאָך דעם ווידוי („איספּאָוועדי") פון גלויביגע צום „זשאַנדאַרמסקען" דערצ[...] [...]ען [...]ערדעכ טיגע זאַכען, וואָס ער האָט אויפ׳ן ווידוי אויסגעהערט און אַז. וו.

און צו מיין גרויס פערוואונדערונג האָב איך נאָך אַלעמען געטראָפען פּאָפּעס אין זייערע לאַנגע קליידער. זיי בעוויזען זיך דאָך אויי[...] אַסען כאָטש זיי זענען אמת׳ע פּאַריאַר אין דער סאָוויעטי שער געזעלשאַפט. וואָרום נאָך די אַלע אַגיטאַציעס איז דער אנגעהען פון אַ גייסטליכען אויף לענינגראַ־דער און מאָסקווער גאַסען אַנ׳אַמת׳ער אַ[...]ום, זיי האָבען אַפילו אַ נעבעכדיגען אויסזעהן אָט די פּאָפּעס, זיי זענען אָרים געקליידעט און אַזוי ווי דער־שראָקען פון דעם, אַז מען זאָל זיי נישט בעליידיגען, אויסלאַכען.

איך מוז מודה זיין, אַז איך האָב זיי בעטראַכט פאַר העלדענמוטיגע מענשען, וואָס טראָגן דער אַנטי־רעליגיעזער בעוועגונג זענען זיי נאָך אַזוי דרייסט.

זיי זענען לישענצעס, ד.ה. זיי האָבען נישט קיין רעכט אויף צו בעקומען וועלכע עס איז פּראָ[...]טען פון די קאָאָפּעראַטיווען, בעזיצען וואוינונגען און אַז. וו. זיי דאַרפען ווערען [...]לטען פון די גלוי־ביגע, וועמענס צאָהל ווערט מסתמא פון טאָג צו טאָג קלענער, און דאָך קומען נאָר פאַר גאָטעס־דינסטען אין איניגע צערקוועס, ס׳קלינגען אַפילו גלעקער (אויף דעם מוז מען בעקומען אַ ספּעציעלע ערלויב־ניש).

איך בין געווען אין דעם בעריהמטען פּעטער בורגער קלויסטער „קאַזאַנער קאַטעדראַל", וועלכע דינט נאָך אויך איצט אַלס בית תפילה. עס איז גע־ווען אַ מיטען וואָך, איך האָב געפונען עטליכע קבי־הענדע פאַר הייליגע בילדער, מען האָט זיך געצלמט, און בעקושט די איקאָנען, אינערווייניג זענען [...]

גאַנגען עלטערע מיידלעך אָדער פרויען מיט פושקעס אויף וועלכע ס׳איז געשריבען „אויפ׳ן רעמאָנט פון הייליגקייט". „אויף די קאָנסטרוקציע פון סאָבאָר" (קלויסטער) און אַז. וו. אָט פון די קאַרגע נדבות דאַרף אויסגעהאַלטען ווערען דער סאָבאָר און די גאַנצער קלער.
3

ניין, קיין גלענצענדיגע געשעפטען מאַכען נישט איצט די הייליגע מיט זייערע דינער.

דעם סאַמע ערנסטען קלאַפּ דער רעליגיע האָט געגעבען דאָס אַריינפיהרען פון דעם אַזוי־גערופענעם "פינפטאָג" (פּיאַטידניאָווקא) און די „נעפּרעריוואָקאַ" (אַרבייט אין די אַנשטאַלטען אָהן איבעררייס אַ קיי־לעכדיגען יאָהר). כדי צו צעפלאָנט[...] די דריי הויפט־רעליגיעס (פרייטאָג, שבת און זונטאָג, וואָס פאַלען אויס איין מאָל אין 7 טעג) האָט די סאָ־וויעטישע מאַכט איינגעשטעלט די אַרבייטס־וואָך אין פיר טעג און דער פינפטער טאָג איז אַ רוה־טאָג, איצט שפּילט קיין שום ראָלע נישט [...] נאָמען פון טאָג. דער חודש־קאַלענדאַר אויפ׳ן וואַנט, אָדער אין די טאַשען־לוחות איז בעאַרבעט אין פינף קאָלירען יעדען פינפטען טאָג חזרט זיך איבער איין קאָליר, אַזוי, אַז דער אָנגעשטעלטער און דער אַרב[...]ר רע כענט זיך נאָר מיט׳ן פאַרב פון זיין פינפטען רוה־טאָג. זעלבסטפערשטענדליך, אַז דער רוה־טאָג קומט אויס אין די אַנשטאַלטען וואו מען אַרבייט אָהן אי־בעררייס, אַ פערשידענער פאַר יעדען בעזונדער, קיין געמיינזאַמער רוהטאָג איז נישטאָ. [...] יעדענ־פאַלס איז עס נישט דווקא שבת. אָדער זונטאָג, אָבער סתם אַ טאָג אין וואָך. אין די אַנשטאַלטען וואו דער רוה־טאָג קומט פאַר אין איין טאָג פאַר אַלע אַרבייטער אָדער אָנגעשטעלטע איז אָבער ווייטער נישט דווקא די הייליגע רעליגיעזע טעג. דעריבער זענען איצט כמעט פערשוואונדען געוואָרען די בע־צייכענונג פון די טעג לויט די נעמען. ווער דאַרף עס? אין איניגע צייטונגען ווערען [...] נאָר די דאַטעס. מיר אַליין איז שווער אויסגעקומען פעסטצושטעלען, וועלכער טאָג איז איצט.

ביי דעם פערבאָט פון דרוקען רעליגיעזע קאַ־לענדאַרען — ווייסען טאָקע נישט אַפּט די גלויביגע, ווען עס פאַלען אויס די יום־טובים

*) זעה אויך דעם נעכטיגען נומער „נייער פאָלקסבלאַט".

שלמה המלך און מלכה שבא

א תלמוד-לעגענדע בעארבייט און איבערדערצעהלט פון אברהם שלעזינגער

די פרעסע פון דער גאנצער וועלט בעשרייבט איצט די רייזע פון בערטראנד טהאמאס, דעם ענגלישען פארשער און רייזענדער, וועלכער איז איצט דורכגעפאהרען דעם מדבר פון דרום־אראביען, וואס איז נאך כמעט ווי גאר נישט בעקאנט פאר אייראפא.

די דאזיגע וואונדערליכע און זעהר איבטערעסאנטע רייזע האט בערטראנד טהאמאס דורכגעמאכט אין 58 טעג, רייטענדיג אויף א קעמעל, אין בעגלייטונג פון עטליכע אראבער.

דער מדבר אין דרום־אראביען איז אונז בעקאנט אין פיל ערטער אין תלמוד, וואו עס ווערען דערצעהלט פערשידענע לעגענדען וועגען דער מלכה שבא, וואס האט דארטען געהערשט און וועגען איהרע קארעספאנדענצען, וואס זי האט געפיהרט מיט שלמה המלך.

עס איז אפילו דא א יש־אומרים, וואס זאגט, אז מלכת־שבא איז לא היה ילא נברא, ס׳איז גאר קיין מלכה־שבא נישט געווען, אי וואס בעדייט דער נאמען מלכת שבא? דאס בעדייט די מלכה פון שבא, נאר מיר מוזען זיך רעכענען מיט׳ן תלמוד, וואס מיינט, אז אזא איז יא געווען און ביי דער געלעגענהייט וויל איך דא איבער דערצעהלען א הערליכע לעגענדע, אזוי ווי זי איז בעשריבען אין מדרש.

* * *

כטוב לב המלך ביין, — מיט דעם לשון הויבט אן דער מדרש צו דערצעהלען די מעשה, — ווען דער מלך שלמה איז געווען ביי זיך זעהר פריילעך, האט ער פערבעטען צו זיך אלע הערשער פון מזרח און פון מעריב, וואס זענען באהענט צו ארץ־ישראל, האט זיי אריינגענומען אין זיין קעניגליכען פאלאץ און האט געהייסען זיינע משרתים, זיי זאלען ברענגען אלע שפיל־אינסטרומענטען, אויף וועלכע עס האט געשפילט זיין פאטער דוד, און מ׳זאל שפילען פאר איהם. ער האט אויך געהייסען, מ׳זאל צו איהם ברענגען אלערליי פייגלען, און חיות, וואס עס געפינען זיך נאר אויף דער וועלט. און רוחות און שדים זאלען אויך נישט פעהלען. זיי אלע זאלען טאנצען פאר איהם, כדי אלע הערשער, וואס געפינען זיך ביי איהם אין פאלאץ זאלען זעהען זיין גרויסקייט, און וואס ער קאן אלץ בעווייזען.

און נאכדעם, ווי עס איז באקאנטראלירט געווארען, צי עס געפינען זיך ריכטיג אלע חיות און פויגלען, אזוי ווי דער מלך האט פערלאנגט, האט זיך ארויסגעוויזען, אז עס פעהלט דער „תרנגול הבר“ האט דער מלך מיט גרויס כעס פערזאגט מ׳זאל גלייך ברענגען דעם „תרנגול הבר“ און מ׳זאל איהם בעשטראפען פאר וואס ער איז נישט געקומען.

איז דער תרנגול הבר געקומען און האט זיך אזוי פערענטפערט פאר׳ן מלך:

-- זאל דער מלך פון דער ערד הערען און זאלען מיינע רייד קומען צו זיינע אויערען:

שוין דריי חדשים ווי איך עס נישט און איך טרינק נישט און איך האב געקלערט א פלאן, ווי אזוי אומצופליהען איבער דער גאנצער וועלט, אוז צו זעהען, אויב ס׳איז נאך דא א מדינה, וואס דער מלך שלמה זאל נישט וויסען פון איהר, בין איך אזוי לאנג געפלויגען, ביז איך האב געפינען צווישען די מזרח־לענדער א מדינה, וואס הייסט „קיטור“, איהר ערד איז טייערער פון גאלד און וואלגערט זיך אין די גאסען אזוי ווי מיסט, און בוימער וואקסען דארטען, וואס זעבען פערפלאנצט נאך פון ששת ימי בראשית, און פון גן־עדן טרינקען זיי זייער וואסער. אויך האב איך דארטען געזעהען א פרוי, וואס געוועלטיגט איבער דאס אלץ, און זי הייסט „מלכת־שבא“, און דעריבער, אויב דיר געפעלט דאס, אדוני המלך, וועל איך אנגורטען אזוי ווי א גבור, מייבע לענדען און איך וועל פליהען צו דער שטאט קיטור, אין דער מדינה שבא, זייער מלך וועל איך בינדען אין קייטען, און אלע מיניסטארען וועל איך שמידען אין אייזען, און איך וועל זיי אלע ברענגען אהער צו דיר, אדוני המלך!

די זאך איז זעהר גוט געפעלען געווארען דעם מלך, האט ער געשיקט רופען די שרייבער פון זיין מלוכה. זיי האבען אנגעשריבען א בריף און איהם צוגעבונדען צו די פליגלען פון „תרנגול הבר“ און ער איז אוועקגעפלויגען.

פליהענדיג האט ער מיטגענומען נאך גרויסע מחנות פערשידענע פויגלען, זיי זענען אלע צוזאמען געפלויגען און געקומען צו דער שטאט „קיטור“ וואס געפינט זיך אין דער מדינת־שבא.

אין דערפריה, ווען די מלכה איז ארויסגעגאנגען זיך בוקען פאר דער זון, האט זי בעמערקט, אז ס׳איז טונקעל אויפ׳ן הימעל, ווייל די פיל אנגעפלויגענע פויגלען האבען פערשטעלט די זון.

האט זי פון גרויס עגמת נפש געריסען די קליידער אויף זיך...

דער „תרנגול הבר“ איז גלייך ארונטערגעפלויגען צו איהר און זי האט באלד בעמערקט, דעם בריף, וואס איז אנגעבונדען אן זיינע פליגלען. האט זי אפגעבונדען דעם בריף און האט איהם געלייענט.

און אין בריף איז געווען אזוי געשריבען:

פון מיר — שלמה המלך.

שלום צו דיר. שלום צו דיינע הערשער!

געוויס ווייסטו, אז גאט האט מיר אויפגענומען צו בעהערשען אלע חיות פון פעלד און פויגלען פון הימעל, און איבער אלע שדים און רוחות.

אלע מלכים פון מזרח און מעריב צפון און דרום קומען מיר בעגריסען און איצט איז אזוי:

אויב דו ווילסט קומען צו מיר, מיך צו בעגריסען, וועל איך דיר אנטון גרויס כבוד, מעהר פון אלע מלכים וואס זיצען פאר מיר און אויב דו ווילסט נישט? דו וועסט נישט קומען? און דו וועסט מיך נישט בעגריסען? וועל איך אנשיקן אויף דיר חיילים און רייטער, וואס וועלען מאכען פון דיר א סוף. און אויב דו ווילסט פרעגען, ווער זענען דאס די רייטער און חיילים פון שלמה המלך? זאלסטו וויסען זיין, אז די חיילים זענען די פעלד־חיות, די פויגלען זענען די רייטער, און די רוחות מיט די שדים זענען די מחבלים, וואס וועלען אייך דערווערגען אויף אייערע געלעגערס, אין אייערע הייזער. די פעלד־חיות וועלען אייך הרגענען אין פעלד, און די פויגלען וועלען צופיקען אייער פלייש פון אייך.

אז די מלכת־שבא האט איבערגעלייענט דעם בריף, האט זי פון גרויס צער נאכאמאל געריסען די קליידער אויף זיך, און זי האט גלייך געשיקט נאך די זקנים מיט אלע יועצים, און אלע האבען זיך אנגערופען אז זיי האבען נישט געהערט פון קיין שום מלך שלמה און זיין רעגירונג אכטען זיי נישט.

פונדעסטוועגען האט זיך די מלכה נישט צוגעהערט, וואס זיי האבען איהר געזאגט, איך זי האט געשיקט רופען די שיפס־פיהרער, און זי האט זיי אנגעלאדען מיט טייערע שטיינער און פערל. און אויך האט זי געשיקט פאר שלמה׳ן זעקס טויזענד קינדער — יונגלעך און מיידלעך, אלע צו איין יאהר אלט, אלע געבוירענע אין איין חודש, אין איין טאג און אין איין שעה, אין איין הויך, און אלע אנגעטאן אין הימעל־בלויע קליידלעך, זי האט אנגעשריבען א בריף, און האט געשיקט דורך די קינדער צו שלמה המלך.

דער נוסח פון בריף איז אזוי:

פון דער שטאט קיטור, צו ארץ ישראל, וואס איז א מהלך פון זיבען יאהר,

אין דריי יאהר ארום וועל איך קומען צו דיר.

און אין דריי יאהר ארום, ווען שלמה האט דערהערט, אז די מלכת־שבא איז געקומען, האט ער ארויסגעשיקט צו איהר אייבעם פון זיינע בעדינער, דעם שעהנעם בניהו בן יהוידע, וואס איז געגליכען צו דער מארגען־זון, און זעהט אויס, ווי א בליצענדיגער שטערן צווישען פיל אנדערע נאכט־שטערן, און אז די מלכת־שבא האט איהם דערזעהען, איז זיי ארונטערגעשפרונגען פון איהר רייטוואגען.

— פארוואס ביסטו אראפגעשפרונגען פון רייטוואגען? — האט בניהו בן יהוידע איהר געפרעגט.

— ביזטו נישט דער מלך שלמה?

— ניין, איך בין נישט דער מלך שלמה, נאר איינער פון זיינע בעדינטע! — האט איהר בניהו געענטפערט.

האט זי זיך געווענדעט צו די הויכגעשטעלטע לייט פון איהר הויף, און האט צו זיי אזוי געזאגט:

— אויב איהר האט נישט געזעהען דעם לייב, טא זעהט דיין געלעגער, אויב איהר האט נישט געזעהען דעם מלך שלמה, טא זעהט די שעהנקייט פון דעם מענש, וואס שטעהט פאר איהם.

האט בניהו בן יהוידע זיי אריינגעבראכט פאר׳ן מלך.

אז דער מלך האט דערהערט אז די מלכת־שבא געהט, האט ער זיך אריינגעזעצט אין א געבידע פון גלאז.

האט די מלכה געמיינט, אז ער זיצט אין א וואסער, און כדי צוצוגעהן נעהנטער צו איהם, האט זי א ביסעל אויפגעהויבען איהר קלייד, אזוי ווי מען געהט איבער א וואסער.

האט דערוויל דער מלך דערזעהען איהרע באקעטע פיס, און ער האט איהר געגעבען א שעהנעם קאמפלימענט...

גלייך נאכדעם האט זיך אנגערופען די מלכה:

— אדוני המלך! איך וועל דיר פרעגען עטליכע זאכען, און אז דו וועסט וויסען מיר צו ענטפערען, וועל איך וויסען, אז דו ביזט א גרויסער חכם, און אויב נישט ביזטו גלייך מיט אנדערע מענשען:

— ווען עס געהט איבער זיי א שטורעם־ווינד, בויגען זיי די קעפלעך און שרייען, ס׳איז א לויב פאר די רייכע און א שאנדע פאר ארימע, ס׳איז א לויב פאר טויטע און א ביזון פאר לעבעדיגע, א פרייד פאר די פייגעלעך און א טרויער פאר די פיש, וואס איז דאס?

— פלאקס.

— עס שטאמט פון דער ערד, עס גיסט זיך, ווי וואסער, און בעלייכט א שטוב, וואס איז דאס?

— נאפט.

זי האט געבראכט פאר איהם זכרים און נקבות אלע אין איין הויך, אלע גלייך אנגעטון, און האט איהם געבעטען, ער זאל אונטערשיידען, וועלכע זעבען זכרים, און וועלכע זענען נקבות?

האט דער מלך געהייסען ברענגען ניס און זאנגען און האט זיי געגעבען. האבען די זכרים, וואס זענען בטבע נישט קיין שעמעוודיגע, אויפגעהויבען די קליידער און דאס אריינגעלעגט, און די נקבות וואס זענען יא שעמעוודיגע, האבען דאס אריינגעלעגט אין די אויבערמאנטלען.

דערנאך האט זי פאר׳ן מלך אוועקגעשטעלט יודען און געצענדינער, און האט איהם געבעטען, ער זאל זאגען וועלכע זענען יודען, און וועלכע זענען געצענדינער?

האט ער אויפגעמאכט דעם ארון הברית, האבען די יודען זיך איינגעבויגען ביז אין דער העלפט אזוי ווי מ׳בויגט זיך איין צו „מודים“. און די נישט־יודען זענען געפאלען מיט די פנימער צו דער ערד.

דערויף האט זי איהם געענטפערט:

— איך האב נישט געגלויבט, וואס מ׳האט מיר אלץ אנדערצעהלט פון דיר, ביז איך בין אליין געקומען, און איך האב מיר איבערצייגט.

— דו ביזט א גרויסער חכם! וואויל איז צו דיינע מענשען און צו דיינע קנעכט!

האט איהר שלמה אריינגעבראכט אין צעלט, וואס געפינט זיך אין זיין קייזערליכען פאלאץ, ער האט איהר געגעבען גאלד און זילבער, און אלץ, וואס זי האט נאר געוואלט.

ארטאגראפישע צרות

פון א. ל. שוסהיים

„ארטאגראפיע“ איז בעצם נישט קיין פילאלאגישע פראבלעם... ארטאגראפיע איז א פראגע פון פראקטישקייט, פון צוועקמעסיגקייט, נישט פון שפראכוויסענשאפט“.

דעם דאזיגען ציטאט נעהם איך פון מ. וויינרייכ׳ס „פראיעקט פו׳ן אנ׳איינהייטליכען יודישען אויסלייג“, די גרעסטע ארבייט אין דעם זאמעלבוך וואס דער יודישער וויסענשאפטליכער אינסטיטוט האט ארויסגעגעבען אונטער׳ן טיטעל „דער איינהייטליכער יודישער אויסלייג — מאטעריאלען און פראיעקטען צו דער ארטאגראפישער קאנפערענץ פון „ייווא“. מיט אנדערע ווערטער הייסט עס, אז עס דארף שוין ווידער „פעראיינהייטליכט“ ווערען דער יודישער אויסלייג, און צו דעם צוועק איז צונויפגערופען געווארען א ארטאגראפישע קאנפערענץ אין ווילנא.

„נאך דער קאנפערענץ — זאגט זיך אין דער הקדמה צו דעם אויבען ציטירטען בוך — וועט קומען די ענטגילטיגע אויסשטימונג, פארמולירונג און רעדאקטירונג דורך דער פילאלאגישער סעקציע פון „ייווא“... און נאכדעם ווי די פילאלאגישע סעקציע וועט פערענדיגען איהר ארבייט, „וועט דער [illegible] וויסענשאפטליכער אינסטיטוט פראקלאמירען די אנגערופענע אויסלייג תקנות, און דערמיט וועט דער איינהייטליכער אויסלייג אריינטרעטען אין קראפט.“

אז אונזער יודישע ארטאגראפיע בויטיגט זיך אין אנ׳אוניפיצירונג אדער פעראיינהייטליכונג, איז לית מאן דפליג, דער פאקט, וואס די מיט צעהן יאהר צוריק רעפארמירטע ארטאגראפיע בויטיגט זיך שוין ווידער אין א רעפארם איז אבער גענוג כאראקטעריסטיש פאר דער איילענדיגקייט מיט וועלכער עס ווערען ביי אונז בעשלאסען און דורכגעפיהרט רעפארמען, נישט רעכענענדיג זיך מיט אונזערע בעזונדערע פערהעלטנישען, מיט אונזער צעוואָרפענקייט איבער דער גאנצער וועלט, מיט דער פערשידענקייט פון די יודישע דיאלעקטען, וואו יעדען דוכט זיך, אז זיין יודיש איז דער ריכטיגסטער יודישער יודיש, — נישט רעכענענדיג זיך בכלל מיט די פראקטישע טעכנישע מניעות וואס זענען פערבונדען מיט יעדען בייט און אויסלייג.

אויב מען שטרעבט ווירקליך צו אנ׳איינהייטליכער ארטאגראפיע איז נויטיג אויסצוהערען די וועלכע דאס איז דער עיקר נוגע, די מענשען פון דער צייטונג, די זשורנאליסטען, רעדאקטארען און ארויסגעבער, וועלכע זענען די ערשטע, וואס דארפען די נייע כללים פערווירקליכען און דערנענטערען צום פאלק. מען דארף פרעגען, צי איז מעגליך אין א קורצער צייט דורכפיהרען די טעכנישע אויסבעסערונגען וואס עס וועט פאדערען דער נייער אויסלייג, די איינפיהרונג פון נייע אותיות־קאמבינאציעס דאס אויסבילדען די זעצערס און ליגאטיפיסטען אין דער נייער ארטאגראפיע, וואראום די געוואוינהייט פונ׳ם זעצער איז אפטמאל נאך וויכטיגער ווי די „וויסענשאפט“ פונ׳ם שרייבער. און אויך די קארעקטארען דארפען האבען צייט אויסצוקענען אין דעם לאבירינט פון די נייע תקנות וואס וועלען בעשלאסען ווערען.

מען זאל אבער נישט מיינען אז מיר זענען געגנער פון דעם רעפארם, ווער ס׳איז א געגנער הייבט וועט דאס נישט זיין מארגען, בעת דער דיסקוסיע וועגען דער רעפארם פון אויסלייג מיט עלף יאהר יאהר צוריק, בין איך געווען א געגנער פון דער רעפארם, הייבט בין איך ניינציג פראצענט מסכים מיט דער ארטאגראפיע פון צווייטען שול־צוזאמענפאהר. געוויסע פרטים פון יענער רעפארם האבען זיך אבער ארויסגעוויזען פאר נישט פראקטיש, למשל דאס שרייבען פון דריי וואוו׳ן צוזאמען אין „וואו“ און עהנליכע ווערטער (אהן דער שטומער „א“), דאס פערצייכענען דעם וואקאל „י“ מיט א פינטעלע (מלופים) האט זיך אין דער צייטונגס־ארבייט ארויסגעוויזע ופאר נישט פראקטיש און אפטמאל נישט דורכפיהרבאר. בכלל איז דאס פינטעלע א צו שוואכער צייכען פאר׳ן אונטערשיידען פון אותיות. ד ידאזיגע פינטעלעך העלפען נאר פערגרעסערען די צאהל פאציענטען פון די אויגען־דאקטוירים. דורך אט די פינטעלעך זענען מיר יודען דאס סאמע פערברילסטע פאלק פון דער וועלט. און לויידער ווילען אונז אויך די נייע רעפארם פראיעקטען נישט בעפרייען ופון סיסטעם פון פינטעלעך. דאגעגען דארף מען בעגריסען די נייע פארם פון די צוויי וואוו׳ן וועלכע עס לעגט פאר מ. וויינרייך. אין דעם בוך „דער איינהייטליכער יודישער אויסלייג“, איז פון די נייע פארם שוין פערווירקליכט, ד יבייע „צוויי וואוו׳ן“ זענען אונטען פעראייניגט צו איין שפיץ, אזוי אז זיי זעהען אויס ווי א שמאלע „וו“ פון שפאנישען אלפאבעט. ביי דער דאזיגער פארם פון „וו“ פאלט אוועק די נויטיגקייט צו בענוצען א שטומע „א“ וואו נאך (אדער פאר) צוויי וואוו׳ן קומט א „ו“, אויף וויפיל דער דאזיגער ביי געפארעמטער אות וועט זיך לאזען איינפיהרען אין דער צייטונגס־פראקטיק, איז ווידער א פראגע. דער צייטונגס־לעזער לאזט זיך נישט גערן פיהרען אין חדר אריין. אבער דער ניי־אויסגעפארעמטער אות איז ווערט מען זאל פאר איהם פערוואנדען א ביסעל מיה, דאס אויג וועט זיך צוביסלעך צוגעוואוינען און מען וואלט פערשפארען א וואלד פון שטומע אלפ׳ן.

פאר די צייטונגען וועלכע בענוצען נאך די שטומע „ע“ און די שטומע „ה“ איז וויכטיג די פראגע פון ארויסוווארפען די דאזיגע צוויי פארזיטען. „נייער פאלקסבלאט“ געהערט צו די ארגאנען, וועלכע האבען אויף א העלפט שוין דורכגעפיהרט די רעפארם. מיר שרייבען „ווידער“, „ליבער“, „לידער“ יכדומה או ונישט „וויעדער“, „ליעבער“, „ליעדער“ ווי עס שרייבען נאך די מערסטע טאג־צייטונגען אין פוילען און אמעריקע. אבער מען דארף אויך ארויסווארפען די „ע“ פאר דער ענדונג „ען“, למשל, „ענדיגען“ און דערביי [illegible] די „ג“ מיט א „ק“, די „ה“״ס, וועלכע זענען נאך פערבליבען אין א גרויסען טייל פון די יודישע צייטונגען און וועלכע ווערען בענוצט אפילו אין אזעלכע ווערטער פון וועלכע די דייטשען האבען די שוין לאנג ארויסגעווארפען (ווי למשל „[illegible]“, „טהון“, „שעהען“ יכדומה) וועלען מוזען ענדליך ארויס פונ׳ם יודישען אויסלייג. פונדעסטוועגען וואלט איך וועלען פאר איין „ה“ בעטען אנ׳[illegible]. בכלל בעשטעהט דאך יעדע גראמאטיק און יעדע ארטאגראפיע פון כללים און אויסנאהמען („נישטא קיין כלל אהן אנ׳אויסנאהם“). איך מיין די „ה“ אין וועהלער. לויט דער נייער ארטאגראפיע שרייבט מען „ווילער“, פוילישע יודען לייענען דאס „וואילער“, וואילער איז אבער נישט דאס וואס וועהלער.

אין דעם ציטירטען בוך וועגען דעם „איינהייטליכען יודישען אויסלייג“ שטעלט אויף יעקב לעווין (ניו־יארק) א זעהר וויכטיגען פרינציפ וועלכער פערדינט די פולע אויפמערקזאמקייט פון אלע וואס פערנעהמען זיך מיט דער רעפארם פון יודישען אויסלייג.

יעקב לעווין שטעלט אויף א וויכטיגען כלל: אין אלע פאלען וואו די ליטווישע יודען ארויס דעם קלאנג „עי“ און די פוילישע „אי“ — שרייבט מען א „יי“ מען קען נישט שרייבען „יי“ ווען די פוילישע רעדע ונישט ארויס דעם קלאנג ווי „אי“.

דער דאזיגער גרונד־כלל פון יעקב לעווין שטיצט זיך אויך אויף א פאנעטישען רעכט. און פונקט אזוי ווי מען קאן נישט שרייבען „ברייגען“, „הייבגען“, „ביינקען“, „דייבקען“, „שוויינקען“ יכדומה, קאן מען אויך נישט שרייבען „ווייל־ער“. פאר דאס דאזיגע ווארט און עהנליכע ווערטער וואלט [illegible] בעדארפט שאפען אנ׳אויסנאהם, שרייבענדיג „וועהלער“, אדער „וועלער“.

מיט דער דאזיגער באטיץ וויל איך נאך דערוועקען דעם אינטערעס פון די לעזער פאר די פראגען, וועלכע שטעהען שוין אויף דער טאג־ארדנונג דערוויל פערנעהמען זיך מיט דער פראגע נאר די טעארעטיקער. אבער די פראגע פון שרייבען ריכטיג איז נישט קיין טעארעטישער פראבלעם. ס׳איז א פראגע פון דער טאג־טעגליכער פראקטיק מיט וועלכער עס מוז זיך פערנעהמען יעדער יוד, וואס שרייבט א בריף אין יודיש און וואס וויל אמאל שרייבען א בריף אין [illegible] מוז זיין צייטונג.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט — דורך א. שארפציגעל

פאליטיק פון וואר

די פאליטיק האט עפעס לעצטענס נישט קיין מזל. נישט וואו, נישט-ווען רוקט זיך אונטער עפעס א געשעהעניש און די פאליטיק ווערט אוועקגערוקט אין שאטן.

זאל מען נעהמען למשל אונזער סיים. מאכט זיך א שטיקל געלעגענהייט צו מאכען א ביסעל רויטיגע פאליטיק: אנ'אויסערגעווערהנליכע סיים-סעסיע, אויסלענדישע הלואה, אפאזיציע א. ד. גל. עס קאן שוין ארויסקומען אביסעל שטורמישע פא-ליטיק, עס זאל זיך אנגעהן, עס זאל ווערען א רעש, א גערודער. מיט איין ווארט עס זאל זיין לעבעדיג און פאליטיקער זאלען קאנען פאליטי-קעווען.

שוימט אבער פלוצים אונטער א וואסער און פערשווענקט און פערפלייצט די גאנצע פאליטיק מיט'ן סיים צוזאמען.

א פערפלייצונג אין ווילנע מאכט א רעש און וועגען סיים הערט מען קיין פיפס נישט. ווען אינטערעסירט א סיים, אז דארט אין ווילנע האט זיך צוגאסען די „ווילע", אז די ווילע צוגיסט זיך, ווערט א טומעל און אלעמענס בליקען זענען אהין געווענדעט. די „ווילע" האט מעהר רייץ ווי דער סיים.

גענה, מאך פאליטיק, שטרענג דיך אן, אז דאס שטיקעל אפאזיציע פאליטיק זאל שטעכען אלעמען די אויגען און דערביי זאל מען נישט זיין זיכער, אז עס זאל נישט אונטערקומען אביסעל וואסער, וואס זאל דיר פערשווענקען די גאנצע פאליטיק.

ארימע פאליטיק נעבעך! וואסער איז דיין קאנקורענט.

נישטא וואס צו זאגען די פאליטיק האט א שפאן פנים, היינטיגע צייטען.

א פרעזענט

פרוי בריקעט איז שוין נישט געווען קיין יונגע באלעבאסטעשקע, נאר פונדעסטוועגען האט זי געוואלט, אז איהר מאן זאל איהר בעהאנדלען ווי א יונגערמאן בעהאנדעלט זיין יונג ווייבעל אין די ערשטע דריי מאנאטען נאך דער חתונה. בריקעט האט זיך אויסגעלאכט פון זיין עלטערער ווייב'ס יונגע קאפריזען. נאר פונדעסטוועגען האט זי איהם איינמאל אזוי גענודיעט, אז ער זאל איהר איבער-ראשען מיט עפעס א פרעזענט, ביז ער האט עס איהר צוגעזאגט.

ווען ער איז פארנאכט אהיימגעקומען פון דער ארבייט, איז ער צוגעגאנגען צו זיין ווייב און איהר דערלאנגט א באקסעלע מיט א שנירעל פערל.

— נא, מיין ווייב, זעה וואס פאר א טייערען פרעזענט איך האב דיר א היימגעבראכט.

— א דאנק, א דאנק! מיין ליבער און טייערער! — האט זי גליקליך אויסגערופען, זיך שפיגלענדיג אין די בלישטשענדיגע פערל — דיין פרעזענט איז זעהר אנגעלעגט ביי מיר. כאטש דעם אמת געזאגט, האב איך געוואוסט, אז דו וועסט מיר קויפען אנ'אויטאמאביל.

— רעד נישט קיין נארישקייטען — צולאכט זיך בריקעט — דו ווייסט גאנץ גוט, אז אין ביליגע יובעלירער געשעפטען פערקויפט מען נישט קיין אויטאמאבילען.

זי ציהט אויפמערקזאמקייט

חיים: — מיין פרוי, אז זי הויבט נאר אן רעדען, ציהט זי גלייך אלעמענס אויפמערקזאמקייט.

זרח: — אזוי, הייסט עס, זי איז א פיינע רעדנערקע.

חיים: — ניין, זי איז א זאאיקע.

נישט אינגאנצען

— איך האב חתונה געהאט מיט מיין ערשטען מאן פאר געלד און מיט מיין צווייטען מאן — אויס ליבע.

— ליגט ווי איך פערשטעה, זענט איהר צופרידען.

— נישט זעהר. איהר פערשטעהט: מיין ערשטער מאן האט מיט מיר חתונה געהאט אויס ליבע, און דער צווייטער — פאר געלד.

מי במים ומי בקאטאוועס

(וואר-קלאגענ)

ווילנע, נעבעך, ארים ווילנע,
ווענינ דיר דיין דלות, נאך —
שיקט דיר צו השי"ת
שיקט ער דיר א בייזע בראך...

ווענינ דיר, וואס קוים דו זשיפיעסט,
וואס פאר הונגער, טרוקענסט איין,
שיקט ער דיר א ביי משלחת —
א ים אינ'ם שטוב אריין...

ווענינ, וואס דו לעכצסט פון שטענדיג,
וואס ביזט דארשטיג אזוי א שיר, —
נאר דיר פון ונתנה תוקף
מי במים... וויי איז מיר

נא-דיר וואסער מים-חיים,
א פערפלייצונג בלע"ז,
אום דיין טריקעניש זאל ווערען
דורכגענעצט א ביסעל, נאס...

נא-דיר, הייסט עס, צום געניסען,
וואס דו ביזט אזוי-מין דאר —
אז דו זאלסט זיך צוואגען, וואשען
פון דיין דלות — פון דיין צער...

ביזט א בריה, קאנסט בעווייזען
גבורות און מדרגות הויך —
ווי א שטייגער, אז מיר לאדזער,
קאנען דאס נישט ווייזען אייך?..

יאקעל בן פלעקעל.

אויך אין לאדז איז א „פערפלייצונג"

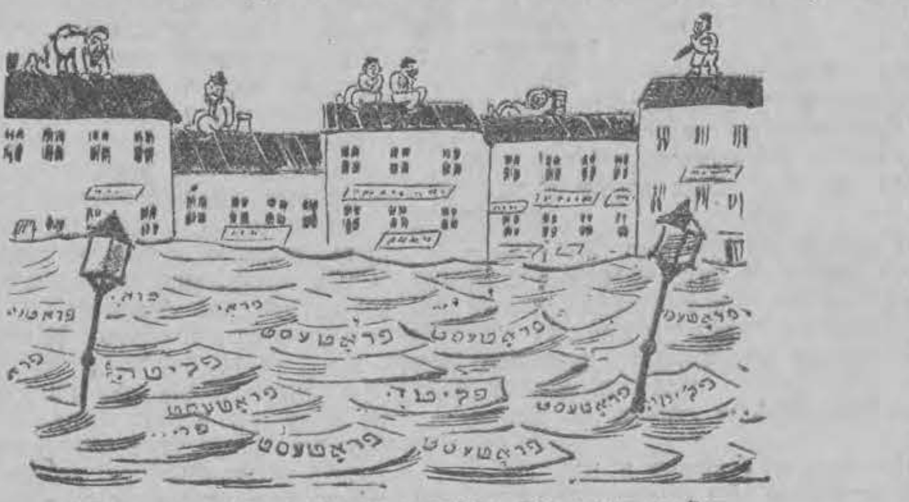

ווילנא האט זיך נישט מיט וואס גרויס צו האלטען

דער פאלאץ און דאס שטיבעלע

(פאבעל)

לעבען א פאלאץ שעהן,
איז א שטיבעלע קליין,
געשטאנען.
אזעלכע זענען נאך א סך פאראנען
אין די גרויסע שטעט,
פון פריינדשאפט איז שוין אפגערעדט...
נאר יעדער פון זיי,
האט דורך מיטלען אלערליי,
געזוכט דעם צווייטען פון א שטאך,
און פרעהען זיך דערנאך...
דער פאלאץ איז גאר שטאלץ געווען:
ער איז דאך עפעס גרויס און שעהן!
און זיין שכנה,
אזא ארימע און קליינע!...
ווי גיט מען נישט צומאל א לאך,
פון אזא נישטיגער זאך?...
דעם שטיבעל ווידער,
פלעגט שוין זיין דערווידער
דעם שכנ'ס „שטיק"
און איהם גלייך דערלאנגען שארף צוריק...

איינמאל, אין א פארנאכט, —
אין שטיבעל האט מען פייער דאן געמאכט,
און געגאנגען איז דער רויך,
קרייזלענדיג זיך אין דער הויך,
האט א ווינטעל זיך צעלאזען,
און דעם רויך גענומען בלאזען,
אין א זייט.
שטענדיג אין דער צייט,
פלעגען די פענסטער פונ'ם פאלאץ אפען זיין,
אין דער רויך אהין אריין...
נו, נו, מעהרער האט שוין נישט געפעהלט —
וואס די ביידע האבען זיך געשיילט!

— שלעפערקע וואס דו ביסט!
האסט א פנים, ווי א קופע מיסט...
(האט דער פאלאץ זיך צעשריען),
גרעסערע פון דיר, פאר מיר זיך קניהען:
ווייל איך בין גרויס און שעהן און רייך
צו מיר איז קיינער דא נישט גלייך!
יעדער האט פאר מיר רעספעקט,
ווייל איך בין פערפעקט...
הער נאר וואס איך רעד צו דיר:
קומט דער רויך א צווייט מאל צו מיר,
וואַרף איך זיך אויף דיר ארויף,
און עס נעהמט צו דיר א סוף!

— א, א!
(האט דאס שטיבעלע געלאכט),
ווי דו ביזט עס אויסגעבראכט...
עס האלט מיט דיר שוין שלעכט:
דער וואס ווערט אין כעס איז אומגערעכט —
האב טענות צום רויך,
וואס ער געהט אין דער הויך...
אדער צום ווינט,
פארוואס ער בלאזט אצינד...
ביסט גרויס און רייך, נאר „פוסט"
און קריגען זיך דיר גלוסט,
בערימסט זיך ביסט פערפעקט,
א דאנק דעם ארכיטעקט...
ביסט שטאלץ
וואס דו פערמאגסט מעהרער שטיין און האלץ?
נישט שטענדיג איז עס אבער בעסער
צו זיין וואס העכער — גרעסער:
ווען רוהיג איז די צייט,
זענען די גרויסע גאנצע לייט...
קומט אבער אן
א שטורעם — א ציקלאן
אדער די ערד גיט א ציטער..
דאן איז פאר די גרויסע ביטער:
זיי, די ערשטע פאלען איין,
זינקען אין דער ערד אריין!...
און די וואס זענען קליין,
בלייבען אומבעשעדיגט ש טעהן!..

— — — — — — — — —

פערהאן א ווערטעל, גוט און שעהן:
„קיינער קריגט זיך נישט אליין"....

ח. י. פארבער.

זיין טעות

פרוי: די דינסט זאגט, זי וועט היינט אוועק-געהן, ווייל דו האסט צו גראב גערעדט צו איהר אויפ'ן טעלעפאן.

מאן: דאס איז געווען די דינסט? כ'האב געמיינט, אז דו האסט עס גערעדט.

אוי, געדענקסט ער!

פרוי: — פונקט אזא זאווערוכע ווי היינט איז געווען צוריק מיט צעהן יאהר. דו געדענקסט, עס איז געווען אין דעם אווענד, ווען דו האסט זיך מיר ערקלערט אין ליבע.

מאן: — יא, אי איז דאס געווען א פאסקודנע אווענד.

מיטלען, וואס זענען נויטיג אויף צו בעקעמפען דעם קריזיס

געשפרעך מיט'ן האנדעלס-מיניסטער

(ספעציעל פאר'ן „קונדס")

א פארשטעהער פון „קונדס" האט געהאט א געשפרעך מיט'ן האנדעלס-מיניסטער וועגען די מיטלען און וועגען צו בעקעמפען דעם הערשענדען קריזיס.

דער מיניסטער האט אויסגעדרוקט זיין צו-פרידענהייט און געדאנקט דעם פארשטעהער פון „קונדס" פאר געבען איהם די געלעגענהייט און מעגליכקייט צו קומען אין קאנטאקט מיט די לעזער פון „קונדס" און פאר זיי מאניפעסטירען זיינע פלענער מיט וועלכע ער טראגט זיך ארום אויף צו בעקעמפען דעם קריזיס.

אט זענען דעם מיניסטערס געדאנקען:

— קודם כל מוז פעסטגעשטעלט ווערען, אז דער קריזיס שטאמט דערפון, וואס די פאבריקען ארבייטען נישט ווי עס געהער צו זיין, שטעהען מעהר ליידיג ווי זיי ארבייטען. דאס זעלבע איז אינ'ם מסחר. די געשעפטען לייזען נישט. וואלטען די געוועלבער געלייזט ווי עס בעדארף צו זיין, וואלטען מען דעם קריזיס גארנישט בעמערקט. גארנישט אנגעזעהען. לייזט מען דאך אבער נישט איז טאקע א קריזיס.

דעם קריזיס צו בעקעמפען איז נויטיג: אפזאץ-מארק. אזעלכע מארק זענען זעהר וויכטיג, נאך מעהר ווי וויכטיג. האט מען אפזאץ-מארק איז מען זיכער מיט דער פראדוקציע, איז מען זיכער", אז מען וועט האבען ווער עס זאל קויפען און אז מען האט ווער עס זאל קויפען, קאן מען אויסארבייטען סחורות אהן שום אפהאלט, מען קאן ארבייטען אויף דער גאנצער פארע. מיט איין ווארט, די אפזאץ-מארק קאנען מאכען דעם קריזיס פאר אויך קאפעלוש-מאכער.

ווייטער איז נויטיג: אויפצולעבען דעם מסחר. דאס קאן מען דערגרייכען אויף א אופן, וואס איז פשוט און פערשטענדליך. ביז איצט זענען פערהאן צופיל סוחרים און אז עס זענען צופיל סוחרים קומט אויס, אז דאס ביסעל לייזעכץ, וואס מען לייזט יא, ווערט צושפליטערט און צוברע-קעלט. וואלטען אבער געווען ווייניגער סוחרים, וואלט דאך אויסגעקומען א גרעסער ... אויף יע-דען איינעם.

א חוץ דעם דארפען די אינדוסטריעלער און סוחרים זיך בעמיהען צו פערקלענערען די פרייזען, מען דארף מאכען די סחורות אזוי ביליג, אז אפילו ארבייטסלאזע און די ארימסטע זאלען זיך קאנען פערגינען צו קויפען, וואס זיי דארפען. ביליג און ביליג. דאס דארף זיין דער הויפט-ציל. ווארום אז עס וועט זיין ביליג ווער וועט דאס נישט קויפען און אז מען וועט קויפען א סך, וועט מען נישט אנזעהען דעם קריזיס.

דער מיניסטער האט נאך גערעדט, און גע-רעדט, א סך גערעדט, נאר מיר מוזען דאך פערענ-דיגען דעם „קונדס" אויף פרייטאג, האקען מיר אפ אין דערמיט געשפרעך.

אונזערע לעזער וועלען אונז מוחל זיין, מיר רעכענען אז דערפון וואס מיר ברענגען אויבען, האבען אונזערע לעזער שוין א גענוגענדען בעגריף וועגען דעם מיניסטערס פלענער.

א גוטע מיטל

ביילע: — זאגט מיר, טייערע, ווי אזוי האט איהר עס דורכגעפיהרט, אז אייער דינסט זאל אויפשטעהן יעדען טאג אזוי פריה?

קיילע: — גאר פשוט. איך האב זי בעקענט מיט'ן מילך-מאן.

ביים דענטיסט

פאציענט: — וויפיל קאסטען ביי אייך גאנץ ביינע ציינער?

דענטיסט: — פינף הונדערט זל. איהר וועט אויף זיי קענען גוט קייען.

פאציענט: — אויב איך זאל אוועקגעבען פאר ציינער פינף הונדערט זל. וועל איך נישט האבען וואס צו קייען.

האט נישט קיין רחמנות אויף יענעם

שלמה: — דו האסט געדארפט חתונה האבען צוליב דיינע חובות.

יונה: — אויב די, ווען איך בין שולדיג, דארפען געלד, זאלען זיי אליין חתונה האבען!

ליבע און טויט

סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון לאָדזער לעבען

פון ר. איזראַעל

קאַפּיטעל 1

ווי אַזוי דאָס איז געשעהען ?

סאָניע האָט זיך דערמאָהנט ווי אַזוי דאָס איז געשעהען:

אַנ'עלענדע, איינזאַמע, פערהאַרמטע און פערצווייפעלטע איז זי געקומען, נישט געקומען נאָר ענטלאָפען פון איהר געבורט־שטעטעל פראָסקוראָוו נאָך די רעוואָלוציאָנערע געשעהענישען און נאָך די שוידערליכע פאָגראָמען. זי געדענקט ווי איהר פאָטער און מוטער האָבען בעת'ן פּאָגראָם צעהנדליגער מאָל ריזיקירט זייער אייגען לעבען, אַבי אָפּצוראַטעווען זייער טאָכטער, זי סאָניען. דאָס שרעקליכסטע ביי איהר פאָטער איז געוועזן, ווען ער האָט געהערט, אַז ביי דעם, אָדער יענעם בעקאַנטען, האָבען די צעווילדעוועטע כוליגאַנעס געשענדעט, פערגוואַלדיגט אַ ווייב, אָדער אַ טאָכטער. איהרע עלטערען האָבען זי' טאַקע אָפּגעהיטען פון געוואַלטאַטען מצד דער כוליגאַנישער באַנדעס און דערביי זייער לעבען פערלוירען.

סאָניע האָט איינגעגראָבען דאָס פּנים אין קישען, שרעקליך געוויינט און צו זיך אַליין גערעדט:

— מיינע עלטערען האָבען זייער לעבען פערלוירען, כדי מיך אָפּצוהיטען פון חרפה, פון שאַנד, כדי מיין אונשולד זאָל נישט אַנגערירט ווערען. און איצט... וואָס האָב איך אַליין געטון ?... און וואָס פאַרא לאַגע געפין איך זיך איצט ? האָב איך מיט מיין שרעקליכע טאַט נישט געשענדעט דעם אַנדענק פון מיינע עלטערען, פון די קדושים ?

סאָניע האָט זיך ווייטער דערמאָהנט. זי איז ענטלאָפען פון פראָסקוראָוו, ענטלאָפען ווי די אויגען האָבען זי געטראָגען, נישט געקענט בלייבען דאָרט, וואו ס'זענען אַזעלכע אַכזריות'ן אָפּגעטון געוואָרען, ענטלאָפען פון דאָרטען, וואו איהרע עלטערען האָבען זייער יונג לעבען פערלוירען.

זי איז געפאָהרען גלייך קיין לאָדז, צו איהרס אַ מוהמע, איהר פאָטערס אַ שוועסטער, אָבער פון איהר מוהמעס פאַמיליע איז שוין לאַנג קיין כפּור נישט געבליבען אין לאָדז, אַ סברה, אַז זיי וואוינען שוין איצט אין אויסטראַליען ערגעץ. אַ פערצווייפעלטע איז זי דאַן געבליבען איינע אַליין אויף גאָטס גרויסע וועלט.

סאָניע דערמאָהנט זיך ווייטער, ווי זי האָט זיך אַרומגעבלאָנקעט איבער די אומבעקאַנטע לאָדזער גאַסען, געזוכט עפּעס אַ בעשעפטיגונג. זי האָט געציטערט פאַר'ן געדאַנק, אַז בלייבענדיג אָהן אַ גראָשען געלד אין אַ פרעמדער שטאָט, צווישען פרעמדע מענשען, אָהן ענטשפּרעכענדע דאָקומענטען. וועט זי סוף־כל־סוף אַריינפאַלען אין אַ נעץ פון אויסגעלאַסענקייט, פון חרפה, דערוועלבער געדאַנק האָט זי ווייטער געפּלאָגט. מיינע עלטערען האָבען זייער לעבען פערלוירען, כדי מיך אָפּצוהיטען פון חרפה און איך זאָל סוף־כל־סוף אַריינפאַלען אין אַזאַ נעץ ?

— און איצט, האָט זי ווייטער צו זיך גערעדט, צי איז דען מיט מיר אַנדערש געשעהען ?... צי בין איך נישט די געשענדעטע, די אויסגעלאַסענע פרוי ?

זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אין יעדען אָרט, וואו ס'איז געווען אַרויסגעהאַנגען אַ צייטונג און גיריג מיט די אויגען געזוכט צווישען די בעקאַנטמאַכונגען, אפשר זוכט מען אימיצען אויף אַ שטעל, אפשר וועט זי קענען בעקומען עפּעס אַ בעשעפטיגונג, אַזוי אַרום האָט זי אַנגענומען אַ שטעל אַלס מאַשין־שרייבערין ביי דער פירמע הענריק בירענבערג. דער עלעגאַנטער שעף איז די ערשטע צייטען געווען זעהר גוט צו איהר. זי האָט נישט שווער געאַרבייט און בעקומען אַ פענסיע, פון וועלכער זי האָט זיך געקענט לייכט אויסהאַלטען.

אָבער איינמאָל, אין אַ געוויסען טאָג...

הענריק בירענבערג האָט גערופען סאָניען צו זיך אין קאַבינעט אַריין און געזאָגט:

— פריילין סאָניע, איך מוז ביז מאָרגען פערטיג מאַכען זעהר וויכטיגע געשעפטליכע דאָקומענטען, היינט וועלען מיר שוין נישט בעווייזען, איהר וועט אַלזא מוזען מיטגעהען צו מיר אַהיים און דאָרט וועלען מיר דאָס פערטיג מאַכען.

— גוט, הער שעף, האָט סאָניע געענטפערט, נישט האָבענדיג קיין שום פערדאַכט.

— איהר וועט געהען מיט מיר צוזאַמען גלייך פון ביוראָ, עסען וועט איהר ביי מיר.

— גוט, הער שעף.

נאָכ'ן שליסען דאָס ביוראָ איז סאָניע אוין־אַנ'אויטאָ געפאָהרען מיט הענריק בירענבערג אַ היים צו איהם. בירענבערג האָט מיט אַנ'אייגענעם שליסעל געעפענט די טיר פון דער וואוינונג, זי איז אַריינגעקומען אין אַנ'עלעגאַנטען צימער, זי האָט געטרעטען אויף ווייכע טעפּיכער, אַז זי האָט אַפילו נישט געהערט איהרע אייגענע טריט. נישט קוקענדיג, וואָס ס'איז ערשט געווען 6 אַ זייגער נאָכמיטאָג אין דעם הייסען יוני־טאָג איז אין צימער געווען טונקעל. די געדיכטע פאָרהאַנגען האָבען איינגאַנצען פערשטעלט די פענסטער און קיין שטראַהל זון האָט זיך נישט דורך זיי אַדורכבעקומען. דער קיילעכדיגער טיש, וואָס איז געשטאַנען אין מיטען צימער איז געווען בעשטעלט מיט כּל־טוב, פון די בעסטע משקאות און עסענס. קיינער האָט זיך נישט בעוויזען אין צימער. קיין שום בעוועגונג האָט זיך פון ערגעץ נישט געהערט, זעהט אויס, אַז זיי זענען געווען אַליין אין דער וואוינונג.

— און איצט פריילין סאָניע נעהמט אַ'אַפּ [illegible], [illegible] מאַכט אייך בעקוועם און

מיר וועלען זיך גלייך נעהמען צו דער אַרבייט, האָט בירענבערג מיט אַ שמייכעל געזאָגט.

סאָניע האָט געהאָרכט, אַראָפּגענומען איהר לייכטען אויבער־מאַנטעל און געזוכט אַנ'אָרט זיך אַוועקצוזעצען.

— אָבער ביטע פריילין סאָניע זעצט אייך ביים טיש, מיר וועלען קודם־כל עפּעס אָפּעסען, איהר ווייסט דאָך ווי מען זאָגט: עסען געהט נישט פאַר קיין טאַנץ.

— אָבער הער שעף, האָט סאָניע געזאָגט, איך עס נישט אַזעלכע מאכלים.

— נו, איינמאָל קענט איהר ריזיקירען.

בירענבערג האָט אָנגעפילט די גלעזלעך, וואָס זענען געשטאַנען און דערלאַנגענדיג איינס סאָניען אין דער האַנד אַריין, האָט ער דאָס צווייטע גענומען פאַר זיך און געזאָגט:

— פּראָזיט, פריילין, אויף ערפאָלג פון אונזער אַרבייט.

סאָניע האָט אויסגעטרונקען, באַלד האָט אין איהר קאָפּ אָנגעהויבען שווינדלען, ווי אין חלום געדענקט זי, אַז בירענבערג האָט איהר דערלאַנגט איין גלעזעל נאָכ'ן אַנדערען, דאַן האָט ער צוגעשלאָסען די טיר, הגם זי האָט נישט געוואוסט, וואָס טוט זיך מיט איהר, האָט זי דאָך אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז בירענבערג טוט עפּעס שרעקליכעס, אַז מיט איהר וועט עפּעס מורא'דיגעס געשעהען, זי געדענקט, ווי בירענבערג האָט זי אַוועקגעלעגט אויף דער קאַנאַפּע, ענטבלויזט איהר ברוסט, געריסען איהרע מלבושים. ער האָט זי געקושט און ליידענשאַפטליך צו איהר גערעדט:

— אָט אַזוי, אָט אַזוי, דו מוזט זיין מיינע, דו מוזט מיין שעהנהייט, מיין ש־ע־נ־ה־ייט...

פון בירענבערגס צימער איז זי ערשט אַוועק אינדערפריה. ווי זי וואָלט איינגאַנצען זיך נישט בעהערשט, ווי זי וואָלט איינגאַנצען נישט געהאַט קיין ווילען און איז גלייך אַוועק אין ביוראָ און זיך אַוועקגעזעצט ביי דער שרייב־מאַשין, מעכאַניש, האָבען איהרע פינגער פעסט געקלאַפּט אויף די קלאַווישען פון דער מאַשין. מיט דעם גרויס האָט זי געוואָלט פערטומלען איהרע געדאַנקען, איהר געוויסען.

בירענבערג איז אויך, אַזוי ווי ס'וואָלט קיינמאָל גאָרנישט געווען, געקומען אין ביוראָ, ער איז געווען אין אַ זעהר גוטער שטימונג און יעדען פון די אַנגעשטעלטע געקלאַפּט איבער די פּלייצעס.

סאָניע האָט זיך אַ לענגערע צייט אַרומגעטראָגען מיט איהר סוד, מיט איהר אומגליק, מיט אַנ'אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, אַזוי ווי ס'וואָלט זי גאָר נישט אינטערעסירט האָט זי זיך צוגעהערט צו די געשפּרעכען פון איהרע קאָלעגען־אַנגעשטעלטע אין דער פירמע פון הענריק בירענבערג, וועלכע האָבען דערצעהלט וועגען עטליכע קרבנות, וואָס הענריק בירענבערג האָט אויף זיין געוויסען. זי האָט געהערט, ווי זיי האָבען דערצעהלט, אַז אַזוי ווי יעדער פון זיינע קרבנות האָבען איהם געפּרובט פּאָרוואַרפען צו מאַכען, האָט ער אַלץ געלייקענט און די אומגליקליכע מיידלעך אַרויסגעטריבען.

סאָניע האָט גאָרנישט גערעדט, זי האָט געטון איהר אַרבייט און זיך געזעהען מיט בירענבערגען נאָר דעמאָלט, ווען זי האָט אָפּגענומען איהר פענסיע.

אָבער אין אַ געוויסער צייט אַרום האָט זי דערפיהלט, אַז דאָס שרעקליכסטע איז געשעהען. זי האָט געפיהלט, אַז עפּעס האָט זיך געענדערט אין איהר לעבענס־שטייגער. מיט וועמען האָט זי זיך געקענט זיך געזעהן גלייך אַן אַ עצה האַלטען ? וועמען האָט זי געקענט פערטרויען דעם סוד ? און וואָס איהר פערבליבען איז געווען צו געהן צו אַ דאָקטאָר.

זי איז אַוועק אין קליניק פון דאָקטאָר קאַופמאַן.

— איהר וועט ווערען אַ מוטער, האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, נאָכדעם, ווי ער האָט געענדיגט די אונטערזוכונג.

— דאָקטאָר איך וויל דאָס נישט ! דאָקטאָר איך קען דאָס נישט ! איך וויל דאָס אויסמיידען, איך בין אומגליקליך !

— אַזוי, איך פערשטעה אייך, איהר זענט אַ פריילין, עפּעס אַ ליבעס־געשיכטע נישט אמת. ליידער פריילין, צו שפּעט זענט איהר געקומען צו מיר.

— ווי אומגליקליך איך בין, ווי שרעקליך, איך וועל בעגעהען זעלבסטמאָרד.

דאָקטאָר קאַופמאַן האָט זיך עטליכע מינוט פערטראַכט און דאַן געזאָגט:

— ס'איז גאָרנישט אַזוי שרעקליך מיין ליבע פּאַציענטין, אפשר האָט דער גורל געוואָלט, אַז איהר זענט גראָד געקומען אין דער ענטשפּרעכענדער צייט.

— דאָקטאָר, איהר האָט פאַר מיר עפּעס אַנ' עצה.

— איך וועל אייך עפּעס פאָרלייגען פריילין, איך וועל אייך האַלטען אין מיין קליניק ביז איהר וועט אדורכמאַכען אייער געבורט, אַפילו אָהן שום בעלויגונג.

— און דאַן ?

— דאַן וועט איהר אייער קינד גוטוויליג אַוועק געבען אַ געוויסער קינדערלאָזער רייכער פאַמיליע, וועלכע וויל געהרן האַלטען ביי זיך אַ קינד.

סאָניע האָט לייכטער אָפּגעאָטעמט. זי האָט געפיהלט, ווי אַ שווערע לאַסט ווערט פון איהר אַראָפּגענומען.

— כדי איהר זאָלט אַלץ פערשטעהען און האַנדלען לויט אייער אייגענעם ווילען, האָט דאָקטאָר קאַופמאַן געזאָגט, וויל איך אייך אַלץ אָפען ערקלערען. דאָס וועט זיין בעסער פאַר אייך, כדי איהר זאָלט נישט מיינען, אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען עפּעס אַ פערברעכען.

— זאָגט מיר דאָקטאָר, איך וועל אייך זעהר דאַנקבאַר זיין.

— איך האָב אַ פּאַציענטין אַ זעהר רייכע פרוי. ווי איך זעה פאָראויס וועט זי געבוירען אין דערזעלבער צייט, וואָס איהר. איך זעה אָבער פאָראויס, אַז זי וועט געבוירען אַ טויט קינד. דער פּאַציענטינס מייבער האָב איך וועגען דעם נאַטירליך נישט געזאָגט. אָבער איך האָב ערפילט מיין חוב אַלס דאָקטאָר און דערצעהלט וועגען דעם דער פרויס רייכען מאַן. יענער האָט מיר אָבער פערזיכערט, אַז אויב זיין פרוי וועט אויך דאָס מאָל, דאָס הייסט, צום דריטען מאָל, געבוירען אַ טויט קינד, וועט זי עס נישט איבערלעבען. דעם איינציגען אויסוועג, וואָס מיר האָבען געפינען איז געווען, אַז ווען זיין פרוי וועט ביי מיר אין קליניק געבוירען דאָס טויטע קינד, זאָל מען איהר וועגען דעם גאָרנישט זאָגען און איהר געבען אַ פרעמד קינד.

— אָבער פון וואַנען בעהמט מען אַזאַ קינד ? האָט איהר מאַן מיך געפרעגט.

— איהר זענט גענוג רייך, אַז איהר זאָלט צונעהמען פאַר זיך אַ געזונד קינד פון אַנ'אָרימער, אָדער אומגליקליכער פרוי.

דער מאַן האָט מיר ערקלערט, אַז ער איז גרייט אַוועקצוגעבען אַ האַלב פערמעגען, כדי דאָס זאָל געשעהען.

— איהר פריילין, האָט דער דאָקטאָר געענדיגט, זענט אַלזא געקומען אין דער ריכטיגער צייט, אויב איהר געהט איין דערויף, געדענקט, אַז איהר וועט זיך מוזען אָפּשרייבען פון אַלע רעכט אויף אייער קינד.

— אָבער ווער איז דער מאַן, וואָס וויל דאָס קינד צונעהמען ?

— דאָס וועל איך אייך זאָגען ערשט דעמאָלט ווען דער גאַנצער ענין וועט ערלעדיגט ווערען.

סאָניע איז איינגעגאַנגען אויף דעם דאָקטאָרס פאָרשלאַג, קיין שום געפיהל האָט זי נישט געהאַט פאַר דעם צאַפּלדיגען נפש'ל, וואָס זי האָט געפיהלט אונטער איהר ברוסט, אין איהר אומגליק איז דאָס געווען אַנ'איבעריגע לאַסט, פון וועלכער זי האָט געדאַרפט פטור ווערען.

סאָניע געדענקט ווייטער, ווי זי האָט קיינעם נישט דערצעהלט, אַז זי פערלאָזט דאָס ביוראָ, מיטגענומען נאָר איהר ביסעל זאַכען און איז אַוועק אין דער קליניק.

סאָניע איז זעהר העפליך אויפגענומען געוואָרען פון דאָקטאָר קאַופמאַנס פרוי, זי האָט בעקומען אַ ווייטיג, אָבער אַ העל און שעהן צימער, וועלכעס האָט געהאַט אַ קליין באַלקאָנדעל, וואָס האָט געפיהרט אין גאָרטען.

מיט אַ שעה שפּעטער איז אין צימער אַריינגעקומען דאָקטאָר קאַופמאַן אַליין און געפרעגט, צי זי פערלאַנגט נישט עפּעס, סאָניע האָט נישט געהאַט קיין שום פערלאַנגען. ער האָט איהר געגעבען אַ שליסעל פון דער הינטער־טיר און געזאָגט, אַז דורך דער דאָזיגער טיר קען זי גאַנץ דרייסט אַראָפּגעהן שפּאַצירען אין גאָרטען און זי וועט דאָרט קיין שום פרעמדען מענש נישט בעגעגענען.

— דאָס וואָלט געווען איבריג הער דאָקטאָר, האָט סאָניע געזאָגט, כדי בכלל עפּעס צו זאָגען, מיך קען דאָך דאָ סיי־ווי־סיי קיינער נישט.

— איהר פערגעסט אָבער, אַז אין דעם פאַל, האַנדעלט זיך נישט נאָר וועגען אייך. די פרוי ב.. וועלכע קומט מאָרגען אויך אַהער אין קליניק טאָר וועגען קיין שום זאַך זיך נישט דערוויסען. פאָרזיכטיגקייט וועט, אַלזא, דאָ נישט קיין שאַדען ברענגען.

דער דאָקטאָר איז אַרויסגעגאַנגען.

סאָניע האָט זיך אַראָפּגעלאָזען אויף אַ שטוהל און האָט אַרומגעקריזט מיט איהר בליק דאָס צימער, אַזוי ווי אַנ'אויסוואַנדערער בעטראַכט זיין נייע היימאַט.

— דאָ וועט עס אַלזא געשעהען, האָט סאָניע טיף אָפּגעזיפצט.

קאַפּיטעל 2

אָוועקגעבען דאָס קינד אָדער נישט

— אַ יונגעל, האָט אויסגערופען פרוי דאָקטאָר קאַופמאַן און דערלאַנגט דאָס קינד סאָניען, אַ פּרעכטיג יונגעלע, 8 פונט וועגט ער, איך גראַטוליר אייך.

סאָניע האָט גאָרנישט געקענט ענטפערען, אַזוי שוואַך האָט זי זיך געפיהלט.

— דאָס איז דאָך נישט מיין קינד, איז איהר פערבייגעלאָפען דער ערשטער געדאַנק, ווען זי האָט בעטראַכט דאָס קליינע קינד.

דאָס קינד איז געלעגען רוהיג און מיט די קליינע אויגעלעך געקוקט אין דער לופט אַריין.

— ניין, האָט זיך סאָניע ווידער געטראַכט, דאָס קינד איז יאָ מיינס, עס איז אַ שטיק פון מיר, מיינס ! איך וועל איהם נישט אַוועקגעבען.

איצט איז סאָניע געלעגען איינגעגראָבען דאָס פּנים אין קישען, יאָמערליך געוויינט און זיך דערמאָהנט אַלץ, וואָס איז מיט איהר פאָרגעקומען ביז איצט.

זי האָט פּלוצלונג דערזעהן, אַז דאָס קינד ליגט נעבען איהר און זי האָט דערפיהלט אַ טיפע רוהיגקייט, אַזאַ רוהיגקייט, ווי איינער פיהלט, ווען ער שטעהט אויף אַ קאָרן־פעלד און קוקט אין דעם טיף־בלויען הימעל אַריין. דעמאָלט האָט דער מענש קיין שום פערלאַנגען מעהר.

— איך האָב אַ קינד, ביז איצט האָט זי וועגען דעם דאָזיגען בעגריף געהאַט נאָר אַ נישט־קלאָרע פאָרשטעלונג. די יונגע מוטער איז געלעגען אין דעם ווייסען קישען בלייך און שעהן, איהרע גרויסע אויגען האָבען אַרויסגעלויכטען ווי שפּיגעלעך, איהרע שוואַרצע האָר זענען געווען פונאַנדערגעשפּרייט.

זי האָט פּלוצלונג אַרומגעכאַפּט אַ מורא.

— איהר קינד, ווי לאַנג נאָך ? יעדע מינוט דאַרף די אומבעקאַנטע פרוי ב. אויך געבוירען, אַזוי האָט דאָך איהר דער דאָקטאָר געזאָגט.

סאָניע האָט זיך געריסען די האָר פון קאָפּ. וואָס האָב איך געטון. פאַרוואָס האָב איך מיך אָפּגעשריבען פון די רעכט אויף מיין קינד. זי האָט אויף דעם דאָזיגען האַנדעל קיינמאָל נישט געדאַרפט איינגעהען, אָבער זי האָט דאָך נישט געוואוסט, וואָס דאָס הייסט האָבען אַ קינד, אַנ'אייגען לעבעדיג קינד. זי האָט אין זיך געהערט אַ דראָהענדע שטים.

— דו האָסט דאָך עס נישט געוואָלט האָבען, דו האָסט דאָך דאָס קינד געוואָלט פטור ווערען פאַר יעדען פּרייז.

(המשך קומט).

ר. איזראַעל.

אויף זינדיגע וועגען

סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון לאָדזער לעבען

(77)

קאַפּיטעל דרייסיג

דאָס פולע גליק

יאַקוב איז געשטאַנען אַקעגען ראָמאַן און זיי האָבען זיך טיף אַריינגעקוקט אין די אויגען, אָהן אַ וואָרט אַרויסרעדען, האָבען זיי זיך זעהר גוט פערשטאַנען.

ראָמאַ האָט אָנגענומען יאַקובן ביי די הענד, זיך צוגעטוליעט צו איהם און געזאָגט:

— יאַקוב, איצט איז פאַר אונז אָפען דער וועג פון גליק, קיין שום שטערונגען שטעהען אונז נישט מעהר אויפ'ן וועג. אונזער גליק האָבען מיר אויסגעלייטערט דורך שווערע ליידען און פּיין.

— ראָמאַ, האָט יאַקוב געענטפערט, איצט איז נאָך צייט, אַז דו זאָלסט דיר איבערטראַכטען, אַז דו זאָלסט בעהמען אין אַכט דעם מהלך צווישען דיר און מיר, דעם אונטערשיד אונטער אַלע הינזיכטען.

— יאַקוב איך וויל מעהר וועגען דעם נישט רעדען, איך בין איבערצייגט, אַז דו שטעהסט מיט אַ גאַנצן קהימעל העכער פאַר מיר. יאַקוב מיר זוכט זיך, אַז מיר דאַרפען די איצטיגע פייערליכע מינוט זיך נישט שטערען מיט חקירות און בעטראַכטונגען

איך בין איצט דער גליקליכסטער מענש אויף דער וועלט.

— ראָמאַ איך אויך, אָבער זאָג מיר פאַרוואָס האָסטו מיך גראָד אויסגעקליבען אַלס לעבענס־בעגלייטער, צי ליבסטו מיך טאַקע, צי איז דיין געפיהל צו מיר בלויז אַ געפיהל פון צוגעבונדענקייט און רחמנות.

— יאַקוב רעד נישט, מיינע געפיהלען צו דיר קע זאָיך נישט אויסדריקען אין קיין שום ווערטער דאָס לעבען וואָלט פאַר מיר געווען אָהן שום אויס־זיכטען אָהן שום רייץ ווען נישט די האָפנונג, אַז דו וועסט סוף־כל־סוף זיין מיינער, איינגאַנצען געהערען צו מיר, איך בין געפאַנגען פון דיין בליק, מיין נשמה, מיין האַרץ געהערט איינגאַנצען צו דיר.

— ראָמאַ איז דאָס אַלץ אמת, זעה איך און הער איך דאָס אַלץ אין דער ווירקליכקייט צי איז דאָס נאָר אַ חלום ?

— דאָס איז נישט קיין חלום יאַקוב, דאָס איז אין דער ווירקליכקייט, אָט אַזוי האָבען מיר זיך אויסגעשמידט דעם וועג צום גליק. זיי זענען זיך אַריינגעפאַלען [illegible] די אָרעמס און זיך פערפאַרגט אין אַ לאַנג[illegible] ענשאַפטליכען קוש.

(ס' ז ף).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 1 מאי | יד אייר תרצ"א

זון-אויפגאנג 4.10 זון-אונטערגאנג 6.57

ליכט-צינדען: 6,42

רעכט אויף ארבייט פאר יודישע ארבייטער

ארויסגעווארפן יודישע ארבייטער פון א יודישער פאבריק

די פאדערונג פון רעכט אויף ארבייט שיינט צו זיין אזוי פשוט: ס'איז שווער זיך פארצושטעלן דאס עמיץ זאל זיין געגען דעם, אז דער, וואס וויל ארבייטען זאל די ארבייט נישט קריגען, אויב זי איז נאר פערהאנען די דאזיגע ארבייט. אבער ליידער איז עס אין דער ווירקליכקייט פיל אנדערש: יודישע ארבייטער ווערען נישט אנגענומען צו פערשידענע ארבייטען, צוליב א טראדיציע, וואס האט זיך איינגעשטעלט און וואס הערשט אויך ביי יודישע ארבייטסגעבער אין בעציהונג צו די יודישע ארבייטער. אין א רייה פאכען אין לאדז איז עס שוין איינגעשטעלט געווארען, אז יודען ווערען צו דער ארבייט נישט צוגעלאזען. די פאכען זענען „בעזעצט" דורך נישט יודישע ארביי־טער און די שטוהל־מייסטער, געוועהנליך — קריס־טען, ווען זיי דארפען נייע ארבייטער בעקומען זיי צווישען די פריינד און פערוואנדטע פון די ארביי־טער, וואס זענען שוין אין דער פאבריק פאראהאן.

די יודישע ארבייטער האבען זיך אזוי ארום נישט געהאט, וואו צו לערנען דעם פאך און די דאזיגע טראדיציע, וואס האט זיך איינגעשטעלט איז געווארען מיט דער צייט אלץ פעסטער ביז... א רייה יודישע ארגאניזאציעס פון די ארבייטער גופא, געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס, יחידים האבען גענומען רעאגירען אויף דער עוולה, וואס ווערט געטון דעם יודישען ארבייטער. מ'האט געשאפען ספעציעלע ווארשטאטען און פאבריקען, וואו די אר־בייטער ווערען אויסגעלערענט, בכדי זיי זאלען קענען אריינקומען אין די פאבריקען אלס קוואלי־פיצירטע אין זייער פאך. אבער דא האבען זיי זיך אין פיל פאלען אנגעשטויסען אויף א בייטם ווידער־שטאנד מצד די פאבריקאנטען גופא. דער יודי־שער פאבריקאנט אויב ער איז א פרומער יוד, האט מורא צו טראגען די פעראנטווארטונג פאר'ן חטא וואס דער יודישער ארבייטער וועט ביי איהם ארבייטען אום שבת און לאזט איהם נישט אריין אין דער פאבריק אויף א גאנצע וואך. ס'קומט פאר די מעשה מיט יענעם אויפגעקומענעם גוט־הארצי־גען גביר, וועלכער האט געהייסען ארויסטרייבען דעם הונגעריגען ארימאן, ווייל ער האט נישט געקענט צוזעהען, ווי יענער פייניגט זיך פון הונגער.

אין דער פאבריק פון בר. זייבערט האט מען אין דער לעצטער צייט אנגענומען ארבייט אויף לוין. איינער פון די ארבייטסגעבער, א געזעלשאפט־ליכער מענש האט אפגעמאכט מיט'ן דירעקטאר פון דער פאבריק, אז ער וועט איהם געבען ארבייט פאר א פאר צעהנדליג שטוהלען, בתנאי, אז ער וועט ביי זיך אין פאבריק בעשעפטיגען אויך א גע־וויסע צאהל יודישע וועבער־ארבייטער. דער די־רעקטאר איז דערויף איינגעגאנגען און האט ווירק־ליך צוגענומען עטליכע יודישע ארבייטער, מילא האבען די יודישע ארבייטער נישט בעקומען פון די בעסטע קעטען און אפט בעקומען אזא שוס, וואס האט געריסען, אז קיין אנדערער ארבייטער, וואלט מיט איהם נישט געוואלט ארבייטען. די יו־דישע וועבער האבען עס אלץ גענומען פאר ליב און געארבייט, פערדינענדיג מיט שוועריגקייטען אויף בעשיידענעם אויסקומען.

אזוי איז א דורך א קורצע צייט, דערווייל איז קיין לאדז צוריקגעקומען ה' זייבערט. דערוויסענדיג זיך, אז אין זיין פאבריק ארבייטען יודען, האט ער זעהט אויס, פון דעם בעקומען שטארק עגמת נפש און פעראַרדענט זיי צו דערווייטערען.

די יודישע ארבייטער האבען ערקלערט, אז זיי זענען גרייט צו ארבייטען 5 טאג אין וואך. אפ־ארבייטענדיג די שעה'ן פון שבת'דיגען טאג אין פערלויף פון דער וואך. זיי זענען אפילו מסכים געווען בכלל ארבייטען 40 שעה, כדי נישט צו פערלעצען די רעליגיעזע געפיהלען פון זייער פאב־ריקס־בעזיצער, אבער ה' זייבערט איז געבליבען ביי זיינס און די יודישע ארבייטער זענען סוף־כל־סוף דערווייטערט געווארען. היינט ארבייטען זיי שוין נישט אין דער פאבריק פון ה' זייבערט. דער אפיציעלער תירוץ איז, וואס ער וויל נישט, אז מ'זאל ביי איהם מחלל שבת זיין. אבער דער תירוץ זעהט אויס צו זיין נאר א פארמעלער: אר־בייטען דאך אין זיין ביורא יודישע יונגעלייט אום שבת און דאס ביורא איז דאך שבת טעטיג. ס'זענען אויך נישט געווען קיין מאטעריעלע סיבות צום אפ־זאגען די יודישע ארבייטער: נישט זיי האבען גענומען א העכערע סטאווקע און נישט זיי האָ־בען ווייניגער אויסגעארבייט, הגם זיי זענען געווען אין ווייניגער גינסטיגע בעדינגונגען, ווי נייערע נישט יודישע חברים.

פאר וואס־זשע האט ה' זייבערט דערווייטערט זיינע יודישע ארבייטער פון דער פאבריק?

ארעסטירט שמוגלער מיט געשמוגעלטע סחורות

(פ) די פינאנץ־מאכט האט לעצטענס ענטדעקט צוויי גרויסע שמוגעל־אפערעס. א פאליציאנט אין רודא־פאביאניץ האט בעת'ן היטען דעם פערקעהר בעמערקט עפעס פערדעכטיגעס אויף א לאסט־אוי־טא, וואס איז געגאנגען פון סאסנאוויץ. דער שאָ־פער האט ערקלערט, אז וואס אין די קאסטענס געפינט זיך ווייסט ער נישט, ווייל ער האט דעם באגאזש בעקומען פון צוויי אומבעקאנטע, וועלכע זענען אין רודא אויסגעשטיגען, כדי אפצועסען פריהשטיק און וועלען קומען אפנעהמען דעם באגאזש אויף דער אויטא־סטאציע אין לאדז.

אזוי ווי די קאסטענס האבען זיך אויסגעוויזען פערדעכטיגט האט דער פאליציאנט נאכקאנטראלירט און פעסטגעשטעלט, אז אין זיי געפינט זיך זיידענע סחו־רות, רעוואלווערען און ראזיר־מעסערס, וועלכע ווערען געשמוגעלט פון דייטשלאנד. מ'האט דעם שאפער לעאן קאטשקאווסקי פון סאסנאוויץ ארעס־טירט און ד' יסחורות קאנפיסקירט. די 2 אומבע־קאנטע, וואס האבען דעם טראנספארט אויפגעגע־בען, האט מען נישט געפונען.

נעכטען ביינאכט איז פערהאלטען געווארען א צווייטער לאסט־אויטא, אין וועלכען מ'האט געפונען א טראנספארט געשמוגעלטען פון 800 קילא זייד. שפיצען און גאלאנטעריע סחורות, דער טראנספארט בעגלייטער דיינציגסטער פון סאסנאוויץ איז ארעס־טירט געווארען. די ביידע פערהאלטענע טראנס־פארטען בעטרעפען א מיליאן זלאטיס. די פאליציי איז בפרט פעראינטערעסירט פעסטצושטעלען פאר וועמען זענען געווען בעשטימט די רעוואלווערען. די אויספארשונג ווערט געפיהרט.

ווארשאווער געלעהרטע בעוואונדערען

דעם פענאמענאלען לאדזער יודישען רעכענמייסטער ד"ר סאלי פינקעלשטיין

אין אנ'ענגען קרייז פון וויסענשאפטלער און פע־דאגאגען האט דער בעקאנטער פענאמענאלער לאד־זער יודישער רעכענמייסטער ד"ר סאלי פינקעלשטיין די טעג געהאלטען אין „בילדונגס־מוזעאום" אין ווארשא א רעפעראט וועגען די פסיכא־פיזיאלאָ־גישע יסודות פון דער רעכענמייסטערשאפט, דער רעפערענט רעדט ארום די פסיכאלאגישע הויפט־פאקטארען פון דער רעכענמייסטערשאפט, ווי א־בער נארמאלער זכרון, פארשטעלונגס־קראפט, קאנצענט־ריגונגס־פעהיגקייט, אויסערגעוועהנליכע אסאציאצ־יע־פעהיגקייט א. אנד.

די פעסטשטעלונג פון די ביז איצט גאנץ טונקעלע פסיכאלאגישע יסודות פון דער רעכענ־מייסטערשאפט איז פערבונדען מיט דער ענטוויקלונג פון דער היסטאלאגיע פון געהירן, ד"ר פינקעלשטיין האט אילוסטרירט זיינע בעהויפטונגען מיט א בליק־שנעלער לעזונג פון צעהנדליגער קאמפליצירטע מאטעמאטישע אויפגאבען, וואס האט ארויסגערו־פען שטארקע פעראינטערעסירונג און שטוינונג ביי אלע פערזאמעלטע, די סומירונג פון 6 ציפערען דויערט ביים פענאמענאלען יודישען רעכענמייסטער נישט מעהר ווי 0,035 פון א סעקונדע. די סומירונג פון 15 ציפערען — העכסטענס א פערטעל סעקונדע. אזוי ארום האט ד"ר פינקעלשטיין געשלאגען די וועלט־רעקארדען פון די בעריהמטעסטע רעכענ־מייסטער אין סומירונגס־שנעלקייט.

ד יפענאמענאלע רעכען פעהיגקייט פון ד"ר פינקעלשטיין איז געפארשט געווארען דורך א רייה פוילישע או זאויסלענדישע פסיכאלאגען, ווי פראפ. וויטוויצקי, פראפ. סעגאל (ווארשא) פראפ. טשע־זשאווסקי (ווילנע) פראפ. העניגג (דאנציג) א. אנד. גרויס אינטערעס ביי די פערזאמעלטע וויסענשאפט־לער האט ארויסגערופען די אייגענארטיגע אסאציא־ציע־מעכאניק, די אינדיווידואליזירונג און בעפאר־בונג פון בעזונדערע צאהלען און ציפערען, וואס איז בולט ארויסגעטרעטען ביים פענאמענאלען יודישען רעכענמייסטער, וועלכער איז אין פיל פרטים א־ניקום אויף דער גאנצער וועלט.

א דרייסטער רויב־אנפאל אויף א צוג

ארעסטירט 4 זעלנער און א אונטעראפיציר

(2) די לייטונג פון ד ילאדזער זשאנדארמעריע איז נעכטען אלארמירט געווארען וועגען א דרייסטען אנפאל אויף א צוג אינ'ם אפשניט פעטר־קאוו—ראדאמסק. די אנפאלער האבען ארויסגעכאפט 6 קאסטענס מיט ביקסען־קוילען (15.000 שטיק) און 330 האנט־גראנאטען אהן אנצינדערס אויפ'ן ארט זענען באלד ארויסגעפאהרען דער זשאנדארמעריע־לייטער פון ד. א. ק. 4 מאיאר ריסער און דער לייט־טער פון אויספארשונג־אמט ביי דער וואיעוואודזטווע אינספעקטאר באסעק.

די פענאמענאלע רעכען - פעהיגקייט פון ד"ר טראנספארט, וועלכער איז אנגעלאדען געווארען אין גאלקובעק אין א בעזונדערען וואגאן איז געגאנגען קיין טשענסטאכאוו אויפ'ן וועג צווישען פעטריקאוו און ראדאמסק האט מען בעמערקט, אז די פלאמבעס אויפ'ן וואגאן זענען אפגעריסען און ס'פעלען די 6 קאסטענס, מ'האט דעם צוג באלד פערהאלטען, די 4 זעלנער און דעם אונטעראפיציר וועלכע האבען בעגלייט דעם טראנספארט זענען ארעסטירט גע־ווארען די אויספארשונג ווערט געפיהרט זעהר ענערגיש דערווייל איז דער ענין נישט אויפגעקלערט געווארען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) פאטאש, (פלאץ קאשטשעלני 10). כארעמזא (פאמארסקא 12). מילער, (פעטריקאווער 46). עפ־שטיין, (פעטריקאווער 225). גארטשיצקי, (פשעיאזד 59). אנטאנעוויטש, (פאביאניצער 50).

מארגען הויבט זיך אן דער פאבאר פון יאהרגאנג 1910

מארגען, שבת דעם 2 מאי הויבט זיך אן אין לאדז דער פאבאר פון יאהרגאנג 1910. ס'וועלען אמטירען 3 פאבאר־קאמיסיעס.

אין דער קאמיסיע 1 (זאקאנטנא 82)

דארפען זיך צושטעלען:

שבת דעם 2 מאי די אלע, וואס זייערע נעמען הויבען זיך אן מיט A ביז N איינשליסליך און זיי וואוינען אויפ'ן שטח פון 2. פאליציי־קא־מיסאריאט.

מאנטאג דעם 4. מאי אלע איבריגע פון 2. פאליציי־קאמיסאריאט.

פאר דער קאמיסיע 2 (אגראדאווא 34)

דארפען שטעהן:

שבת, דעם 2 מאי אלע פון יאהרגאנג 1910, וואס וואוינען אין 4 קאמיסאריאט אויף אלע בוכ־שטאבען.

מאנטאג דעם 4. מאי פון A ביז P איינ־שליסליך פון 12. פאליציי־קאמיסאריאט

פאר דער קאמיסיע 3 (אלטע קאשטשושקי 21)

דארפען שטעהן די פון קאטעגאריע B פון 1908 און 1909.

שבת דעם 2. מאי די אלע, וואס וואוינען אין 2. און 8. קאמיסאריאט אויף אלע בוכשטאבען;

מאנטאג דעם 4 מאי די פון A ביז K איינ־שליסליך וואס וואוינען אין 3. קאמיסאריאט.

דינסטאג דעם 5. מאי אלע איבריגע פון 3 קאמיסאריאט.

די פאבאר־פליכטיגע דארפען מיט זיך מיט־נעמען זייערע פערזענליכע דאקומענטען און די בעשטעטיגונגען, אז זיי זענען אריינגעצויגען בע־וואָרען אין די פאבאר ליסטעס.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!
גרעסטער וועלט־פילם!

אויפ'ן מערב קיין שום נייעס

לויט'ן בעריהמטען ראמאן פון
ERICH MARJA REMARQUE
פראדוקציע פון
Uniwersal Pictures Corporation
רעמארק'ס בוך איז דאס דענקמאל פון אונבעקאנטען זעלנער פון אלע פעלקער פון אלע טויטע געשריבען.

אנהייב 3.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. פרייזען פון די פלעצער נישטקוקענדיג אויף די אונגע־הויערע קאסטען אנפערענדערט. פאס־פארטוס, פרייקארטען און הנחה־בילעטן אונגילטיג. בילעטען - פארפערקויף אין קינא־קאסע טעגליך פון 12–2 בייטאג.

לאדזער יודישער קאמעראל־טעאטער
אלעע 1־טער מאי 2. (ניי רעמאנטירט)
דירעקטאר דוד צעלמייסטער.

גאסטשפילן פון דוד הערמאן־טעאטער

יוסף קאמען

מיט'ן אנטייל פון
פרעמיער פון דער
ווילנער טרופע

זונטאג, דעם 3־טען מאי און דינסטאג, דעם 5־טען מאי און אלע ווייטערדיגע טעג

פרעמיערע „דער טויבער" פרעמיערע

דראמע אין 3 אקטען פון דוד בערגעלסאן.

ס'שפילען:		ס'שפילען:
שמעון בוק — זלמן הירשפעלד פרוי בוק — בת־שבע טענדיל זיין זוהן—מיכא' מעסינגער יאסעלע באבצעס — יחיאל ראקאה טויבער — יוסף קאמען	אסתר זיין טאכטער — דינה קעניג שולק, א דמטש—דוד בירנבוים לייפע א זינגט ביי בוק—רבקה נערה יואל'יק — באשע קאהאן גאדויראמער — יעקב קורלענדער	גבאי'טע — באשע קאהאן 1־טער מעהל טוחר—דור אולריך 2־טער מעהל־סוחר— .*. ארבייטער, סוחרים, פאליציי.

מאנטאג, דעם 4־טען מאי ווערט נישט געשפילט.

אינסצעניזאציע און רעזשי: דוד הערמאן. מוזיק: פראפ. שפערבער.
דעקאראציעס און קאסטיומען: יוסף שליוניאק. אדמינ. לייטער: א. גאריעלאוו.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער, אלעע 1־טער מאי 2.

1־טער קלאנג־קינא־טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
20 נארוטאוויטשא 20

היינט און פאלג. טעג!
ליבע אינקאגניטא.
דאס נייעסטע פילם־ליבעס־פערל פול
מיט טעמפעראמענט און עלעגאנץ

LILJANA HARVEY, HENRY GARAT
אין דער פרעכטיגער קלאנג־אפערעטע פראדוקציע „UFA"

דער פירשטינ'ס בעפעהל

די נייעסטע ליבעס פאסירונגען פון א פערליבטער פירשטין. מאטיימאניאלע זארגען פון א הויף מיניסטער. הויף־דעטעקטיוו „פיפאק" פערפאלגט דורך זיין מיספאלג. / פרעכטיגע אויסשטאטונג!
אפאראט: Western-Electric היינט אנהויב 4.15 נאכמ. ביז 6 א זייגער זענען די פרייזען
זל. 1, 1.50 2 און 2.50 שבת און זונטאג, אנהייב 12 א זייגער בייט.
פרייזען פון די פלעצער ביז 4 א זייגער נאכמ.:
75 גר. 1 און 1.25 זל. פון 4 א זייגער: 1, 1.50 2 און 2.50

טהוט נאר דעם שייעם ביישפיל

צו דער איצטיגער פאלקס-זאמלונג פאר „העלענובעק"

עס איז שוין א פעסטגעשטעלטע זאך, אז אין דער הילפס-אקציע לטובת די יודען און זייערע אינ־סטיטוציעס, זענען זיי אנגעוויזען כמעט אויסשליסליך אויף זיך אליין, מיר יודען זענען נישט די איינ־ציגע, וואס דארפען מיט אייגענע מיטלען פערזאר־גען אונזערע געזעלשאפטליכע נויטען: קיין שום רייכסטע מדינה האט זיך נאך נישט אזוי איינגע־ארדענט, אז זי זאל פולקאם דעקען אלע געזעל־שאפטליך-פילאנטראפישע און סאציאלע שוץ־הצתרכות'ן פאר איהרע איינוואוינער; אבער ביי אונז יודען קומט עס שארפער צום אויסדרוק און דעריבער זענען מיר אזוי רייך אין פערשידענע זעלבסט-הילף ארגאניזאציעס, וואוילטעטיגע אינ־סטיטוציעס א. א. וו.

ביי אזא לאגע זוכט שוין דער יוד, וואס האט צו פערוועגדען א גרעסערען בעטראג, א תכלית: דער מנדב וויל, אז פון זיין בעטראג זאל געשאפען ווערען א דבר קימת, אין דער הינזיכט האט זיך פאר'ן יודישען עולם ביי אונז אין לאדז אויסגעטיילט די געשטאלט פון „העלענובעק", אין פערלויף פון 7 יאהר האבען א גרופע גרעסערע מנדבים-יחידים אוי הונדערטער און טויזענדער פאלק-סימפאטיקער גע־שאפען די מיטלען אויף אויסצוהאלטען די אינסטי־טוציעס (דעם אינטערנאט, פערמע, שולע, בורסע פאר יונגלעך, „פאמאץ" א. א. וו.) האלט אין איין פערגרעסערען דעם פערמעגען, וועלכער דערגרייכט שוין ביז 70 טויזענד דאלאר, און שטרעבט איצט צו פערגרעסערען דעם פלאן פון אליין-אויסהאלטען ד. ה. אז דאס פערמעגען פון דער אינסטיטוציע זאל ברענגען הכנסות, פון וועלכע זי זאל זיך קענען אינ־גאנצען אויסהאלטען.

מיר שטעהען איצט אויף דעם דאזיגען וועג און האלטען ביים סוף פון זיין פערווירקליכונג: מיט'ן אויסענדיגען די אראנזשעריע, וואס ווערט איצט געבויט און צוקויפען נאך א סכום באדען, וועט דאס דאזיגע פראגראם פון אליין-אויסהאלטען איצט פערענדיגט ווערען. מיר האבען זיך געווענדעט מיט אן אפעל צו דער יודישער געזעלשאפט אין דער ספעציעלער צייטונג „העלענובעק" וועלכע מיר האבען אין צוזאמענהאנג דערמיט ארויסגעגעבען, האבען מיר ברייט אויפגעקלערט דעם צושטאנד פון אונזערע אינסטיטוציעס און אונזערע נאהענטסטע אויפגאבען, אונזער אפעל צו דער ברייטער יודישער געזעלשאפט האט געפונען א שטארקען אפקלאנג און די געזעלשאפט און יחידים הויבען זיך אן שוין אבצורופען. אויף אן אנגענעהמען ביישפיל וויל איך דא ביי דער געלעגענהייט אנווייזען.

דער פארזיצענדער פון „ליגתהצדק" דער בע־קאנטער כלל-טוער ה' יעקב שטערן און זיין פרוי פייערן איצט די בר-מצוה פון זייער עלטערען זוהן יוסף עוזריאל, ער האט געפונען פאר פאסיג דעם דאזיגען יום טוב צו בעצייכענען מיט אייגארדענען א צימער אין „העלענובעק" אויפ'ן נאמען פון בעל־שמחה, עס איז א ערשיינונג וואס דארף נאכגעטון ווערען: די שמחה פון א יחיד דארף זיך נישט אויסדריקען אין א כבוד-אויפנאהמע פאר די געסט, וואס קומען זיך צוזאמע ואויף דער שמחה, נאר קודם כל אין אפטון עפעס א געזעלשאפטליכע פליכט פון א דויערענדען ווערט.

און וואס איז איצט א נאהענטערע געזעלשאפט־ליכע אויפגאבע, בפרט ווען זי, איז פערבונדען מיט קינדער, וואס ווערען ערצויגען אין נאציאנא־לע וגייסט, ווי צו פערענדיגען דעם אויסבוי פון דעם „אינטערנאט און פערמע פאר יודישע קינדער אין „העלענובעק"?

מיט זיין שריט צו דיגע ואנ'אידעע און איהר פראקטישער אנווענדונג האט ה' יעקב שטערן גע־טוען א זאך וואס פערדינט, אז זי זאל נאכגעטון ווערען פון יעדען, ווער עס איז נאר אימשטאנד דאס נאכצוטון איגגאנצען, אדער אפילו טיילוויז.

מ. ח. רומקאווסק י.

ס.: „די ענטוויקלונג פון דער אינדוסטריע אין ארץ-ישראל".

—=:0:=—

מארגען א מיטינג פון שוסטער-מייסטער

אין א זעהר שווערע מאטעריעלע לאגע געפינען זיך די שוסטער-מייסטער פון איין זייט: ראציאנא־ליזאציע און מעכאניזאציע, פון דער צווייטער זייט: דער שווערער עקאנאמישער קריזיס, וואס האט א חורבן געמאכט פון דעם פאך. די פערזאמלונג פון האנדווערקער פעראיין, וואלטשאנסקי 19, ארדענט איין אין אייגענעם גרויסען זאל שבת דעם 2. מאי 7 אוונט א מיטינג פון שוסטער-מייסטער כדי ארום צורעדען ווי אזוי צו געפינען אנ'אויסוועג פון דער שווערער סיטואציע.

די ארבייטער-געמיינשאפט אין א"י און איהרע אינסטיטוציעס

שבת, דעם 2. מאי, רעפערירט אין אל־עמיי־נעם אוניווערזיטעט פון „עובדה" ה' מיכאל בור־גאלדבערג א. ד. ט.: „דער רעאליזאציאנס-וועג פון דער אידעע" א. די אידעאלאגיע און ארגאניזאציע פון דער „החלוץ"-בעוועגונג). זונטאג קומט פאר א פארלעזונג פון ה' אינזשיניער זיעלינסקי א. ד.

אנ'אויסגערעכענט אויסגעבע פון ווירטשאפטליך געלד

די קאסטען פון פאבריקאציע און פון סחורה־אבנוצ צי דאס פון שלעכטע אדער גוטע זענען שטענדיג דיזעלבע.

א „ביליגער" פרייז מאכט זיך גאר אויפ'ן חשבון פון די געברויכטע צו דער אויסארבייטונג פון דער בעטרעפענדער סחורה רויה-שטאפען, דער ענטשפרעכענסטער אופן איז: קויפען גוטע אויס־ארבייטונגען או ואיבעראל בעקאנטע מיט א פא־בריקס גאראנטי צו מיטעלע פרייזען. די אויסגע־פרובטע נישט געפאקטע זייף

„Kołłontay z pralką"

איז נישט אין פרייז די ביליגסטע און אויך נישט די טייערסטע מארקע — איז אבער דאך דערפאר שטענדיג דאס בעסטע און פיינסטע מיטעל צום וואשען.

—=:0:=—

יודיש פאלקס-טעאטער, זגערזשער 17.
מיט'ן אנטייל פון דער סוברעטין רעגינא בוימאן.
בייעס! נאר 2 פארשטעלונגען! בייעס!
שבת, 4 נאכמיטאג צו פאפולערע פרייזען! פון 60 גר. ביז 2 זל.
די אין לאדז בע־ליבטע פיעסע „זשידובקא" אין 4 אקטען פון י. לערנער.
שבת, דעם 2-טען מאי, 9 אווענד—די פרעהליכע שעהנע קאמישע אפערעטע
שיינע געזאנגס-נומערן און טענץ / 3 שעה הומאר און קאמיזם / 3 שעה לאכען
צום ערשטען מאל אין פאלקס-טעאטער
אנגעפייפט דעם טאטען
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון יונגוויץ.
עס נעהמט אנטייל אנ'ערשטקלאסיג ארטיסטען-אנסאמבל.
בעמערקונג: נוצט אויס די געלעגענהייט מאסענווייז צו בעזוכען נאר די 2 פאר־שטעלונגען: שבת 4 נאכמ. און 9 אווענד.
בילעטען צו בעקומען אין פאלקס-טעאטער. אדמיניסטראטאר: מ. גאלדשטיין.

קלאנג-פילם-טעאטער „CASINO"
היינט אונאפרופליך צום לעצטען מאל!
גרויסער צירק-פילם א. נ.
קארקבערעכערישע פאסירונגען
אין דער הויפטראלע דער ליבלינג פון אלע פעלקער
CLARA BOW i RICHARD ARLEN
רעוואלוציאנס-נייהייט אין דער קינעמאטאגראפישער טעכניק. כדי צוגענגליך צו מאכען דעם אינהאלט זענען די ענגלישע דיאלאגען פערטרעטען מיט פוילישע דיאלאגען.
ערצי-אינטערעסאנטער אינהאלט. עמאציאנירענדע מאמענטען.
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבען און לאנד-אקטואליטען.
אנהויב פון די סעאנסען 4.30 נאכמ. לעצטער סעאנס 10.15. שבת און זונטאג 12 בייטאג
פריהמארגען-פארשטעלונגען צו די נידריגסטע פרייזען — 75 גר. און 1 זל.

דער פריהלינג איז שוין דא
און פערגעסט נישט, אז די איינציגע ביליגסטע קוועלע פון — — קאסמעטיק איז נור אלערליי — — די
PERFUMERJA
S.BUCHWAJC
22 PIOTRKOWSKA 22
בעמערקונג: יעדער קויפער בעקומט ביים איינקויף פון 2 זל. אן א פרעמיע-קופאן.

יודיש פאלקס-טעאטער

נאך א קורצער איבערייס ווערט געשפילט דעם היינטיגען שבת 4 בייטאג די פיעסע „זשידאווקא", שבת 9 אווענד — די פייערליכע אפערעטע מיט גע־זאנג און טענץ „אנגעפייפט דעם טאטען". אין ביידע פיעסען נעמט אנטייל די בעליבטע סוברעטין רע־גינא בוימאן.

דאס ווארש. סקאלא-טעאטער מיט משה ליפמאן בראש

אויף גאסטשפילען אין פילהארמאניע

די ידיעה אז משה ליפמאן קומט מיט זיין זעלטען איינגעשפילטען אנסאמבל אויף גאסטשפילען קיין לאדז איז אויפגענומען געווארען מיט דער גרעסטער פרייד דורכ'ן לאדזער יודישען טעאטער־עולם, ווייל דער נאמען משה ליפמאן איז בעקאנט לאדז פון זיינע גלענצענדע לייסטונגען פאר דער יודישער בינע, צוזאמען מיט'ן בעריהמטען ארטיסט קומט צופאהרען א זעלטען איינגעשפילטער אנסאמ בל פון די בעסטע כוחות פון דער יודישער בינע אין פוילען, פרויען: נאטאליא ליפמאן בארסקא־פישער, עני ליטאן, מ. קייזעראוויטש, ליאלא יאקו־באוויטש, מענער: שמחה וויינטרויב, סעם בראנעצקי יעקב פישער, גיסנצוויג, אהרן אייזענבערג, הער־מאן פישער ,מ. וויכער, און ש. קראנץ די ערשטע פארשטעלונג קומט פאר שבת בייטאג עס וועט גע־שפילט ווערען „זשאן און מאדלענא" מיט משה ליפמאן אין זיין קרוין-ראל „זשאן".

שבת אווענד און די ווייטערדיגע טעג וועט גע־געבען ווערען דאס בעריהמטע סענסאציאנעלע מייי־סטערווערק, וועלכע ווערט געשפילט אויף אלע וועלט-בינעס מיט א אומגעהויערען ערפאלג „ציאנ־קאלי" פון ד"ר פרידריך וואלף. די פיעסע „ציאנ־קאלי" איז געשפילט געווארען מיט א רעקארד־ערפאלג חדשים-לאנג מיט דעם זעלבען אנסאמבל אין ווארשאווער „סקאלא"-טעאטער.

זונטאג פרעמיערע פון „טויבער"

אויפפירונג פון דוד הערמאן-טעאטער

דער בעריהמטער רעזשיסער דוד הערמאן וועל־כער האט מיט א קורצער צייט צוריק ארגאניזירט א ניי-יודיש-טעאטער, אין וועלכען ס'איז אנגא־זשירט געווארען דער בעקאנטער ארטיסט פון דער ווילנער טרופע קאמין, איז איצט געקומען קיין לאדז, זיין טעאטער ווערט איינגעארדענט אין ענגלישען זאל אויף אליע 1. מאי 2 און אלס ער־שטע אויפפיהרונג קומט דוד בערגעלסאנס „דער טויבער", די פיעסע, וועלכע איז שוין געשפילט געווארען אין ווארשא, האט דארט געהאט א גוואל־דיגען ערפאלג און ס'איז דעריבער צו ערווארטען, אז זי וועט אויסנעמען אויך אין לאדז, בפרט אין דער רעזשי פון דוד הערמאן, וועלכער איז שטענדיג ארי־גינעל און אייגנארטיג אין זיין אויפפאסונג. די פרעמיערע פון „טויבען" ווערט דעריבער ערווארט מיט א פערשטענדליכען אינטערעס פון אלע טעאטער קענער, וועלכע וועלען זיכער זונטאג נישט פער־פעלען צו קומען בעגריסען זייערע ליבלינקע דוד הערמאן און יוסף קאמען.

ביי דער „יודישער טעאטער-סטודיע" אין „הזמיר"

די „יודישע טעאטער סטודיע" אין „הזמיר" ארדענט איין פאר איהרע מיטגלידער ספעציעלע קורסען פאר ליטעראטור, טעאטער, מוזיק, מאלעריי.

היינט פרייטאג דעם 1. מאי 9 אווענט קומט פאר די ערשטע לעקציע מיט דער בעטייליגונג פון בעקאנטען לאדזער דיכטער יצחק קאצענעלסאן, וועל כער וועט געבען א ציקל לעקציעס וועגען ליטע־ראטור.

נייע מיטגלידער בעקאנט מיט דער יודישער ליטעראטור און שפראך ווערען פערשריבען יעדען שבת פון 3—4 נאכמיטאג און יעדען זונטאג און מיטוואך פון 9—10 אווענד.

פון קינא-טעאטער „בייקא"

אין קינא טעאטער „בייקא" ווערט איצט גע־שפילט מיט גרויס ערפאלג דער הערליכער פילם א. נ. „נאך דעם זון-אונטערגאנג" מיט דער פילם־שענהייט מארי דונגאן או ואיהר פארטנער הארלעס פארדעל אין די הויפט-ראלען

געגען זומערשפרינקעלעך נור
LESCHNITZER
קרעם און זייף
צו בעקומען אין אפטייקען און סקל.-אפטעקשנעס
קרעם 3.15 זייף — 2

ביי מאגען און דארם = בעשווע־רען
עס אנגלדסט, שטיהל-טראנקיים, אויפשטויסען, בענומענקייט שמערץ און שטער, בראנ-רייץ, חירקען 1—2 גלעזער פון נאטירליכען ביטערוואסער
Franciszka Józefa
וואס מאכען א גרינדליכע רייניגונג פון פערדאאונגס-ווג. צו בעקומען אין אלע אפטעקן און סקלאד-אפטעקשנעס.

מעלדונגען

פון „החלוץ המרכזי" אין לאדז (צעגעלניאנא 4).

שבת, דעם 2. מאי פינקטליך 8,30 אין אווענד קומט פאר דער המשך פו ודער אלגעמיינע פער־זאמלונג. אלע חברים-רות ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פינקטליך. דאס פרעזידיום.

=====

ציוניסטישע ארבייטס-פארטיי „התאחדות" שיענ־קיעוויטשא 5[3.

שבת דעם 2. מאי 8.30 אין אווענד ארדענט איין די ציוניסטישע ארבייטס פארטיי „התאחדות" א טרויער אקאדעמיע צום יאהרצייט פון טראגיש אומגעקומענעם י. ח. ברנר. מיט דער בעטייליגונג פון די חברים ד"ר א. טרשקובר, ד"ר ה. ברלס, העברעאישע סטודיע.

———

די פערוואלטונג פון פראפ. שערער ארב. פע־איין אין לאדז, פאמארסקא 3.

רופט אלע חברים מיטגלידער צו ווארפען די ארבייט אין טאג פון 1. מאי און קומען אויף דער מאי פערזאמלונג וואס קומט פאר 10 א זייגער פריה אין אייגענעם לאקאל, רעפערירען וועגען דער בע־דייטונג פון אינטערנאציאנאלען ארבייטער יום-טוב וועלען אייניגע פערוואלטונגס-מיטגלידער, זונטאג נאכמיטאג קומט פאר א געוועהנליכע מיטגלידער פערזאמלונג וועגען וויכטיגע פערייבס פראגען די מיטגלידער ווערען געבעטען צאהלרייך צו ערשיינען.

מיט חבר גרוס די פערוואלטונג.

———

אכטונג, פאליטורער!

זונטאג דעם 3-טען מאי ד. י. פינקטליך 7 אווענט קומט פאר אין לאקאל פון געז. קולטור־ליגע בזשעזשינער 23 א דרינגענדע פערזאמלונג אלע חברים פאליטורער ארבייטער דארפען אונ־בעדינג קומען.

פאך-קאמיסיע פון פאליטורער ביים פראפ. פעראיין פון האלץ ארבייטער אפטיילונג 2 לאדז.

געוועזענער מיליטער-בעאמטער
ב. מאן
פיעטריקאווער № 10
שרייבט ביטעס און גיט געוויסענהאפטע עצות, אין אלע
מיליטער-ענינים.

יעדער איינציגער
האט זיך אי-
בערצייגט,
אז פאר
מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדערָאבען או"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א.וויצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט
מעבעל אין גיטען צושטאנד צו פערקויפען.

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפעלטע
איטאליענישע און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס
גרונדליך פאר 30 זל. בלויז מאשין-שרייבען אין משך פון
3 חדשים נור 6 זל. קילינסקיעגא 50, קהתר-שפּוצינגע,
1-טער שטאק. מיר ערמעלען אויך מאראספעגגערגנע חשב-
דעלס-ארויסגעבעס און ספענאגראפיע

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
גאר פאר ווענערישע הוים-קראנקה.
און מענער-שוועכע צופאליגען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-
לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער
הייל-קאבינעט לאסמעטיק.
-- טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- באזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

ווענעריש קליניק כירורגישע
„SANATO“
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אפטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראוש
עמפפאנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאנטאר
עמפפאנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

לעטשניצע
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
רענטגען-אינסטיטוט
און ערצליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק אויגען-קראנקה.
פון 1-2
ד"ר וויינבערג אינערן, הערץ און לונגען
פון 1-2 און פון 6-7
ד"ר יוסטמאן נערווען-קראנקה. פון 12-2
ד"ר סמופעל רענטגען פון 12-2 און 4-6
ד"ר פאפירני פרויען- און געבורט-הילף
פון $1-11\frac{1}{2}$
ד"ר קאנטאר כירורגישע קראנקה. פון 5-6
ד"ר ראקאווסקי נאז, האלז און אויערן-קר.
פון 10-11, 2-3 און פון 6-7
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען
פון 11-12 און פון 4-5
ד"ר רוזשאנער הויט- און געשלעכטס-קר.
פון 1-2
נ. ראזעס צאהן - ארצט פון 9-1
א. גראדזענטשיק צאהן-ארצט פון 3-7
צאהן-היגיענע, בעלויכטונגען, קראנקען, מאסטען
א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-
קראנקהייט פון קאפ (פארך) מיט רענטגען-שטראלען,
פאר בעשטראלונג און דורכלייכטונג, קווארץ-לאמפען,
דיאטערמיע, עלעקטריזאציע.
אלע מעגליכע אנאליזען.
אימפונגען נעגען שארלאך (שקארלאטין).
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג.
וויזיטען איז שטאט.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-
קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארמ.
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

פון היינט, דעם 1-טען מאי 1931
פערקויף
— פון —
שטרימף און שקארפעטען
צו בעדייטענד נידריגע פרייזען.
„KONSUM“
przy WIDZEWSKIEJ MANUFAKTURZE
ראקיטשיבער 54 ✖ צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16
נוצט אויס די איינציגע געלעגענהייט!

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
4 צעגעלניאנא 4
פריהער צעגעלניאנא 36) טעל. 216-90,
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע
קראנקהייטען. מענער-שוועכע, אלע ארט
אנאליזען. עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג
מיט קווארץ-שטראהלען
נעמט אן פון 9 - 2 נאכמ. און פון 5 - 9 אווענד
פאר דאמען באזונדערער ווארטע-צימער.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג-ארטאפעד
Gdańska 28, tel. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינגענע פראצאווניע פון זעלבסטליכע ארטאפעדישע
אפאראטען, ווי: תקלארקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע
הענד און פיס, גארסעטען א. ז. וו.
נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכמיטאג.

DR. MED.
Grzegorz Rosenberg
ספעציאל-ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער
און אינערליכע קראנקהייטען
גדאנסקא 44, טעל. 224-44
נעמט אן פון 5.30-7 אוו. זונטאג און י"ט פון 10-12

DR. MED. H. LUBICZ
ספ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8-10, 12-2, און 5-8 זונטאג
און י"ט 9-1. פאר דאמען באזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. Z. RAKOWSKI
פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
9 קאנסטאנטינער 9 טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן
אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 2 — 3

Dr. med. N. ROZEN
צאהן-כירורג
קראנקהייטען פון ציינער, דיאגנאסטיק, גימען א.א.וו.
צייהן-רעגולירונג, רענטגען-דיאגנאסטיק.
אנדזשעיא 7, טעל. 216-57.
עמפפאנגס-שעהן, פון 3-7 נאכמ.

Doktór KLINGER
ספעציאל-ארצט פאר ווענערישע, הויט
און האר-קראנקהייטען
ANDRZEJA 2, tel. 132-28
נעהמט אן פון 9-11 פריה און פון 5-8 אווענד און
פון 1-2 נ"מ אין דער „לעטשניצע פיעטריקאווער 62“

לעצטער טריאומף
פון דער ראדיא-ערפינדונג!
איז דער אפאראט

MENDE 100 G
אויפ'ן עלעקטרישען שטראם.
איידער איהר קויפט אנדערשוואו—בעזוכט
אונזער רייכען ראדיא-סאלאן.
מיר דעמאנסטרירען די אפאראטען
אומזיסט. קיין קויפט-צוואנג
ראדיא-סאלאן
B-cia LAJB
לאדז, זגערזשער 9, טעל. 164-95

Dr. med.
Wiktor Ziege
ספעציאל-ארצט פאר אקושער און פרויען-קראנקהייטן
Śródmiejska 16
telef 185-31 (פריהער צעגעלניאנא 19)
נעמט אן פון 4 ביז 6 אווענד

א זומער-וואוינונג
ביי דער פיליצע אין די סאסנאווע וועלדער, 30
צימערן. פאר שולען אדער אנדערע פעראיינען א
הנחה, דארט איז אויך פערהאן א פענסיאנאט און
א קאלאניאל-געוועלב צו פערדינגען. צו ערפארען
זשגאווסקא 72, דיטקאווסקי,
אדער טעאפילאוו מאראווסקי

קאנסערוואטארען
קאמפלעט אויסגעפערטיגט זאווי זעמטליכע ארבייטן
וואס האבען א שייכות מיט'ן בענדער-פאך. אלעס
ווערט אויסגעפערטיגט צו קאנקורענץ-פרייזען.
Henryk Kopczyński
פראנצישקאנער 25

Dr. med.
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp. od 6 do 8³⁰ w., w niedzielę i święta od 10 do 1-ej. Dla pań oddzielna poczekalnia.

DR. MED.
Haltrecht
ספעצ.-ארצט פאר הויט
און געשלעכטס-קראנקה.,
נעמט אן פון 8 - 10 פריה,
פון 12 — 2 נאכמ. און פון
6 ביז 8.30 אוו. זונטאג פון
9 ביז 1 בטאג.
פיעטריקאווער 10
נעמט אן אין לעטשניצע
Śródmiejska 8 סאניטאס
פון 2 ביז 3 נאכמ.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-
ווענערישע קראנקהייטען
און מענער-שוועכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און
פון 4—8 אווענד. פאר פרויען
ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

3 רעש-אפאראטען
(Gaśniki „PERKUN“)
פרייזווירדיג צו פערקויפען
אפערטען אונטער „Gaśniki“ אין אדמ
2575 פון דער צייטונג.

אנ'ארט
צו שלאפעז
פאר 2 אנשטענדיגע פריי-
לייטס ביי אנ'איינזאמער
פרוי איז אמצוגעבען
צו ערפאהרען זגערזשער
42 פראנט, 1 שטאק
ביי וואלנאוויטש

א בעקעריי
מיט 2 אויוועגס און לא-
קאל זעהר ביליג צו
פערדינגען אין צענטרום
שטאט. אינפארמאציעס
פערמיטלונגס-ביורא ביים
יוד. אינוואלידען-פעראיין
פולנאצנא 29 טעל. 191-78

טיכטיגער
בוכהאלטער
זוכט א פאסטען געגען
מעסיגען געהאלט, עס קען
אויך זיין שפּעה'ערווייז בע-
שעפטיגונג. אפערטען אין
אדמיניסטראציע אונטער
„36 Z“.

אויף לויז
ווערט אנגענומען אויס-
צואַרבייטען שקאר-
פעטען, אויף עלעקטרישע
קראפט - מאשינען
צו זעהר מעסיגע פרייזען
אלעקסאנדראווסקא 51
מיט ווארשטיט.
שטרימפ-פאבריק, פראנט

בעקאנטמאכונג
דעם 5, 6, און 7-טען
מאי וועט פערקויפט ווע-
רען דיקטען און פאר-
ניערען צו זעהר ביליגע
פרייזען אין פארניער-
געשעפט בזשעזשינער 17
Syndyk tymczasowy
Adw.
W. Dutkiewiczówna

א שלאף-צימער
און עס-צימער
בעניצט ווי אויך פערשי-
דען אנדער מעבעל זא-
פארט צו פערקויפען. אנ-
קוקען קען מען עס פון
4 אזייגער נאכמ.
נאווראט-גאס 17 וו. 15

Dr MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל. קראנק
ספעצ. פון ספיכא-נערוועז
נעהמט אן פון $5\frac{1}{2}$-7. אוו

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16
יאהר פראקטיקירט, צומאלט
לעקציעס פאר שילער און
רערהאטסענע: פוילישע, דאטש
פראנצויזיש, מאטעמאטיק
און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק 2-9 ח

מעבעל

און אויך די בעסטע בעדינונגען עמפפעהלט
די גרעסטע און רעעלסטע פירמע אין לאדז

◆ קומט און איבערצייגט אייך! ◆

אויפ'ן איצטיגען סעזאן

איז די פירמע פערוועהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון:

שלאף=צימער, עס=צימער, קינדער=צימער א. אז. וו.

קאמפלעטע איינריכטונג, ווי אויך ענצעלנע שטיק

צוליב'ן קריזיס זענען די פרייזען רעדוצירט אויף 50%

מעבעל

MARKOWICZ i NASIELSKI

PIOTRKOWSKA 6
TELEFON 149-71
פאבריק: Południowa 10

קלאנג=קינא=טעאטער ODEON

2 זשעיאזד 2

היינט און פאלגענדע טעג!

קרבן פון א ראפינירטען שווינדלער, א מענש, וועלכער איז געווארען אריינגעצויגען דורך א פרוי אין א אינטריגע אין סענסאציאנעלען פילם א. נ.:

„דריי פערשטויסענע"

אין די הויפטראלען: JÓZEFINA DUNN i JOHN HOLLAND

נידערטרעכטיגקייט פאר נידערטרעכטיגקייט!
פעררעט פאר פעררעט!
ווער איז ראפינירטער?

אויסערן פ אנ"אם:
א קלאנג=צוגאבע

BAJKA

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!

גרעסטע סימפאניע פון ליבע, ליידען און גליק, אויסגעוואנען אויפ'ן עקראן לויט דער געשיכטע פון רעזשיסער F. W. MURNAU

נאך דעם זון=אונטערגאנג

אין די הויפט-ראלען: MARY DUNCAN, CHARLES FARREL

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאן.

אנהויב 5 נאכמ. שבת זונטאג און יו"ט 12 בייטאג

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' עסטרייכער.

אנהויב 5 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג

— אויף אלע סעאנסען פולער ארקעסטער —

היינט און פאלגענדע טעג! ■ גרויסער פילם-שלאגער! ■ 2 גרויסע סעריעס מיטאמאל!

געפאהר ! כינעזישן קווארטאל

אין די הויפטראלען: JOE BONOMO i K. HAIT
דער סענסאציאנעלער

אויסער'ן פראגראם: פרעהליכער פארס. ◆◆◆◆ אויסער'ן פראגראם: פרעהליכער פארס.

קלאנג=פילם=טעאטער „MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסע פרעמיערע!

„אויף יענער זייט ים"

אין דער הויפטראלע דער ליבלינג פון אלע פעלקער

Maurice Chevalier

אויסערדעם: קלאנג-צוגאבע

אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום-טוב 3.30 נ"מ

טוך=און קארט=לאגער Sz. MAROKO

לאדז, נאוואמיעסקא 2,

פראנט, 1-טער שטאק, טעל. 159-48

עמפפעהלט צום פריהלינג- און זומער סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען=און הערען=שטאפען.

קינא=טעאטער ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

היינט און ווייטערע טעג!

דער גרעסטער פילם פון דער וועלט!

מאנומענטאלע טראגישע דראמע לויט'ן אונשטערבליכען ווערק פון וויקטאר הוגא א. נ.

דער גלאקען=ציהער פון נאטרדאם

אין דער הויפטראלע דער אונשטערבליכער פילם-קינסטלער

LON CHANEY

אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב— 12 זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

נעקסטער פראגראם: „די שלאכט ביים סאם"

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה

אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב בטח ושנך כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם זאלסט נאר קומען אין ביורא

פון ד. מאנעלא

וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף פיעטריקאווער 17, לינקע אפיצינע פארטער, טעל. 124-95

וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואקאטיש, קלידזשעס, און ... אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין ... און אלע שפראכען.

בעמ.: קליווזלעס און ... פון 24 ...

מיט אכטונג ד. מאנעלא.

פיעטריקאווער 17. 1-טער הויף

פאר קינדער

איז פון אלע שא קאלאדען די

פאללמילך (Vollmilch) שאקאלאדע

Kosma

(פריהער „Sarotti")

דאס בעסטע און געזונדעסטע!!

פערלאנגט איבעראל!

גור אין דער גרעסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ

פאבריק-לאגער:

נארוטאוויטשא (זוילנא) 11, טעל. 137-70

אין: א מבילינסטע! א מבעסטען מבעקוועמסטע

און דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל-בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען, קינדער-וועגעלעך און א גרויסען אויסוואהל פון מעטאלבעטען, האלצערנע און מעטאלענע וואש-געשירען. סערוויזען. וויזעס. מאטשקעס. איינו-קאסטענס. וואנעס. קינדער-בענקלעך. ראווערען א.ד.גל. בעדייטענד נידריגע פרייזען

בעמערקונג: פארלייהונג פון בעטען אויף זומערוואוינונג

א בשורה טובה

פאר עלטערן, וואס זייערע קינדער לערנען אין פאוושעכנע שולען!

די לייטונג פון בעוואוסטען ארטאדאקסישען נאכ-מיטאג=חדר פאר קינדער, וואס לערנען אין פאוושעכנע שולען, מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערוואלקאמט אויף אלע געביטען פון לימודי קודש. ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים מיט ספעציאליסטען עברי, חומש, רש"י תנ"ך משניות גמרא א פערגרעסער-טער קורס פאר העברעאיש (רעדען און שרייבען), אויך יודישע בריף זעלבסט צוזאמענשטעלען. צוליב'ן קריזיס הנחה,פרייזען.

פלאץ וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6

קווער אפיצינע. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך פון 2—7 אוועגד.

פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות

לאזט אייך נישט פערפיהרען פון ווינקעל-שרייבערס נאר קומט גלייך אין דער בעקאנטער

יוריסטן-ביורא

ביים יוד. אינוואלידן, פאריין פוזנאנסקא 29 טעל. 191-78

וואו איהר ווערט אמבעסטען און אמרעעלסטען ערלעדיגט. עס ווערען אונטערטעניגסט און געשריבען אונטער דער לייטונג פון יוריסט י. ראטנער אלערליי ביטעס און רעקורסען אין ציוויל און קאמונאל-אמטען זעמטליכע שטייער=אונטערווענצען און אדוואלאניעס ספעציעלע געריכטס=אפטיילונג ערלעדיגט געוויסענהאפט קליווזלעס אויף גאנץ פוילען, אינקאסא פון פראטעסטען דורכאייגענע אגענטען. ווי אויך ווערט געשריבען אפעלאציעס אין ציוויל און קארנע ספראוועס. פערשידענע פעראיינס-תקנות, סטאטוטען א. א. אויסזוכען קרובים אין ענגלאנד און אמעריקא וועגען אונטערשטיצונג .˙. בעמערקונג: פון 4—6 יורידישע

עצות וועגען שטייער, געריכטס און מיליטער-עניינים, דאס ביורא איז טעטיג פון 9-8 אוו. אהן איבעררייס חוץ שבת

DR. MED.

L. Pikielny

אורא לאג

ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אירין-קראנקה.

NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעהמט אן פון 4—7 אוונער.

לעהרעריי

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען

לאסמאן בושעוינער 15

אנאנסען-פרייז

פאר'ן טעקסט—18 גר. פריימאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען

אין טעקסט—40 . . . . 60— 4

נאכ'ן טעקסט—12 . . . . . . 18— 8

פאר א מיליטער-שאנה: ... מיניסט דער טעקסט 50 פראצ. טייערע. אויסל. 100 פראצ. טייערע. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אמטראגען א היים; אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש אין אויסלאנד — 8 זל.

פאר'ן אינהאלט און טערמינען די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.